

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Využití volného času v rodině s dětmi mladšího školního věku
na Pelhřimovsku

Vedoucí práce: PhDr. Otakar Jíra

Autor práce: Bc. Jana Petrů

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Navazující, Prezenční

Ročník: Druhý

2013

Prohlášení o samostatném zpracování práce a souhlas se zveřejněním práce v databázi STAG

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce PhDr. Otakaru Jírovi za cenné rady, připomínky a metodickou pomoc při zpracování mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část práce	10
1 Rodina a její význam pro život	10
1.1 Rodina.....	10
1.2 Smysl rodiny v životě člověka	11
1.3 Funkce rodiny	13
1.4 Vývoj rodiny v moderní době.....	17
1.5 Některá specifika rodin s dětmi mladšího školního věku.....	19
1.6 Vztahy v rodině v závislosti na počtu dětí.....	20
1.7 Rodina jako prostor k mezigeneračnímu učení	21
1.7.1 Co je mezigenerační učení	21
1.7.2 Přínos jednotlivých generací v rámci mezigeneračního učení.....	23
2 Volný čas a jeho úloha v rodinném životě	24
2.1 Definování pojmu „volný čas“	24
2.2 Moderní doba a volný čas v rodinném životě	26
3 Některé sociálně-psychologické charakteristiky dětí mladšího školního věku.....	30
3.1 Charakteristika vývojového období.....	30
3.1.1 Tělesný, kognitivní, emoční vývoj a socializace	31
3.1.2 Škola jako nové prostředí	33
3.2 Dítě v mladším školním věku a volný čas.....	36
3.2.1 Vývoj volnočasových činností.....	36
4 Pelhřimovsko – některé charakteristiky okresu z hlediska volného času	38
4.1 Nabídka neorganizovaných činností.....	39
4.1.1 Volný čas v letních měsících	39
4.1.2 Volný čas v zimních měsících	40
4.2 Nabídka organizovaných činností na Pelhřimovsku	40

Výzkumná část práce	44
5 Metodologie výzkumné sondy	45
5.1 Zakotvená teorie	45
5.2 Výběr výzkumného vzorku	47
5.3 Postup při sběru dat	49
5.4 Popis výzkumného nástroje	50
5.5 Charakteristika zkoumaných rodin z hlediska volného času.....	51
5.5.1 Rodina Moniky	51
5.5.2 Rodina Pavly.....	52
5.5.3 Rodina Aleny	53
5.5.4 Rodina Mileny	53
5.5.5 Rodina Simony	54
5.5.6 Rodina Marcely.....	55
5.6 Kódování	56
5.6.1 Otevřené kódování.....	56
5.6.2 Axiální kódování.....	57
5.6.3 Selektivní kódování	75
5.7 Paradigmatický model – rodiny s jedním, dvěma a více dětmi.....	77
6 Popis pojetí společného volného času v rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku.....	78
Diskuse.....	81
Závěr	84
Použité zdroje	86
Seznam příloh	91
Příloha I.....	92
Příloha II	93
Příloha III.....	97
Příloha IV	103

Příloha V	108
Příloha VI.....	112
Příloha VII	116
Abstrakt.....	125
Summary.....	126

Úvod

Diplomová práce je věnována trávení volného času v rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku. Zaměřuje se na společný volný čas členů rodiny. Toto téma je zajímavé z hlediska toho, že v mladším školním věku začínají děti ve volném čase vyhledávat své vrstevníky. Stěžejní část svého volného času sice tráví stále ještě v rodinném kruhu, čím dál tím více se ale pouští i mimo rodinné prostředí. V rodině si dítě osvojuje základní volnočasové návyky, které ho ovlivňují po zbytek života. V budoucnu je uplatňuje i v rodině, kterou samo založí.

Volný čas dítěte vzniká po nástupu do školy, kdy dochází k oddělení času povinností a odpočinku.

Požadavek volného času pro všechny je zakotven i ve Všeobecné deklaraci lidských práv, článku 24, kde je psáno: *„Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.“*¹ Požadavek na volný čas najdeme také v Úmluvě o právech dítěte v článku 31: *„1) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti. 2) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.“*² Podle OECD patří volný čas mezi 24 indikátorů, podle kterých se určuje kvalita života v dané zemi.³

Předpokladem této práce je, že na Pelhřimovsku tuto problematiku zatím nikdo jiný nezpracovával, proto byl zvolen tento okres. Dalším důvodem je, že v tomto okrese žiji a do budoucna se v něm chci uplatnit ve studovaném oboru. Domnívám se, že pedagog volného času by měl mít představu o tom, jak vypadá pojetí volného času v rodinách, s nimiž pracuje.

¹ Všeobecná deklarace lidských práv. In: *Informační centrum OSN v Praze* [online].

² Úmluva o právech dítěte. In: *Informační centrum OSN v Praze* [online].

³ Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Nauka o volném čase* [online], s. 18.

Práce je postavena na dvou cílech. Cílem teoretické části je zpracovat problematiku volného času v rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku na základě dostupné literatury. Cílem výzkumné části práce je popsat pojetí společného volného času v rodinách s 1, 2 a více dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku.

Práci tvoří dohromady šest kapitol. Protože se zabýváme volným časem rodin, je první kapitola věnována rodině. Popisuje funkce rodiny a její smysl v životě člověka. Protože se rodina jako instituce neustále vyvíjí, je část kapitoly zaměřena také na její vývoj v moderní době (19. a 20. století). Dále jsou zde uvedeny některé charakteristiky rodin s dětmi mladšího školního věku a nastíněny vztahy v rodině v závislosti na počtu dětí. Společný volný čas v rodinách je příležitostí ke vzájemnému učení, proto je poslední část této kapitoly věnována mezigeneračnímu učení v rodině.

Druhá kapitola pojednává o volném čase a jeho úloze v rodinném životě. Je v ní definován pojem volný čas. Část kapitoly se věnuje vývoji volného času v 19. a 20. století včetně jeho úlohy v životě současné rodiny.

Protože volnočasové aktivity v rodinách se přizpůsobují vývojovému stádiu dítěte, je třetí kapitola zaměřena na sociálně-psychologické charakteristiky dětí mladšího školního věku spolu s popisem vývoje volnočasových aktivit. Část kapitoly pojednává také o škole jako novém prostředí, se kterým se dítě ve věku 6 – 7 let setkává.

Ve čtvrté kapitole je uvedena charakteristika zkoumaného okresu (Pelhřimov) z hlediska volného času. Možnosti pro trávení společného volného času rodin jsou rozděleny na letní a zimní období, jsou zde uvedena také zařízení, která fungují celoročně. Dále je v kapitole zmíněna nabídka organizovaných a neorganizovaných volnočasových činností pro rodiny s dětmi.

Pátá kapitola seznamuje s výzkumnou metodou a popisuje metodologii při získávání a zpracovávání výzkumného materiálu. Část kapitoly je také věnována charakteristice způsobu trávení volného času zkoumaných rodin. Její součástí je i souhrnný paradigmatický model, podle kterého byla centrální kategorie uváděna do vztahu s kategoriemi ostatními.

Poslední kapitola vychází z výše uvedeného paradigmatického modelu a teoretické části práce a popisuje pojetí společného volného času v rodinách s jedním, dvěma a více dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku.

Práce se opírá zejména o myšlenky Břetislava Hofbauera, Radomíra Havlíka s Jaroslavem Koťou, Michala Kaplánka, Oldřicha Matouška, Josefa Langmeiera s Danou Krejčířovou a Pavla Říčana. Ze zahraničních autorů jsou citovány myšlenky Horsta Opaschowského. Charakteristika Pelhřimovského okresu se opírá o Informační server města Pelhřimova. Metodologie byla zpracována podle Jana Hendla, Anselma Strausse s Juliet Corbinovou a Romana Švaříčka s Klárou Šed'ovou.

Teoretická část práce

1 Rodina a její význam pro život

Rodina je prvním sociálním prostředím, se kterým se ve svém životě setkáváme. Dochází v ní k primární socializaci. V rodině získáváme první znalosti, dovednosti i kulturní návyky, nutné pro život v dané společnosti. Vše co se ve své primární rodině naučíme, nás ovlivňuje po celý zbytek života.

Rodina se v průběhu let různými způsoby vyvíjí. I dnes můžeme ve fungování rodiny pozorovat tradiční prvky (např. složení rodiny – matka, otec, děti). Některé prvky se časem proměnily, jiné byly vystřídány novými.

Goody píše, že minulost rodiny má vliv na její současnost v tom, co přetrvává i v tom, co se změnilo. V průběhu času došlo ke změnám ve struktuře rodiny, ale některé její významné rysy přetrvaly dodnes. Jedním z těchto rysů je ten, že ke společenské reprodukci je stále potřeba určitý typ malé rodinné struktury se silnou vazbou uvnitř generací a mezi nimi.⁴

1.1 Rodina

Giddens charakterizuje rodinu jako skupinu osob, které jsou přímo spjaty příbuzenskými vazbami, kde dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Příbuzenstvím rozumí vztah mezi jedinci, který vzniká sňatkem nebo pokrevními vazbami v otcově nebo matčině linii.⁵

Giddens svou definicí opomíjí rodiny s adoptovaným nebo jinak osvojeným dítětem. I tam jsou dospělí sice odpovědní za výchovu dětí, ale členové nejsou přímo spjati příbuzenskými vazbami. Přesto jako rodina fungují. Proto se přikláním spíše k definici uvedené v sociologickém slovníku.

Zde je rodina charakterizována jako: „*Obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociologické struktury i základní*

⁴ Srov. GOODY, Jack. *Proměny rodiny v Evropské historii*, s. 11.

⁵ Srov. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*, s. 156.

ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“⁶

Hintnaus popisuje rodinu jako primární skupinu, ve které se mohou intenzivně rozvíjet interpersonální vazby a komunikace. Každá rodina má svou hierarchii vztahů, každý člen svou specifickou roli. Jako celek má rodina vztah k jiným skupinám, obecným hodnotám, má svá vnitřní pravidla soužití a skupinové normy.⁷

Rodina tedy není uzavřenou společenskou jednotkou. Její jednotliví členové se neustále setkávají s různými sociálními skupinami. Díky vztahu s jinými skupinami konfrontují členové rodiny své hodnoty a pravidla soužití s hodnotami ostatních. Podle toho je mohou také různým způsobem upravovat. Právě díky styku s veřejností si rodiny vytvářejí vztah k obecným hodnotám.

Dítě se v rodině socializuje, vstupuje do lidského společenství, učí se žít s ostatními lidmi, v dalších formálních i neformálních skupinách, a osvojuje si roli občana.⁸

Za další formální skupinu můžeme v tomto případě považovat školní třídu nebo účastníky nějakého zájmového kroužku. Neformální skupinou jsou potom kamarádi. V těchto skupinách si ale dítě osvojuje různé role, roli občana můžeme považovat za roli jim nadřazenou.

1.2 Smysl rodiny v životě člověka

Rodinu, do které se rodíme a ve které vyrůstáme, nazýváme rodinou orientační. V této rodině jsme objektem výchovy. Později zakládáme novou rodinu – reprodukční. V níž již sami přebíráme rodičovskou roli. Zpravidla rozlišujeme dva typy rodin a to nukleární rodinu (tvořenou pouze rodiči a jejich dětmi) a rozšířenou rodinu (kde k nukleární rodině připočítáváme další příbuzné, většinou prarodiče).⁹

Tyto typy rodin jsou mezi sebou neoddělitelně propojeny. Orientační rodina je pro dítě oporou, nejen po materiální stránce, ale také po stránce sociální

⁶ Velký sociologický slovník 2, s. 940.

⁷ Srov. HINTNAUS, Ladislav. *Člověk a rodina, Smysl a funkce rodiny*, s. 26.

⁸ Srov. Tamtéž, s. 28.

⁹ Srov. HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*, s. 67.

a psychologické. Dodává dětem pocit jistoty, bezpečí. V orientační rodině získáváme základ pro život ve společnosti. Založením reprodukční rodiny uspokojují dospělí svou touhu mít děti a o někoho pečovat, zároveň v této reprodukční rodině uplatňují to, co se naučili v rodině orientační.

Také nukleární a rozšířená rodina k sobě neoddělitelně patří. Členové nukleární rodiny přicházejí v rozšířené rodině do kontaktu s více generacemi. Starší generace potřebuje od mladší mnohdy oporu. Sama je pro příslušníky mladší generace přínosem díky svým životním zkušenostem, které jim předává. Generace prarodičů také pomáhá generaci rodičů s péčí o potomky a s jejich výchovou.

Velmi výstižně popisuje smysl rodiny pro člověka Matoušek. Rodina je prostředím, které umožňuje dospělým náležitě pečovat o své děti a tvoří základní jednotku každé společnosti. Je prvním modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Ovlivňuje jak jeho osobní vývoj, tak i jeho vztahy k ostatním lidem. V rodině se formuje jeho osobnost. Vedle toho vytváří rodina také propojení mezi jednotlivými generacemi a udržuje tak kontinuitu života. Dítě se dále učí od matky či otce svou sexuální roli. Pro správné formování sexuální role dítěte je nezbytný kontakt i s rodičem druhého pohlaví.¹⁰

Rodina není ale pouze institucí, zajišťující péči o děti a jejich výchovu. Velký význam má také pro harmonický život dospělého člověka.

Mít stálého partnera a děti patří mezi přední hodnoty lidského života, o které dospělý člověk opírá pocit své vlastní hodnoty, smysl své existence a na nichž je závislá jeho psychická pohoda a tudíž i zdraví. Spolu s dětmi prožívá rodič často své vlastní dětství.¹¹

Jednotliví členové rodiny zprostředkovávají ostatním také nové sociální kontakty.¹² Díky těmto kontaktům navozují děti i dospělí vztahy se svým okolím. Získávají nové sociální zkušenosti a utvářejí nová přátelství.

¹⁰ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 8.

¹¹ Srov. Tamtéž, s. 9.

¹² Srov. Tamtéž, s. 9.

Matoušek dále píše, že v případě, kdy se někdo ze členů rodiny dostane do nesnází, může mu dobře fungující rodina poskytnout velkou podporu a nezbytný pocit bezpečí.¹³

Smysl rodiny z ekonomického hlediska spočívá ve společném hospodářství. Například v době, kdy je matka na mateřské dovolené, zabezpečuje rodinu po materiální stránce převážně muž. V případě, že děti dospějí a zůstávají s rodiči stále ve společné domácnosti, mohou se na jejím zabezpečování podílet také ony.¹⁴

Můžeme říci, že rodina je přínosem pro všechny své členy napříč generacemi. Za podmínku tohoto přínosu je všeobecně považována její úplnost a dobré fungování.

1.3 Funkce rodiny

Havlík píše, že rodina má čtyři hlavní sociální funkce, jejichž naplnění spolu vzájemně souvisí – biologická a reprodukční funkce, emocionální funkce a tvorba domova, ekonomická funkce, socializační a výchovná funkce.¹⁵

K těmto čtyřem základním funkcím přidává Čadilová ve své prezentaci ještě pátou – relaxace, rekreace a zábava.¹⁶

Přikloníme se k pěti hlavním funkcím rodiny podle Čadilové, protože za jeden z úkolů rodiny považujeme vhodné naplnění volného času. Za vhodnou náplň volného času můžeme považovat právě relaxaci, rekreaci a zábavu. Tyto prvky přinášejí člověku uvolnění a odreagování od každodenních povinností.

V následující části kapitoly si uvedeme specifika jednotlivých funkcí rodiny, jak je popisují Čadilová a Havlík.

Biologická a reprodukční funkce

Rodina bývala odjakživa chápána jako forma společensky schváleného sexuálního soužití, jehož hlavním smyslem byl počet dětí. Vznik antikoncepce umožnil oddělení sexuality od těhotenství, a tak došlo k oddělení sexuality od manželského svazku.

¹³ Srov. Tamtéž, s. 9.

¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 9 – 10.

¹⁵ Srov. HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*, s. 68.

¹⁶ Srov. ČADILOVÁ, Olga. *Rodina* [online].

Z výzkumu rodinných domácností s dětmi z let 1970 – 2001 vyplývá, že v současné době se snižuje počet domácností s více dětmi a narůstá počet domácností s jedním dítětem.¹⁷

V současné době se objevuje trend, že dítě je chápáno jako překážka v profesním růstu. Proto se také řada žen stává matkou až v pozdějším věku. Některé dokonce neplánují děti vůbec.¹⁸

Na základě výše uvedeného lze usuzovat, že v současné době se význam biologické a reprodukční funkce rodiny snižuje.

Za příčinu klesání počtu dětí v rodinách je možné považovat odkládání mateřství na pozdější dobu. Je všeobecně známo, že u starší ženy je těhotenství více rizikové a vlivem dlouhodobého užívání hormonální antikoncepce má řada žen problém otěhotnět. Počet členů v domácnostech bývá regulován také ekonomickou situací rodiny.

Emocionální funkce

Dříve byla rodina pouze hospodařící jednotkou, která zajišťovala přežití členů. I její zakládání se opíralo spíše o ekonomické než emoční základy. Později začal být kladen důraz na osobní vztahy a rodiny začaly vznikat na základě svobodné volby partnerů, založené na sympatii, lásce a přitažlivosti. S emocionální funkcí je úzce spjata tvorba domova. Jedinec se v prostředí domova může odreagovat od problémů, které vznikají mimo rodinu.¹⁹

Při společných aktivitách se upevňují vztahy v rodině. V rámci rodinného života se ve volném čase praktikuje také řada rituálů, které pro člověka představují určitou jistotu. Členové rodiny spolu při volnočasových aktivitách komunikují. Mohou tak sdílet své problémy a vzájemně si pomáhat s jejich řešením.

¹⁷ Srov. HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*, s. 68 - 70.

¹⁸ Srov. ČADILOVÁ, Olga. *Rodina* [online].

¹⁹ Srov. HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*, s. 70 - 71.

Ekonomická funkce rodiny

Některé rodiny přestávají být místem výroby statků a stávají se převážně jejich konzumentem.²⁰ Toto ale neplatí všeobecně. Jako příklad zde můžeme uvést vlastní rodinné firmy. Ty statky nejen spotřebovávají, ale také produkují.

Oddělením pracovní oblasti od rodiny se značná část každodennosti jejích členů přesouvá mimo domov. Tím pádem vznikají rozdíly v jejich zájmech, postojích a orientacích, jak z hlediska profese, tak i z hlediska volného času.²¹

Z toho plyne, že jednotliví členové rodiny netráví všechn svůj volný čas pohromadě, protože se věnují svým individuálním koníčkům. Některé koníčky mohou být poměrně finančně náročné. Aby mohly děti takovéto koníčky realizovat, potřebují finanční podporu od svých rodičů.

Rodina dříve zajišťovala také péči o své staré a nemocné členy. Tato funkce bývá v současnosti převáděna na odborné instituce.²²

Tím ale ekonomická vazba mezi členy rodiny nezaniká. Můžeme zde pozorovat spíše sociální důsledky. Vnouchata bývají v tomto případě ochuzena o kontakt se svými prarodiči, kteří jsou mimo jiné nositeli rodinné tradice. Společný volný čas prarodičů s vnouchaty je také příležitostí k mezigeneračnímu učení, kterým se blíže zabývá kapitola 1.7.

Socializační a výchovná funkce

Jak již bylo řečeno, rodina je prvním společenským prostředím, se kterým dítě přichází do styku. Dítě se v ní učí přizpůsobit dané společnosti. Osvojuje si základní návyky a způsoby chování typické pro společnost, jejíž je součástí.²³

Tuto funkci rodiny je možné považovat za nejvýznamnější, protože člověk se díky socializaci naučí obstat ve společnosti. Zkušenosti z primární socializace ovlivňují člověka po celý život.

²⁰ Srov. Tamtéž, s. 72.

²¹ Srov. Tamtéž, s. 73.

²² Srov. Tamtéž, s. 73.

²³ Srov. ČADILOVÁ, *Rodina* [online].

Vzdělávací funkci od rodiny převzala škola spolu s dalšími zařízeními a médii. Vlivem jejich působení dochází ke změnám postojů k rodině a výchově. Mezi kulturami se objevují odlišné názory a praktiky v tom, co od dětí vyžadovat a k jakým hodnotám a jak je vychovávat.²⁴

Součástí socializace je tedy i enkulturace, v jejímž rámci si člověk osvojuje hodnoty, návyky a způsoby chování typické pro svou vlastní kulturu.

Ve výchově se odráží sociální klima rodiny, bývá určováno vedoucím partnerem. Podle tohoto klimatu můžeme rozlišovat rodiny demokratické, autoritativní a liberální.²⁵ Klima rodiny je ovlivněno výchovným stylem rodičů. Za nejvhodnější výchovný styl bývá považován styl demokratický, protože děti v něm mají jasně vymezené hranice a pravidla, na kterých se sami podílejí. Rodiče respektují jejich názory a diskutují s nimi.

Výchovou ve volném čase v rodině si děti osvojují základní volnočasové návyky, které později uplatňují i mimo rodinu. Volný čas v rodinném prostředí je příležitostí k socializaci i výchově, protože k ní dochází prostřednictvím kontaktu jedince s ostatními členy společnosti a v první řadě s rodinou.

Relaxace, rekreace a zábava

Jak plní rodina tuto funkci, poznáme například z toho, kolik volného času tráví její členové pohromadě a jakým zájmům se při tom věnují.²⁶

Výběr společných aktivit ovlivňuje více faktorů, jedním z nich je výše zmíněné sociální klima rodiny. V autoritativních rodinách bývá náplň volného času direktivně určována vedoucím partnerem, také délka společného volného času záleží na tom, jak ji partner nastaví. Liberální rodiny nemívají stanovená pevná pravidla, jde pravděpodobně o momentální ochotu trávit čas společně. Demokratické rodiny se snaží zapojit do plánování společného volného času všechny své členy a hledat kompromis.

²⁴ Srov. HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*, s. 73 - 74.

²⁵ Srov. HINTNAUS, Ladislav. *Člověk a rodina, Smysl a funkce rodiny*, s. 26.

²⁶ Srov. ČADILOVÁ, *Rodina* [online].

Po vstupu do školy, začíná stoupat potřeba dětí trávit volný čas se svými vrstevníky, tedy mimo rodinu. Můžeme říci, že v období dospívání tráví většina dětí svůj volný čas více s kamarády než s rodinou. Množství společného volného času rodičů s dětmi tedy s přibývajícím věkem dětí pomalu klesá. Význam této funkce se tedy časem snižuje. Přesto považujeme za vhodné, aby si rodina udržela některé společné volnočasové aktivity, alespoň o víkendu. Protože právě při společně stráveném volném čase dochází k upevňování vztahů v rodině.

1.4 Vývoj rodiny v moderní době

Obrovské rozdíly do života rodin přinesla průmyslová revoluce a s ní související industrializace. Vlivem industrializace se lidé začali stěhovat za prací do měst. Po zavedení povinné školní docházky trávily děti více času mimo rodinu. Žena nastoupila do zaměstnání a muž tak přestal být jediným živitelem rodiny. Společnost se stala méně hierarchickou. V moderní době došlo také k uzákonění rozvodu.²⁷

Jeho význam pro volný čas můžeme spatřit například v tom, že děti část svého volného času mohou dělit mezi část rodiny otce a část rodiny matky (v obou případech je možné, že dojde k založení nových rodinných vazeb – nové sňatky, noví sourozenci).

Muži a ženy začaly v průběhu moderní doby získávat v rodině stejné postavení, rodiny tak přestaly být striktně patriarchálními. Kromě muže nastoupila do zaměstnání i žena a oba se tak začali podílet na ekonomickém zajišťování rodiny. Uzavírání sňatků se stalo otázkou osobní volby partnerů.

V souvislosti s tím se mění také jejich role. Muži se více angažují v rolích, které jsou tradičně určeny ženám, jako je například vaření, péče o dítě nebo práce v domácnosti. Ženy se více podílejí na hospodářském zajišťování rodiny, organizaci volného času a udržování vztahů s okolím.²⁸ V současné době je také možné, aby na rodičovskou dovolenou nastoupil muž.

Výrazně začal klesat počet sňatků. Prodlužuje se průměrný věk vstupu do manželství a snižuje se počet narozených dětí. Mladí lidé odkládají založení rodiny

²⁷ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 27 – 30.

²⁸ Srov. HINTNAUS, Ladislav. *Člověk a rodina, Smysl a funkce rodiny*, s. 26.

na pro ně vhodnější dobu, tedy po ukončení studia a započetí pracovní kariéry. Někteří odborníci dokonce varují, že naše populace se dostane do stádia, kdy nebude schopná vlastní reprodukce.²⁹

Zvyšuje se počet jedináčků v rodinách, což má za následek změnu charakteru výchovy, snižování počtu žáků ve školách a rušení škol kvůli nedostatku dětí. To ovlivňuje život v některých menších obcích, které tím pádem přichází o kulturní zázemí. Rodiče mají mnohdy málo času na rodinný život, protože se věnují budování kariéry a výdělku peněz. Pravidelný kontakt dítěti vynahrazují tím, že mu kupují drahé dárky. Nedostatek komunikace si děti kompenzují počítačem, herními konzolami, sledováním televize atd.³⁰

Rodiče tedy v tomto ohledu často opomíjí, důležitost společně tráveného volného času. Děti tráví značnou část svého volného času hraním počítačových her a pobytem na sociálních sítích, které pro ně mohou znamenat určité nebezpečí.

Jak už je uvedeno výše, za jednu z příčin snižování počtu dětí v rodinách je možné považovat právě touhu mladých lidí po kariérním postupu a odkládání rodinného života na pozdější dobu. Protože klesá počet sňatků a zároveň se zvyšuje počet rozvodů, začíná ve společnosti přibývat počet lidí žijících o samotě, tak zvaných singles. Ale přibývá také úplných rodin s dětmi, kde rodiče žijí v nesezdaném soužití. Může se stát, že rodiče se takto rozhodnou žít z ekonomických důvodů - vzhledem k situaci v současné společnosti. V tomto případě se můžeme domnívat, že takové soužití nemá na společný volný čas zvláštní dopad. V případě, kdy do takového soužití zasahuje případný dřívější rozvod partnerů a žijí-li v něm i jejich děti z předchozího manželství, může se stát, že rodina bude trávit volný čas více odděleně, protože děti mohou část svého volného času trávit se svým druhým rodičem, případně s jeho nově založenou rodinou.

V některých rodinách dosahuje žena vyššího pracovního postavení a lepšího finančního ohodnocení než muž, který se s tímto novým faktem musí vypořádat,

²⁹ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 35 - 36.

³⁰ Srov. PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*, s. 26 - 27.

což může vést ke konfliktu mezi manželi. Při výchově kladou rodiče velký důraz na výkony dětí ve škole.³¹

Mluvíme tedy o společnosti zaměřené na výkon, což má určitý vliv také na trávení volného času. Na jedné straně usilujeme i ve volném čase o podání většího výkonu, na druhé straně vede tato tendence k přetěžování člověka.

Díky vysokému počtu dětí narozených mimo manželství a rostoucímu počtu rozvodů se také zvyšuje množství neúplných rodin (např. matky samoživitelky). Lze usuzovat, že tento typ domácností částečně postrádá ekonomický smysl rodiny, protože zde chybí společné hospodářství partnerů.

1.5 Některá specifika rodin s dětmi mladšího školního věku

Rodinný život v tomto období prochází několika změnami, které jsou spojeny se školou. Je všeobecně známo, že po začátku školní docházky začíná dítě trávit více času mimo rodinu, přichází častěji do kontaktu s vrstevníky a tráví s nimi také svůj volný čas.

Škola představuje pro dítě nové sociální prostředí, ve kterém platí jiná pravidla než v rodině. V tomto novém prostředí je zkoušena funkční a psychologická výbava dítěte. Dítě srovnává sebe s ostatními dětmi a rodiče s učiteli a časem i svou rodinu s rodinami ostatních dětí. Poprvé začíná zpochybňovat normy orientační rodiny.³²

Atmosféra rodiny je v této době ovlivněna postojem rodičů ke školním výsledkům dítěte. Někteří rodiče se uchylují k intelektuálnímu přetěžování dětí. To může být ještě podporováno nevhodným výběrem mimoškolních činností. Jiné rodiny s nástupem dítěte do školy rezignují na jeho výchovu a přenechávají ji ulici.³³

Můžeme se domnívat, že děti, které vychovává ulice, jsou náchylnější k sociálně patologickým jevům, protože jim chybí vhodný vzor pro volnočasový život.

³¹ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 35 - 36.

³² Srov. Tamtéž, s. 61 – 62.

³³ Srov. Tamtéž, s. 62.

1.6 Vztahy v rodině v závislosti na počtu dětí

V rodinách s více dětmi se mohou děti lišit věkem i pohlavím a společný volný čas je tomu třeba přizpůsobit. V rodinách, kde je mezi dětmi větší věkový rozdíl se aktivity pravděpodobně přizpůsobují nejmladšímu dítěti. Protože zájmy členů rodiny nejsou vždy totožné, bude volba společných aktivit nejčastěji závislá na kompromisu.

Vztahy mezi sourozenci jsou ovlivněny vztahy a preferencemi rodičů. Jsou také závislé na počtu dětí v rodině a pořadí jejich narození.³⁴

Sourozenci mezi sebou neustále soupeří o sociální pozice. Soupeření je nejvíce patrné u dvojice dětí, které jsou si věkově velmi blízké. Méně rivalské vztahy jsou mezi sourozenci, kteří od sebe mají větší věkový odstup. Vztahy staršího k mladšímu mívají v tomto případě ochranný charakter. V rodinách se třemi a více dětmi je dostatek prostoru k rozdělení autoritativních, submisivních i protektivních rolí, proto je v nich tato situace nejsnazší.³⁵ Je také možné, že starší sourozenec se pro mladšího stane vzorem.

Ve zvláštní situaci se nacházejí jedináčkové. Ti se v primární skupině nesetkávají se soutěžením o sociální pozice a jdou do sociálního života nepřipraveni. Tato nevýhoda je však vyvažována jinými kladnými sociálními a výchovnými stimuly. Děti, které vyrůstají bez sourozenců, zažívají od mala intenzivní styk se světem dospělých, což uspišuje jejich dospělý přístup k sociální realitě.³⁶

Jedináčkové se ale mohou stýkat se svými vrstevníky, například prostřednictvím rodin s dětmi, které se přátelí s jejich rodinou.

Děti, které nepřichází od mala intenzivně do kontaktu s vrstevníky, mohou mít ve škole problém se mezi ně začlenit. Proto můžeme v jejich případě považovat za důležité to, aby před nástupem do první třídy navštěvovaly mateřskou školu.

³⁴ Srov. HINTNAUS, Ladislav. *Člověk a rodina, Smysl a funkce rodiny*, s. 27.

³⁵ Srov. Tamtéž, s. 27.

³⁶ Srov. Tamtéž, s. 27.

1.7 Rodina jako prostor k mezigeneračnímu učení

Jedinec se učí na základě kontaktu s ostatními členy společnosti. V ideálním případě základ získává v rodině, kde se setkává s několika generacemi. Tyto generace se od sebe učí navzájem. Mezi nejvhodnější příležitosti k mezigeneračnímu učení v rámci rodiny patří společné činnosti. Tyto činnosti mohou probíhat právě ve volném čase, který rodina tráví pohromadě.

V rodině se obvykle objevují dvě úrovně učení – na jedné straně vrstevnické učení, při němž se vzájemně učí účastníci jedné generace. To zahrnuje sourozenecké a partnerské učení. A na druhé straně právě učení mezigenerační, při kterém se mezi sebou vzájemně učí dvě generace.³⁷

1.7.1 Co je mezigenerační učení

Pro správné pochopení pojmu „mezigenerační učení“ je nutné vysvětlit si pojem generace. Sociologický slovník definuje generaci takto: „*Velká, sociálně diferencovaná skupina osob, které jsou spojené dobově podmíněným stylem myšlení a jednání a prožívají podstatná období své socializace ve shodných historických a kulturních podmínkách.*“³⁸

Mezigenerační učení je předmětem programu EAGLE (Evropské přístupy k celoživotnímu mezigeneračnímu učení). Program je postaven na různých aspektech v životě jednotlivce a společnosti jako celku a učení v rámci věkových skupin a generací. Program se zaměřuje nejen na oblast formálního učení, ale také na specifický význam neformálního a informálního učení.³⁹

Právě s neformálním a zejména s informálním učením se setkáváme převážně při volnočasových aktivitách.

Mezigenerační učení může spadat do kategorie záměrného i nezáměrného učení. Může tedy vést jak k cíli získávání dovedností, návyků, postojů a motivací, tak také

³⁷ Srov. RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení*, s. 113.

³⁸ *Velký sociologický slovník 1*, s. 339.

³⁹ HATTON-YEO, Alan. The EAGLE Toolkit For Intergenerational Activities. In: *European Approaches to inter-generational lifelong learning* [online], s. 3.

k aktivnímu zvládání životních podmínek a orientaci v životních situacích. Karl Mannheim popisuje proces mezigeneračního učení tak, že vědění se přenáší z jedné generace na druhou nevědomě a nedobrovolně. V procesu mezigeneračního učení se ale může uplatňovat učení vědomé i nevědomé. Mezigenerační učení spadá do kategorie celoživotního učení a zahrnuje všechny druhy učení – tedy senzomotorické, verbálně kognitivní a sociální.⁴⁰

Ukázalo se, že mezigenerační učení zahrnuje komplex všech možných typů učení. Může k němu docházet nejen v rámci rodiny, ale také například v prostředí školy nebo volnočasových zařízení.

Asi nejzajímavějším druhem učení v této oblasti je sociální učení. Nejvíce mu přeje rodina a rodinné prostředí. Osvojují se v něm systémy hodnot, norem, postojů, dovednosti komunikovat a jednat v pracovních, rodinných a dalších skupinách a prostředích. Spadá do kategorie celoživotního učení.⁴¹

Mezigenerační učení bývá spojováno především s neformálním a informálním učením. Neformálním mezigeneračním učením je myšlena společná účast dětí a rodičů (prarodičů) na kurzech a programech neformálního vzdělávání. Tyto aktivity nabízejí některé školy, centra volného času, neziskové organizace a občanská sdružení. Do informálního mezigeneračního učení spadají společné činnosti dětí a rodičů (prarodičů), které si rodina organizuje sama bez účasti dalších subjektů a které jsou zaměřeny na učení v širokém slova smyslu (např. společné čtení, sledování vzdělávacích programů v televizi, návštěva kulturních akcí atd.). Nebo jsou to společné činnosti, které si rodina nijak záměrně neorganizuje, a přesto jsou v nich prvky učení implicitně obsaženy.⁴² Může se jednat například o každodenní komunikaci.

Mezigeneračním učením v kontextu rodinného života jsou myšleny jevy a procesy, které napomáhají vzájemnému přenosu poznatků, zkušeností a postojů v rodině. Toto učení se uskutečňuje v interakcích a společných činnostech zúčastněných generací.⁴³

⁴⁰ Srov. RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení*, s. 33 – 34.

⁴¹ Srov. Tamtéž, s. 34.

⁴² Srov. Tamtéž, s. 34 – 35.

⁴³ Srov. Tamtéž, s. 35.

Mezigeneračním učením se v rodině udržuje rodinná historie, předávají se rodinná rčení a léty ověřené pravdy. Uchovává se tak kultura či historie rodiny. Umožňuje také udržovat povědomí o rozdílných potřebách a problémech ostatních generací.⁴⁴

Na základě toho se můžeme domnívat, že mezigenerační učení přispívá k toleranci mezi jednotlivými generacemi.

1.7.2 Přínos jednotlivých generací v rámci mezigeneračního učení

Generace se mezi sebou učí navzájem. Každá z nich ale přináší ostatním něco jiného. V následující části kapitoly si uvedeme několik příkladů přínosu jednotlivých generací pro ostatní, které vycházejí z výzkumů mezigeneračního učení.

Vnoučata přináší oběma generacím poznatky z oblasti nových technologií a technických záležitostí. Jsou významnými učiteli zejména v oblasti informačních technologií. Zprostředkovávají starším generacím také témata související s aktuálním stavem kultury a společnosti. Prokazují vyšší toleranci ke starším generacím, různým národnostem, subkulturám a menšinám. A v neposlední řadě pomáhají rodičům a prarodičům s prohlubováním jazykových dovedností.⁴⁵

Rodiče předávají dětem sociální dovednosti, způsoby péče o rodinu, vaření, domácnost, manuální práce v souvislosti s domem a zahradou. U generace rodičů můžeme pozorovat největší genderové rozdíly v tématech učení. Matky předávají dětem ryze ženská témata, otcové ryze mužská. Děti se od svých rodičů učí také hospodařit s penězi a přejímají vzorce jejich chování a jednání.⁴⁶

Prarodiče zajišťují hlavně předávání rodinných tradic, rituálů, příběhů a historie rodu. Jejich přínos je spojován také s učením manuálních dovedností.⁴⁷

Oblasti přínosu jednotlivých generací pro ostatní však není nutné takto striktně oddělovat, protože např. vaření, péči o domácnost a práci na zahradě se nejmladší generace učí při společných činnostech nejen od rodičů, ale také od svých prarodičů.

⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 86.

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 121 – 122.

⁴⁶ Srov. Tamtéž, s. 122 – 123.

⁴⁷ Srov. Tamtéž, s. 123.

2 Volný čas a jeho úloha v rodinném životě

S volným časem může člověk svobodně disponovat. Bývá zdrojem radosti a zábavy, přináší odreagování od povinností v pracovním životě. Také je příležitostí k prohlubování a získávání nových dovedností a k získávání přátel a upevňování vztahů, jak v rodině, tak i mimo ni. Prvním volnočasovým prostředím, se kterým se člověk ve svém životě setkává, je rodina. Volnočasové návyky, které si v orientační rodině osvojí, ho budou provázet po celý zbytek života.

2.1 Definování pojmu „volný čas“

Volný čas je obtížné jednoznačně definovat, protože jeho vnímání je velmi subjektivní. Zatímco někdo považuje za volný veškerý čas mimo pracovní dobu, jiný do volného času neřadí ani spánek nebo další mimopracovní povinnosti. Také definice volného času je tedy subjektivní.

Pokud mluvíme o volném čase, máme na mysli činnosti, pro které je charakteristické slovo „volný“. Sousloví „volný čas“ můžeme tedy chápat neutrálně, pozitivně i negativně. Neutrálně chápeme volný čas jako čas, který není dosud ničím naplněný. Pozitivně jako čas, který v sobě má potenciál svobody (tedy je svobodný) a negativně jako nenaplněný, zbytečný čas.⁴⁸

Lze usuzovat, že nenaplněný čas provází nuda, a proto nám zpětně připadá jako zbytečný a promarněný.

Volný čas jako fenomén existuje už od starověku. Samotný pojem je ale nový. Vznikl z nutnosti vymezení volna vůči pracovní době. Volný čas můžeme definovat dvěma způsoby – negativně nebo pozitivně. Pozitivní chápání volného času se snaží vymezit čas podle jeho kvality – tedy čas, se kterým člověk může svobodně nakládat. Negativní chápání volného času vychází z jeho vymezení vůči pracovní době. Ve skutečnosti ale nelze oddělit volný čas od časových úseků věnovaných práci.⁴⁹

Při definování rozlišujeme volný čas v širším a v užším smyslu. Volný čas v širším smyslu chápeme jako čas mimo pracovní dobu (zahrnuje tedy i spánek, jídlo, cestu

⁴⁸ Srov. KAPLÁNEK, Michal (ed.). *Čas volnosti – čas výchovy*, s. 24.

⁴⁹ Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Nauka o volném čase* [online], s. 6.

do práce a z práce, atd.). Do volného času v užším smyslu nezahrnujeme činnosti, které jsou pevně stanoveny v osobním denním programu jednotlivce, časové úseky spojené s prací, spánek ani jiný nutný odpočinek.⁵⁰

Pávková uvádí několik ukázek vymezení pojmu volný čas:

- časový prostor umožňující člověku svobodnou volbu činností
- čas, který zbude po splnění povinností (negativní vymezení)
- čas s možností svobodného a nezávislého rozhodnutí pro činnost (pozitivní vymezení)
- čas, s nímž člověk smí nakládat dle svého uvážení a svých zájmů; jedná se o dobu, která nám zůstane z 24 hodin po odečtení času, který jsme věnovali péči o rodinu a domácnost, o vlastní fyzické potřeby, práci a spánku
- opak času, který jsme věnovali nutné práci a povinnostem a nutné reprodukci sil
- doba, kdy se můžeme věnovat činnostem, které nás baví, máme je rádi, přinášejí nám radost a uvolnění⁵¹

K definici volného času můžeme dojít také rozdělením celkového času na jednotlivé časové úseky. Wolfgang Nahrstedt dělí celkový životní čas nejprve na čas spánku a bdělosti. Čas bdělosti dále dělí na pracovní dobu a volný čas a ten dělí ještě na polovolný čas (zahrnující další povinnosti mimo pracovní dobu) a vlastní volný čas (ten chápeme jako individuálně volně disponovatelný čas).⁵²

Tato kapitola ukázala, že chápání volného času může být různé. Také jeho definování je velmi subjektivní. Obecně je možné za volný čas považovat dobu, ve které si můžeme sami určovat, čemu a jak dlouho se budeme věnovat. Zdá se, že důležitým prvkem volného času pro současného člověka je zábava. Ve volném čase máme většinou tendenci věnovat se tomu, co nás baví, svým koníčkům.

⁵⁰ Srov. Tamtéž, s. 7.

⁵¹ Srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 66.

⁵² Srov. KAPLÁNEK, Michal (ed.). *Čas volnosti – čas výchovy*, s. 25 – 26.

2.2 Moderní doba a volný čas v rodinném životě

Pojem „volný čas“ v dnešním slova smyslu se začal používat v době osvícenství. V moderní době se začal zvyšovat důraz kladený na práci, začal se rozvíjet kapitalismus, což vedlo k vyčlenění volného času jako samostatné kategorie.⁵³

Vlivem zavedení pravidelné pracovní doby se den rozdělil na dobu práce (povinností) a volný čas. S růstem konzumního způsobu trávení volného času se samotný volný čas stává také předmětem obchodu.

Do začátku 19. století byl volný čas jako čas svobody k rozvoji výsadou vyšších společenských vrstev. Až v průběhu 19. a 20. století se začal přenášet i na širší společenské vrstvy.⁵⁴

Ve společnosti došlo vlivem kapitalismu ke striktnímu oddělení veřejné (pracovní povinnosti) a soukromé (volno) sféry. Následkem toho došlo k oddělení pracovní doby a doby volna. Toto oddělení je dáno třemi faktory: 1) místo zaměstnání nebo vzdělání je odlišné od místa bydliště, 2) pracovní doba je časem, kdy zaměstnanec plní svěřené úkoly, 3) mzda je vázána na dobu, kterou zaměstnanec stráví na pracovišti.⁵⁵

Kapitalismus rozdělil život na sféru povinností a volna. Tím došlo k vyčlenění volného času jako samostatné kategorie. Každý tedy měl svůj volný čas. V rodině se volný čas jednotlivých členů překrýval. Vzniká tedy také problematika společného volného času rodin.

Rozšíření volného času je jedním z projevů kulturního převratu současné doby, který se projevuje rostoucí konzumní orientací, hédonismem, družností, oceněním zábavy, hry, ale také novým způsobem práce.⁵⁶

Využívání volného času je ovlivňováno přírodními, společenskými i osobními okolnostmi.⁵⁷

Dá se říci, že v současné době se volný čas týká všech bez rozdílu věku a pohlaví. Množství volného času pracujících lidí je závislé na pracovní době. Volný čas školáků

⁵³ Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Nauka o volném čase* [online], s. 8 – 11.

⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 10.

⁵⁵ Srov. Tamtéž, s. 11 - 12.

⁵⁶ Srov. Tamtéž, s. 18.

⁵⁷ Srov. VESELÁ, Jana, *Jak ve volném čase*, s. 9.

se zase odvíjí od školního rozvrhu. V současné společnosti panuje poměrně vysoká nezaměstnanost. Vzniká tedy zvláštní skupina nezaměstnaných lidí, kteří mají proti své vůli volného času velké množství, otázkou je, zda ví, jak s ním naložit a zda tak mohou činit podle svých představ.

Lze usuzovat, že velkou roli v tom, jak lidé tráví svůj volný čas, hrají také jejich finanční prostředky. Některé volnočasové aktivity jsou finančně velmi náročné. Vyžadují vybavení nebo návštěvu specifických míst, kde je možné je realizovat. Toto je jeden z aspektů, ve kterém je možné vidět problém nezaměstnaných.

Volný čas lze v současné době charakterizovat jako „vlastní“ čas pro člověka bez povinností, který je zároveň příležitostí k sociálním kontaktům a k upevňování mezilidských vztahů. Volný čas je ale také časem, ve kterém člověk pracuje, ať už se věnuje péči o domácnost, svým koníčkům nebo druhému zaměstnání.⁵⁸

Z toho plyne, že pro upevňování mezilidských vztahů v rodině je důležité, aby rodina trávila alespoň část volného času pohromadě a věnovala se společným činnostem.

Rozlišujeme tři hlavní funkce volného času: volný čas jako čas pro regeneraci sil, kompenzaci jednostranné práce a prostor k hledání smyslu života. V rámci volného času může jedinec také spontánně rozvíjet některé své schopnosti. Patří mezi ně například schopnost komunikace, kooperace, řešení konfliktů a problémů, citlivost, fantazie, schopnost abstrakce a inovace.⁵⁹

Opaschowski píše, že roste význam volného času jako odpočinku od povinností. Potřebu vyspat se, lenošit a nic nedělat považuje za odpověď na hektický moderní život.⁶⁰

Toto v nás může evokovat myšlenku, že lidé mají tendenci trávit volný čas spíše pasivně.

Přístup k volnému času si člověk osvojuje odmala ve své primární rodině. Volnočasové návyky, které si osvojí, ho budou ovlivňovat i po založení vlastní rodiny.

⁵⁸Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Nauka o volném čase* [online], s. 19 – 20.

⁵⁹Srov. Tamtéž, s. 20 – 21.

⁶⁰Srov. OPASCHOWSKI, Horst. *Pädagogik der Freien Lebenszeit*, s. 24.

V následující části kapitoly se tedy budeme zabývat tím, jak vypadá volný čas v současných rodinách.

Opashowski píše, že volnočasové aktivity rodin se na rozdíl od zbytku populace soustředí především na jednu věc: zabývání se rodinou. To dokazuje, že rodinný život je zásadní pro život celé populace. Ve srovnání s celkovou populací převažuje mezi volnočasovými aktivitami rodin hraní si s dětmi. Ve volném čase rodin s dětmi a mladými lidmi hrají velkou roli také moderní počítačové technologie a vzájemné rozhovory členů rodiny. V rodinném životě představuje volný čas komplex heterogenních přání a tendencí.⁶¹

Proměny rolí dnešních rodin ve volném čase jsou podmíněny několika faktory. V první řadě jde o pokles porodnosti. Dále se začala objevovat sociální diference, která oslabovala nebo znemožňovala přístup některých dětí k volnočasovým aktivitám. Náklady na volný čas přesahovaly finanční možnosti mnoha rodin.⁶²

V dětství disponují volným časem dítěte osoby, které o ně pečují – rodiče. Matka umožňuje dítěti bavit se hrou, která je pro něho zároveň i učením. Otec ho vede k různým činnostem, které by měly odpovídat jeho věku a schopnostem. Později disponuje volným časem dítěte i škola (prostřednictvím domácích úkolů). Postupně u dítěte vznikají zájmy, které se pokouší samo realizovat.⁶³

Realizace volného času uvnitř rodiny je podmíněna zejména způsobem jejího života, postoji a výchovnou praxí rodičů vůči dětem, dále také časovými a hmotnými předpoklady vytvářenými pro volnočasové činnosti. Rodina je východiskem, na kterém závisí bohatost současných zážitků dítěte a jeho připravenost na volnočasový život v dospělosti.⁶⁴

Nemůžeme opomenout, že značnou část svého volného času tráví děti někdy i se svými prarodiči. Ti disponují jejich volným časem například v době, kdy u nich děti čekají, až se jim rodiče vrátí ze zaměstnání. V pozdějším věku tráví děti více času také mezi svými vrstevníky. Protože v současné době chodí obvykle oba rodiče

⁶¹ Srov. OPASCHOWSKI, Horst. *Einführung in die Freizeitwissenschaft*, s. 85 – 86.

⁶² Srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, s. 57 – 58.

⁶³ Srov. SPOUSTA, Vladimír, Jiří FUKAČ, Vladimír JÚVA, Jiří PELIKÁN a Marie ŘEHOŘKOVÁ. *Metody a formy výchovy ve volném čase*, s. 12.

⁶⁴ Srov. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*, s. 57.

do zaměstnání, je na společně strávený volný čas rodičů s dětmi v pracovním týdnu vymezena poměrně krátká doba.

Rodina může své děti naučit přistupovat k volnému času tvůrčím způsobem a vytvářet v nich postoje, které budou v budoucnosti uplatňovat i po založení své vlastní rodiny. Osvojování postojů k volnému času se uskutečňuje: nápodobou a reprodukcí pozitivních vzorců volnočasového chování rodičů prostřednictvím účasti dětí na aktivitách rodiny, uskutečňováním pravidelných zájmových činností dětí v rodině, citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a nadání dítěte.⁶⁵

Vstřícné rodinné prostředí k rozvoji volného času dětí rozvíjí jejich individuální předpoklady a podporuje jejich kontakty s dalšími prostředími. Také bere v úvahu jejich potřeby a zájmy a otevírá se pozitivním vnějším podnětům.⁶⁶

Každý člen rodiny má své vlastní zájmy a podle nich si vybírá své volnočasové činnosti. Pro zachování fungující rodiny je však velmi důležitý čas strávený v rodinném kruhu. Jak uvádí Matoušek, funkční rodina si musí udržet alespoň některé činnosti ve volném čase, kterých se účastní všichni nebo alespoň někteří členové.⁶⁷

Za důležité považujeme to, aby rodič při výběru volnočasových činností pro celou rodinu bral ohled na zájmy, schopnosti a dovednosti svých dětí. Většinou nepovažujeme za vhodné direktivně určovat dětem, čemu se ve svém volném čase mají nebo nemají věnovat. Pro vyvíjející se dítě není vhodné ani jednostranné přetěžování určitou činností. Můžeme tak potlačit rozvoj schopností dítěte v oblastech, ve kterých by se mohlo uplatnit lépe.

⁶⁵ Srov. Tamtéž, s. 61 – 62.

⁶⁶ Srov. Tamtéž, s. 64.

⁶⁷ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 62.

3 Některé sociálně-psychologické charakteristiky dětí mladšího školního věku

Volný čas je příležitostí vynahradit dětem náhlou ztrátu pohybu. Je všeobecně známo, že děti mají rády pohyb. Většinu školního vyučování musí trávit sezením v lavicích. Rodiče jim při společných aktivitách mohou tento nedostatek pohybu kompenzovat. Kromě toho se mohou objevit nové zájmy a schopnosti dítěte, které je možné dále rozvíjet.

Dá se říci, že volba volnočasových činností v rodině by měla odpovídat nejen zájmům členů rodiny, ale také stupni vývoje dítěte. Aby se dítě mohlo naplno účastnit činností celé rodiny, je vhodné, aby jejich náročnost odpovídala jeho schopnostem a dovednostem.

Proto je tato kapitola zaměřena na vývoj dítěte v mladším školním věku, některým jeho oblíbeným volnočasovým činnostem a jejich vývoji v tomto věkovém období.

Vývoj dítěte závisí sice do značné míry na vrozených dispozicích. Rodiče a ostatní dospělí ho ovšem mohou různými podněty, které dětem poskytují, podpořit nebo naopak utlumit.

3.1 Charakteristika vývojového období

Jako mladší školní období bývá označována doba mezi 6 (7) – 11 (12) lety. Mladší školní věk tedy zpravidla začíná nástupem do školy a končí prvními známkami pohlavního dospívání.⁶⁸

Mladší školní věk zahrnuje prvních pět tříd základní školy. Protože některé děti nastupují do školy o rok déle než jejich vrstevníci, je v závorkách uveden věk 7 – 12 let.

Období je možné charakterizovat jako věk střízlivého realismu. Dítě není zaměřeno na fantazie ani na ideály, ale na to co je a jak to je. Chce poznat věci doopravdy. Tento rys můžeme najít v jeho kresbách, písemných projevech, mluvě, čtenářských zájmech i ve hře. Realismus školáka se vyvíjí od naivního ke kritickému. Děti v tomto věku

⁶⁸ Srov. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*, s. 117.

chtějí věci prozkoumávat skutečnou – reálnou činností, nestačí jim pouze slovní výklad.⁶⁹

Výzkum hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let ukázal, že u dětí ve věku 6 – 9 let je výběr způsobu trávení volného času z 50 % ovlivněn rodiči. Dále se ukázalo, že rodiče ze špatně situovaných rodin mají na trávení volného času dětí menší vliv než rodiče z rodin dobře situovaných.⁷⁰

Mezi nejčastější činnosti rodičů s dětmi patří společné jídlo (především večeře), sledování televize, povídání, příprava do školy a hraní společenských her. Z činností mimo domov převládá sport a ježdění na výlety.⁷¹

S přibývajícím věkem se frekvence těchto činností snižuje, protože děti začínají častěji vyhledávat své vrstevníky a více času tráví s nimi.

Děti ve věku 6 – 9 let tráví ve všední den i o víkendu nejvíce času s rodiči, sourozenci, případně s prarodiči. Až po nich následují kamarádi. Ve věku 10 – 12 let tráví děti stále ještě nejvíce času s rodiči jak ve všední den, tak o víkendu. Ve všední den jsou však u nich na druhém místě sourozenci a kamarádi.⁷²

3.1.1 Tělesný, kognitivní, emoční vývoj a socializace

Mozek dětí v tomto věku stále ještě roste, v deseti letech se růst výrazně zpomaluje. Je plně vyvinut. Dítě špatně hospodaří se svými silami. Snadno se vyčerpá, ale rychle dokáže nabrat síly nové. Obratně zvládá pohyby vykonávané velkými svaly – skáče, přes švihadlo, jezdí na kole, prudčeji a dovedněji hází. Protože se teprve dotváří koordinace mezi zrakem a jemnými pohyby prstů, jsou pohyby drobných svalů ještě nepřesné. I smyslové vnímání se stává přesnějším.⁷³

⁶⁹ Srov. Tamtéž, s. 118.

⁷⁰ Srov. Hodnotová orientace dětí ve věku 6 - 15 let. In: *NIDM* [online], s. 45.

⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 50 – 51.

⁷² Srov. Tamtéž, s. 80 – 84.

⁷³ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*, s. 146 – 148.

V průběhu vývoje se postupně zdokonaluje hrubá i jemná motorika dítěte. Děti se pohybují rychleji a mají větší sílu. I koordinace celého těla je dokonalejší. Proto v mladším školním věku roste zájem o pohybové hry a sportovní výkony.⁷⁴

Děti v tomto věku jsou také velmi soutěživé. Při volnočasových aktivitách tedy často soutěží, kdo je v dané činnosti lepší.

Po gramatické a obsahové stránce se vyvíjí v mladším školním věku také řeč. Její rozvoj do značné míry souvisí se vstupem do školy a s učením. Slovní zásoba se rozšiřuje, děti se vyjadřují složitějšími souvětími. V souvislosti s učením se rozvíjí také paměť dítěte.⁷⁵ Proto jsou u dětí mladšího školního věku oblíbené také různé vědomostní hry.

Podle Piageta je dítě kolem sedmi – osmi let schopno vytvářet skutečné logické operace. Dítě přechází ze stádia intuitivního myšlení do stádia konkrétních operací. Teprve kolem jedenácti let je dítě schopno formálně vyvozovat soudy. Dítě začíná chápat také zahrnutí prvku do třídy a lépe rozumí příčinným vztahům.⁷⁶

Po nástupu do školy přichází dítě více do kontaktu se svými vrstevníky. Ve vrstevnické skupině se učí lepšímu porozumění názorům, přáním a potřebám ostatních lidí. Zdokonaluje se tak jeho schopnost sociálního porozumění a paralelně s tím narůstá schopnost seberegulace. Ta ovlivňuje přijetí dítěte skupinou.⁷⁷

Dítě tedy přestává trávit svůj volný čas výhradně s rodinou, ale vyhledává také své vrstevníky. U starších dětí se zvyšuje množství volného času, který tráví mimo rodinu. Chlapci a dívky si v mladším školním věku hrají často odděleně. Je to dáno tím, že si vybírají hry, které přísluší roli jejich pohlaví.

Sociální kontrola a hodnotová orientace se v tomto vývojovém období postupně zdokonaluje. Kolem sedmi – osmi let se u dítěte začíná utvářet autonomní morálka. Dříve byla morálka dítěte určována zvnějšku – rodiči, učitelem. Později dítě začíná uznávat určité jednání za správné nebo špatné samo o sobě, bez ohledu na názor

⁷⁴ Srov. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*, s. 121.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 122 – 124.

⁷⁶ Srov. Tamtéž, s. 124 – 127.

⁷⁷ Srov. Tamtéž, s. 130 – 131.

nebo příkaz dospělého. Při hodnocení dobrého a špatného ale ještě nepřihlíží k motivům jednání.⁷⁸ Dítě už tedy dokáže rozlišit dobré a špatné způsoby jednání ve volném čase.

Pro mravní vývoj dítěte je nejdůležitější běžný, každodenní kontakt s ostatními členy rodiny. Dítě se také setkává s novými rolemi ve společnosti. Upevňují se i jeho sexuální role. Na základě rolí, které přijímá, a ze svého postavení mezi vrstevníky si dítě vytváří své sebehodnocení a sebepojetí.⁷⁹

Vztahy dítěte s vrstevníky jsou zpočátku spíše nahodilé. Až kolem deseti let se mezi dětmi vytváří první přátelství. Skupiny dětí se začínají postupně diferencovat. Každý ve skupině získává určité postavení.⁸⁰

Zdá se, že období mladšího školního věku není nijak bouřlivé na rozdíl od dospívání, které následuje po něm. Ale jak ukázala tato část kapitoly, z vývojového hlediska je velmi důležité.

3.1.2 Škola jako nové prostředí

Jedním z nejvýznamnějších faktorů, který ovlivňuje vývoj dítěte v tomto věku, je škola. Je všeobecně známo, že čas odpočinku a povinností není ve škole striktně oddělen. Čas práce a povinností se zde prolíná, protože škola organizuje kromě vyučování i různé další mimoškolní činnosti.

Po dovršení šesti let nastává pro většinu dětí velká změna, která pro ně často představuje zátěž – nástup do školy. V novém prostředí platí jiný řád než v rodině nebo ve školce. V osobě učitele se děti setkávají s novou autoritou, která s nimi pracuje způsobem, na který nejsou zvyklé. Velice náročné pro šestileté dítě je také udržet pozornost celou vyučovací hodinu.⁸¹

⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 132 – 133.

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 136 – 137.

⁸⁰ Srov. Tamtéž, s. 140.

⁸¹ Srov. Tamtéž, s. 103 – 104.

Hlavní náplní života dítěte přestává být hra. S nástupem do školy přichází čas práce a povinností. Ve škole se děti setkávají také se širším kolektivem a dostávají možnost uplatnit se ve větší skupině.⁸²

Vyučování ve školách je spojeno s výchovným působením učitele na žáky. K tomuto působení ale nedochází jenom ve škole. Setkáváme se s ním i po vyučování při různých dalších aktivitách pořádaných školou. Mezi takové aktivity řadíme různé poznávací zájezdy, exkurze, výlety, akademie atd.⁸³

Můžeme se domnívat, že přístup dítěte ke škole a školním povinnostem je po začátku školní docházky ovlivněn postojem rodičů vůči škole jako takové a vůči jeho výsledkům. Může se stát, že školní výsledky dítěte nesplňují očekávání rodičů, to ale neznamená, že je „hloupé“. Bylo by vhodné kromě konečných výsledků, tedy známek, hodnotit a oceňovat také snahu dítěte, nenechávat věcem volný průběh a také mu s přípravou do školy pomoci. Případné trestání špatného školního prospěchu může být příčinou toho, že se děti budou bát informovat rodiče o svých neúspěších. Mnohdy se bez pomoci dospělého sami nezlepší a vybudují si ke škole negativní postoj.

Děti mají možnost navštěvovat také školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Mezi ně patří školní družiny, školní kluby a střediska volného času.

Pod střediska volného času zahrnujeme domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Rozdíl mezi těmito subjekty je v tom, že dům dětí a mládeže nabízí svým návštěvníkům široké spektrum zájmových činností, kdežto stanice zájmových činností se zabývá pouze jednou oblastí.⁸⁴

Zájmové vzdělávání ve střediscích volného času může mít několik forem: zájmová činnost příležitostná (organizované příležitostné nebo cyklické akce výchovně-vzdělávacího či rekreačního charakteru), pravidelná zájmová činnost (tato činnost je organizována v zájmových útvarech, může mít podobu kroužku, oddílu, souboru, klubu a kurzu, její účastníci jsou přihlášení k pravidelné docházce), táborová činnost (realizuje se většinou o letních prázdninách mimo sídlo SVČ), osvětová činnost (zařízení poskytují odbornou pomoc ostatním organizacím, které pracují s dětmi

⁸² Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*, s. 145.

⁸³ Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Výchova a volný čas*, s. 21 – 22.

⁸⁴ Srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 142.

a mládeží), individuální práce s účastníky vedoucí k rozvoji nadání (například zřízení zájmového útvaru pro talentované jedince, konzultace, odborná soustředění atd.), nabídka otevřených spontánních aktivit (tyto činnosti nemají pevně stanovený začátek ani konec, jsou omezeny otevírací dobou zařízení), organizace soutěží a přehlídek vyhlášených nebo spoluvyhlášených MŠMT ČR (SVČ tyto činnosti připraví, zpropaguje, zabezpečí jejich průběh, vyhodnotí výsledky a následně je zveřejní).⁸⁵

Žáci prvního stupně základní školy mohou navštěvovat školní družinu. Zpravidla se ve školní družině setkáváme se čtyřmi formami činností. Jako činnost pravidelnou označujeme každodenní pedagogickou práci vychovatele s žáky přihlášenými k pravidelné docházce. Příležitostné aktivity jdou nad rámec jednoho oddělení, bývají určeny i pro rodiče a širší veřejnost. Neorganizované hry v ranní družině nebo při koncové družině označujeme jako aktivity spontánní. Družina umožňuje žákům také odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování. Základní formou činnosti ve školní družině je hra.⁸⁶

Pro žáky ve věku druhého stupně základní školy je určen školní klub. Spolu se školní družinou může školní klub tvořit jeden organizační celek a organizovat společné činnosti. Základem jeho činnosti jsou zájmové aktivity, které mohou probíhat formou různých kroužků, příležitostných akcí i spontánních činností. Žáci se mohou přihlásit do školního klubu k pravidelné docházce nebo jen do některých jeho kroužků. Pravidelná účast na jeho činnostech není pro žáky závazná.⁸⁷

Někteří žáci navštěvují také školská výchovná a ubytovací zařízení. Ty zajišťují jejich vzdělávání, sportovní a další zájmové činnosti v době mimo vyučování, celodenní výchovu, stravování a ubytování.⁸⁸ Protože se tato práce zabývá dětmi mladšího školního věku, můžeme v tomto případě jmenovat školu v přírodě.

Nabídku volnočasových aktivit poskytují dětem také nestátní neziskové organizace. Jedná se o sdružení dětí a mládeže a občanská sdružení pracující s dětmi a mládeží. Některá tato zařízení působí na území celé republiky, mnoho jich má ale pouze místní působnost, řada jich vzniká při školách a školských zařízeních, není

⁸⁵ Srov. Tamtéž, s. 142 – 143.

⁸⁶ Srov. Tamtéž, s. 144 – 147.

⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 147.

⁸⁸ Srov. Tamtéž, s. 147.

to ale pravidlem. Dalším typem nestátních neziskových organizací jsou obecně prospěšné společnosti a školské právnické osoby.⁸⁹

3.2 Dítě v mladším školním věku a volný čas

Škola zabírá dětem zhruba polovinu denní doby. S nástupem do školy přicházejí povinnosti a mimo ně vzniká volný čas. Děti ho naplňují většinou hrou, ve které usilují o napodobení skutečnosti. Oblíbené jsou technické hry, dále hry se zvířaty, stolní a skupinové hry. Jejich pravidla jsou zpočátku jednoduchá, později složitější.⁹⁰

Školáci tráví svůj volný čas nejen s rodinou, ale také se svými kamarády. Z vývojového hlediska je velmi důležité vytváření malých vrstevnických skupinek s tajnými hesly, jmény, znaky a místy schůzek. Tyto dětské schůzky sice nemívají žádný konkrétní program, ale trénují vzájemnost.⁹¹

U dětí v mladším školním věku dochází k výraznému střídání intenzity energie. To je spojeno s kolísavostí zájmů. Proto dítě často střídá své zájmy i organizované volnočasové činnosti a kroužky.⁹²

V mladším školním věku začínají některé děti jezdit také na dětské tábory. Na táboře se často setkávají s jiným kolektivem lidí než v rodině nebo ve škole, získávají nové sociální kontakty. V rámci etapových her se učí spolupracovat s ostatními dětmi. Přínos dětských táborů můžeme pozorovat také v tom, že děti při pobytu na nich získávají inspiraci pro náplň svého vlastního volného času.

3.2.1 Vývoj volnočasových činností

V předškolním věku byla hlavní činností dítěte hra. To se po nástupu do školy mění. „Hraní si“ je částečně nahrazeno školními povinnostmi. Přesto je hra pro vývoj dítěte v mladším školním věku stále důležitá.

⁸⁹ Srov. Tamtéž, s. 150.

⁹⁰ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*, s. 155 – 156.

⁹¹ Tamtéž, s. 157.

⁹² Srov. HÁJEK, Bedřich. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*, s. 23.

Hra je pro dítě základní potřebou a má velký význam pro celkový rozvoj jeho osobnosti. Prohlubuje a upevňuje poznatky, které dítě získalo na základě vnímání okolního světa. Má vliv na rozvoj poznávacích schopností, vývoj řeči, myšlení, ale působí také na citový a tělesný vývoj. Při hře se dítě setkává s vrstevníky, získává tak sociální zkušenosti a formuje se jeho vztah k ostatním lidem. Zdokonaluje se tedy i jeho mravní vývoj.⁹³

Dětská hra je tvůrčí, přináší uspokojení a radost. V pozdějším věku začínají být dětské hry plánovité, promyšlené, uplatňuje se v nich kombinace a věcnost.⁹⁴

U starších dětí pozorujeme tendenci k tvůrčí hře s pomůckami. Tyto pomůcky si děti většinou obstarávají sami. V mladším školním věku se začínají objevovat rozdíly v hrách mezi chlapci a dívkami. Chlapci se věnují spíše pohybovým a dobrodružným hrám, dívky upřednostňují pohybově rytmičné hry a ruční práce. Oblíbené jsou také dramatické, stolní, intelektuální a kolektivní hry. Ve školním věku je hra významným činitelem duševní hygieny.⁹⁵

U dětí v mladším školním věku pozorujeme, že se věnují hrám, které přísluší jejich pohlavním rolím. Z toho také plyne, že chlapci a dívky si v mladším školním věku hrají spíše odděleně.

Ze soutěživých závodivých her přecházejí děti ke sportu. Nejdůležitější pro rozvoj osobnosti dítěte jsou týmové rvavé sporty. Ty jsou ale pro některé děti příliš drsné. Je tedy nutné nahradit je jiným typem sportu nebo zájmovou aktivitou, ve které může dítě vyniknout.⁹⁶

Při výběru zájmových aktivit pro dítě považujeme za vhodné respektovat jeho zájem a schopnosti, abychom ho v jeho volném čase nepřetěžovali nebo ho nenutili do něčeho, co ho nebaví. Volný čas školáků může být kromě hry vyplněn také hledáním nových informací (protože děti jsou zvědavé a informace, které získávají ve škole, jim často nestačí), drobnou prací nebo četbou.

⁹³ Srov. VESELÁ, Jana. *Jak ve volném čase*, s. 13 – 14.

⁹⁴ Srov. Tamtéž, s. 9 – 11.

⁹⁵ Srov. Tamtéž, s. 11 – 12.

⁹⁶ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*, s. 156 – 157.

V jejich četbě už nepřevládají pohádky, jako tomu bylo v předškolním věku. Školák dává přednost dobrodružným a napínavým knihám s prvky fantazie.⁹⁷

Práce přispívá k morálnímu vývoji osobnosti dítěte. Při výběru pracovních úkonů pro dítě je však nutné respektovat jeho věkové zvláštnosti.⁹⁸

Mnoho mladších školáků přivítá, když se do jejich volnočasových činností zapojí dospělí. Ať už se jedná o rodiče, prarodiče nebo vychovatele. Dospělý přináší do dětských her jakýsi „nový náboj“. Děti se předvádí a snaží se podávat lepší výkony. Dospělí mohou také dohlížet na dodržování pravidel a jít dětem příkladem tím, že je sami dodržují.

4 Pelhřimovsko – některé charakteristiky okresu z hlediska volného času

Okres Pelhřimov se rozkládá v západní části kraje Vysočina. Celé území okresu má podhorský ráz. Terén je bohatě členitý s průměrnou nadmořskou výškou 550 - 600 metrů. Na území okresu se nachází značné množství povrchových vodních toků. Díky těmto vlastnostem patří Pelhřimovsko mezi vyhledávané rekreační oblasti.⁹⁹

Turisticky vyhledávanou oblastí je i samotné město Pelhřimov, proslulé rekordy a kuriozitami. Pelhřimovské náměstí láká také mnoho milovníků architektury. Pro rodiny s menšími dětmi je velmi zajímavá například vyhlídková věž, expozice Pelhřimovské peklo, Muzeum strašidel, Muzeum rekordů a kuriozit nebo Muzeum Vysočiny.¹⁰⁰

V následujících podkapitolách si uvedeme některé možnosti volnočasového využití, které okres nabízí.

⁹⁷ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*, s. 227.

⁹⁸ Srov. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 90.

⁹⁹ Srov. Charakteristika okresu Pelhřimov. *Český statistický úřad* [online].

¹⁰⁰ Srov. *Informační server města Pelhřimova* [online].

4.1 Nabídka neorganizovaných činností

V rámci sportovního vyžití mohou obyvatelé Pelhřimovska celoročně navštěvovat plavecký bazén v Pelhřimově, zimní stadiony či sportovní haly, tělocvičny a bowlingové dráhy. Celoročně jsou navštěvována také kulturní zařízení – kino a divadlo. Možnosti pro neorganizované volnočasové vyžití nabízejí také dětská a sportovní hřiště.

Rodiče mohou na Pelhřimovsku a v jeho okolí pořádat výlety do přírody i za historickými památkami.

Samotné město Pelhřimov nabízí rodinám s dětmi návštěvu Muzea strašidel (kde se nachází expozice nadpřirozených bytostí z českých pohádek), expozice Pelhřimovského pekla v podzemí jednoho z domů na náměstí, Muzeum rekordů a kuriozit, expozice „Zlaté české ručičky – Unikáty ze sirek“ (kde se nacházejí různá díla vyrobená ze zápalek), vyhlídkovou věž kostela svatého Bartoloměje, Síně Lipských, Muzea Vysočiny a Galerie M a výstavní síně v kostele sv. Víta.¹⁰¹

Kromě toho je s dětmi možné navštívit také Děkanskou zahradu nebo naučnou stezku v Městských sadech.¹⁰²

4.1.1 Volný čas v letních měsících

V okrese se nachází několik přírodních koupališť, mezi nejznámější patří vodní nádrž Trnávka, Vřesník a Sedlice. Kromě přírodních koupališť je možné navštívit také venkovní koupaliště v Humpolci nebo plavecký bazén v Pelhřimově, který funguje celoročně.¹⁰³

Z hlediska volného času je velmi zajímavý největší vrchol Pelhřimovska – Křemešník. Zjara a na podzim se zde v kapličce objevuje pramen s léčivými účinky. Na vrchol Křemešníku vede křížová cesta. Najdeme tu ale také naučnou stezku

¹⁰¹ Srov. Rodiny s dětmi. *Informační server města Pelhřimova* [online].

¹⁰² Srov. Tamtéž

¹⁰³ Srov. Okres Pelhřimov - Volný čas. *Turistik* [online].

a rozhlednu. Funguje tu také lanové centrum s trampolínami a dětským hradem s barevnými kuličkami. Okolí Křemešníku je protkáno řadou cykloturistických tras.¹⁰⁴

Léto je obdobím dovolených a školních prázdnin. Děti i rodiče tráví tedy pohromadě více volného času než během školního roku. Řada rodin odjíždí společně na rekreaci.

4.1.2 Volný čas v zimních měsících

V zimních měsících si v okrese přijdou na své milovníci sjezdového i běžkařského lyžování. Na Křemešníku je k dispozici 370 m dlouhá sjezdovka s dvoukotvou Michálek.¹⁰⁵

Na okrese se nacházejí také menší sjezdovky u obce Křešín a Kamenice nad Lipou. Je tu také řada upravených běžeckých tratí.

Některé obce zajišťují v zimních měsících svým obyvatelům také zaledněné plochy, které rodinám s dětmi umožňují sportovní vyžití na bruslích.

4.2 Nabídka organizovaných činností na Pelhřimovsku

Organizovanou činnost na okrese nabízejí základní i mateřské školy, domy dětí a mládeže, střediska volného času, občanská sdružení, spolky a také mateřská centra. Z hlediska této práce jsou důležité činnosti, které jsou určeny rodinám s dětmi mladšího školního věku. Budeme se tedy blíže zabývat zařízeními, jejichž cílová skupina zahrnuje i děti mladšího školního věku (ne mateřskými centry a mateřskými školami).

Základních škol se na okrese nachází 32.¹⁰⁶ Školy se z hlediska volného času soustředí především na pořádání pravidelných zájmových kroužků pro své žáky. Rodiče se mohou spolu s dětmi účastnit různých akcí, které školy pořádají pro veřejnost (např. školní akademie, divadlo, pálení čarodějnic atd.). Některé školy pořádají v období letních prázdnin letní tábory pro děti. Veřejnost si může také pronajímat

¹⁰⁴ Srov. Křemešník. *Informační server města Pelhřimov* [online].

¹⁰⁵ Srov. Sjezdovka. *Ski Křemešník* [online].

¹⁰⁶ Srov. Základní školy Pelhřimov. *Seznam škol* [online].

prostory některých škol a realizovat v nich volnočasové činnosti (např. tělocvičnu na cvičení rodičů s dětmi).

Na okrese se nachází pouze jeden dům dětí a mládeže a dvě střediska volného času. Jedná se o DDM Pelhřimov a SVČ Pacov (které vzniklo při místní církevní mateřské škole) a Humpolec.¹⁰⁷

Dům dětí a mládeže v Pelhřimově se soustředí na pořádání zájmových, příležitostných i spontánních činností, soutěží, pořádání akcí o prázdninách v průběhu roku, letních dětských táborů, ale také na pořádání seminářů a vzdělávacích akcí pro děti i dospělé (mezi nimi můžeme jmenovat kurzy první pomoci).¹⁰⁸

Rodiny s dětmi mohou společně využívat nabídku příležitostných sportovních akcí jako je např. podzimní drakiáda, různé pochody k rybníku Stráž (v roce 2012 se konal Šmoulopochod) nebo zimní závody na bobech. DDM pořádá také rekreační akce pro rodiny s dětmi v podobě zájezdů. Co se týká spontánních činností, rodiče s dětmi mohou od září 2012 společně navštěvovat také dětské dopravní hřiště pro veřejnost.¹⁰⁹

Středisko volného času Pacov rozšiřuje činnost místní církevní mateřské školy. Je specializované na různé zájmové činnosti.¹¹⁰

Prioritou Střediska volného času Humpolec je pořádání pravidelných zájmových činností pro děti. Vedle toho organizuje SVČ také činnosti příležitostné. V letních měsících pořádá příměstské tábory.¹¹¹

Mezi příležitostné činnosti pořádané pro rodiny s dětmi patří sportovně - tvořivá „Huhuliáda“ (stavění soch ze sněhu spolu se závody na bobové dráze), kterou středisko pořádá spolu se Sborem dobrovolných hasičů Humpolec. Dále pořádá pro rodiny s dětmi např. dopravní závody na dopravním hřišti, vánoční nadílku pro zvířátka nebo velikonoční pletení pomlázky.¹¹²

¹⁰⁷ Srov. Adresář SVČ/DDM – kraj Vysočina. In: *SVČ Humpolec* [online].

¹⁰⁸ Srov. Úvodní informace. *Dům dětí a mládeže Pelhřimov* [online].

¹⁰⁹ Srov. Info o akcích: pro dospělé. *Dům dětí a mládeže Pelhřimov* [online].

¹¹⁰ Srov. *Církevní mateřská škola a Středisko volného času Pacov* [online].

¹¹¹ Srov. Informace o SVČ. *SVČ Humpolec* [online].

¹¹² Srov. Další akce SVČ. *SVČ Humpolec* [online].

Společné volnočasové vyžití rodičů s dětmi nabízí tedy výše uvedená volnočasová zařízení pouze formou některých příležitostných aktivit. Ty mají většinou povahu sportovních, rekreačních a tvořivých činností.

Volný čas rodinám s dětmi na Pelhřimovsku zpestřují svou činností také různé místní spolky a občanská sdružení. Rodiny s dětmi mohou navštěvovat neckiády (závody na rybníku v neckách s doprovodným programem – zde se mohou děti zúčastnit spíše jako diváci, rodiče jako účastníci). Další akcí na podobném principu jsou traktoriády (závody v domácky vyrobených nebo nazdobených traktorech). V podzimních měsících jsou pro rodiny s dětmi pořádány drakiády (soutěže v pouštění draků). Rybářské spolky pořádají pro rodiče i děti rybářské závody. Rodiče s dětmi se mohou jako účastníci i diváci účastnit také hasičských závodů pořádaných místními hasičskými spolky a různých sportovních turnajů (např. ve fotbale).

U příležitostí, jako je Mezinárodní den dětí a konec nebo začátek školního roku pořádají obce a spolky různá soutěžní odpoledne pro děti, pohádkové lesy (děti s rodiči procházejí vyznačenou trasu, na které se setkávají s různými pohádkovými bytostmi, od každé bytosti dostanou úkol, který musí na místě splnit), různé noční hry a pochody.

Každé léto, vždy druhý víkend v červnu, pořádá Agentura Dobrý den na Pelhřimovském náměstí Mezinárodní festival Pelhřimov – město rekordů. Zde si přijdou na své příznivci netradiční zábavy. Rekordy jsou doprovázeny koncerty a tanečními výstupy.¹¹³

Další velmi známou a hojně navštěvovanou akcí je každoroční Slámování na zámku v Červené Řečici. Jedná se o výtvarně recesivní akci pro jednotlivce i rodiny s dětmi, při které návštěvníci tvoří objekty ze slámy. Tvoření doprovází programy – divadlo, letní kino, koncert, výtvarné dílny a výstavy na zámku.¹¹⁴

Někteří obyvatelé Pelhřimovska se v zimě účastní tradičních maškarních průvodů, které pořádají některá města i vesnice (např. Pelhřimov, Pacov, Hořepník, Košetice, Samšín, Útěchovice, Pošná). Masopustní průvod je vždy zakončen taneční zábavou. Pro děti pořádají některé místní spolky v zimě dětské maškarní karnevaly.

¹¹³ Srov. Pár slov o festivalu. *Agentura Dobrý den* [online].

¹¹⁴ Srov. O festivalu Slámování. *Slámování* [online].

Organizace pořádají různé akce také u příležitosti svátků, na těchto akcích mívají účastníci možnost seznámit se s tradicemi. Mezi ně můžeme zařadit například mikulášské diskotéky a nadílky, adventní koncerty, slavnostní rozsvěcení vánočního stromečku, různé trhy, výstavy, tradiční výtvarné dílny (např. pletení pomlázek, výroba adventních věnců). Rodinami s dětmi je také hojně navštěvováno tradiční pálení čarodějnic (někdy spolu s lampionovým průvodem) a stavění májky.

Další příležitostí ke společnému trávení volného času jsou poutě. Města a obce pořádají také akce u příležitosti různých výročí (např. založení obce), jejichž součástí bývá také program vhodný pro rodiny s dětmi.

Výzkumná část práce

Cíl výzkumu:

Popsat pojetí společného volného času v rodinách s 1, 2 a více dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku.

Rodinou je v tomto případě myšlena rodina nukleární, tedy otec, matka a jejich děti.

Typ výzkumu:

Empirickou část práce tvoří kvalitativní výzkumná sonda. Proto také nebyla na začátku výzkumné části formulována hypotéza.

Kvalitativní výzkum byl pro tuto práci zvolen pro tyto své charakteristiky.

- 1) reflektuje každodennost jedinců, skupin, společenství nebo organizací
- 2) při kvalitativním výzkumu se snažíme získat integrovaný pohled na předmět studie
- 3) jeho hlavním úkolem je objasnit proč lidé jednají určitým způsobem a jak organizují své každodenní aktivity a interakce ¹¹⁵

Za výhody tohoto typu výzkumu považujeme, že při zkoumání jevu získáváme podrobný popis a vhled do situace. Zkoumání fenoménu probíhá v jeho přirozených prostředích. Kvalitativní výzkum umožňuje výzkumníkovi studovat probíhající procesy a navrhnout různé teorie, reaguje na místní situace a podmínky, hledá příčinné souvislosti a pomáhá při počátečním popisu fenoménů. ¹¹⁶

Mezi nevýhody kvalitativního výzkumu patří skutečnost, že získané znalosti nemusí být vždy zobecnitelné. Při kvalitativním výzkumu je obtížné převádět kvantitativní prognózy. V kvalitativním výzkumu se obtížně testují hypotézy a teorie.

¹¹⁵ Srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*, s. 51 – 52.

¹¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 52.

Analýza i sběr dat jsou často časově náročné. Získané výsledky jsou snadněji ovlivnitelné osobností výzkumníka a jeho preferencemi.¹¹⁷

Výzkumná otázka:

Výzkumné otázky mají dvě základní funkce. Pomáhají zaostřit výzkum takovým způsobem, aby poskytl výsledky v souladu se stanovenými cíli, a ukazují cestu, jak výzkum vést.¹¹⁸

Položila jsem si následující otázku: Jak se liší pojetí společného volného času v rodinách s 1 a 2 a více dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku?

5 Metodologie výzkumné sondy

Ve vybraném vzorku populace probíhalo výzkumné šetření formou polostrukturovaných rozhovorů s osmnácti otázkami – šestnácti otevřenými a dvěma uzavřenými (otázky č. 15, 16 – viz příloha I). Výzkum probíhal v šesti vybraných rodinách, které splňovaly stanovená kritéria: žily na Pelhřimovsku a měly děti ve věku 6 – 11 let. Respondentkami byly matky dětí. Rozhovory byly nahrávány. Následovalo jejich přepsání a vyhodnocení pomocí trojího kódování v zakotvené teorii (otevřeného, axiálního a selektivního – podle Strausse a Corbinové). Výsledkem byl vznik centrální kategorie a její uvedení do vztahu s kategoriemi ostatními. Na základě toho bylo popsáno pojetí společného volného času v rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku.

5.1 Zakotvená teorie

Vyhodnocování rozhovorů bylo prováděno metodou zakotvené teorie. Ta byla zvolena, protože pomáhá při hledání substantivní teorie, která se týká vymezené populace, prostředí nebo doby.¹¹⁹ V případě této práce se jedná o prostředí současné rodiny.

¹¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 52.

¹¹⁸ Srov. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 69.

¹¹⁹ Srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*, s. 243.

Dalším důvodem je, že tato metoda umožňuje vytvářet schémata, která znázorňují vztahy mezi proměnnými, ukazuje, jak změny podmínek vedou ke změnám reakcí aktérů, dále také umožňuje odhalit společnou bázi skupin jevů a ukazuje, co je odlišuje od ostatních (viz níže, principy charakteristické pro zakotvenou teorii). Díky tomu můžeme do problematiky volného času rodin s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku proniknout hlouběji.

Zakotvená teorie vznikla v šedesátých letech 20. století. V současné době existuje několik jejích variant. Autory zakotvené teorie jsou Barney Glaser a Anselm Strauss. Cíl nově vyvinuté metodologie byl dvojitý: zbavit kvalitativní výzkum nálepky subjektivismu a impresionismu a posunout ho za hranice pouhé deskripce jevů a na druhé straně kompenzovat neschopnost kvantitativního výzkumu vytvářet nové teorie.¹²⁰

Zakotvená teorie představuje sadu systematických induktivních postupů pro vedení kvalitativního výzkumu, který je zaměřen na vytváření teorie.¹²¹

Glaser a Strauss začali později rozvíjet každý vlastní verzi zakotvené teorie. Základním rozdílem v jejich pojetí je různý přístup ke kódování. Zatímco Glaser přichází se dvěma kódovacími fázemi (substantivní a teoretické kódování), u Strausse a Corbinové najdeme tři fáze (otevřené, axiální a selektivní kódování).¹²²

Pro zakotvenou teorii jsou charakteristické následující principy:

- 1) Základním cílem výzkumu je generovat novou teorii, nikoliv popsat singulární jevy.
- 2) Zakotvená teorie směřuje k vyšším rovinám abstrakce. Jejím cílem je konceptuální schéma, které popisuje vztahy mezi proměnnými.
- 3) Zakotvená teorie ukazuje, jak změny podmínek ovlivňující jednání nebo interakci vedou ke změně reakcí aktérů.
- 4) Literatura neslouží k definování toho, na co se ve výzkumu máme soustředit. Přehled literatury se provádí až ve chvíli, kdy výzkumník hledá řešení pro své nálezy.

¹²⁰ Srov. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 84.

¹²¹ Srov. Tamtéž, s. 84.

¹²² Srov. Tamtéž, s. 85.

- 5) Byla vyvinuta sada systematických procedur, které jsou používány jako nástroj k analytické práci s daty, aby byly splněny požadavky validity, souladu mezi teorií a pozorováním, zobecnitelnosti, reprodukovatelnosti, přesnosti, kritičnosti a ověřitelnosti.
- 6) Cílem je odhalit společnou bázi skupin jevů a ukázat, co je odlišuje od jiných skupin.¹²³

Postup zakotvené teorie zahrnuje následující etapy, které se vzájemně překrývají, a jedna se realizuje vždy s ohledem na druhé:

- 1) Sběr dat
- 2) Kódování materiálu
- 3) Konstruování teorie¹²⁴ (viz kapitola 6)

5.2 Výběr výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek tvoří rodiče (matky) dětí, kteří splňují stanovená kritéria: žijí na Pelhřimovsku a mají děti ve věku 6 – 11 let.

Respondentky pocházely z Hořepníka, Samšína, Cetoraze a Pacova. Výběr těchto obcí je způsoben metodou výběru výzkumného vzorku (viz metoda sněhové koule níže). Za výhodu této kombinace můžeme považovat to, že jsme obsadili obec s větším počtem obyvatel (Hořepník), malé vesnice (Samšín a Cetoraz) i město s rozšířenou působností (Pacov).

Výzkumný soubor tvořilo dohromady šest matek z úplných rodin - tři s jedním dítětem, dvě se dvěma dětmi a jedna se třemi dětmi.

Pro sběr výzkumného vzorku byla zvolena metoda sněhové koule. Funguje tak, že respondenty, které už jsme získali, prosíme o kontakty na jejich známé, jež odpovídají našim kritériím.¹²⁵

¹²³ Srov. Tamtéž, s. 86.

¹²⁴ Srov. Tamtéž, s. 87.

¹²⁵ Srov. Tamtéž, s. 73.

Charakteristika zkoumaných rodin:

Ke každé rodině uvádím křesní jméno matky (pro orientaci v rozhovorech, viz přílohy II - VII), její zaměstnání, počet, věk a pohlaví dětí, zaměstnání otce. Dále je u každé rodiny uvedeno místo a typ bydlení.

Rodina č. 1: Monika

Monika pracuje jako úřednice ve státní správě a v současné době při zaměstnání dálkově studuje vysokou školu. Má jednoho syna ve věku desíti let. Manžel pracuje jako traktorista v zemědělském družstvu. Rodina bydlí na vesnici v rodinném domku s malým hospodářstvím.

Rodina č. 2: Pavla

Pavla pracuje jako mzdová účetní v zemědělském družstvu, má jednu dceru ve věku devíti let. Manžel pracuje jako agronom v zemědělském družstvu. Rodina bydlí v obci s větším počtem obyvatel v menším bytovém domě.

Rodina č. 3: Alena

Alena pracuje jako sekretářka ve státní správě, má jednoho syna ve věku devíti let. Manžel pracuje jako živnostník v oboru elektrikář. Bydlí v rodinném domku na vesnici.

Rodina č. 4: Milena

Milena pracuje jako úřednice ve státní správě, má dvě děti – desetiletého syna a jedenáctiletou dceru. Manžel je zaměstnán na zemědělském statku svých rodičů. Bydlí v rodinném domku ve městě.

Rodina č. 5: Simona

Simona pracuje jako úřednice ve státní správě. Má šestiletá dvojčata – syny a desetiletou dceru. Manžel je zaměstnancem E-onu. Bydlí v panelovém domě ve městě.

Rodina č. 6: Marcela

Marcela pracuje jako úřednice ve státní správě. Má dvě dcery ve věku šesti a jedenácti let. Manžel pracuje jako traktorista zemědělského družstva. Bydlí v obci s větším počtem obyvatel v menším bytovém domě.

5.3 Postup při sběru dat

Před začátkem výzkumu byla provedena zkušební sonda se dvěma respondentkami, jejímž cílem bylo zjistit, zda jsou otázky v rozhovoru srozumitelné a jeho délka pro respondenty akceptovatelná. Při této zkušební výzkumné sondě bylo získáno několik podnětů, podle nichž došlo k následnému upravení otázek. Na podnět respondentů byla do rozhovoru přidána otázka týkající se volného času s prarodiči.

Sběr dat probíhal metodou polostrukturovaného rozhovoru, který vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek. Rozhovor nám slouží jako zdroj dat o skutečnosti.¹²⁶

Výzkumný vzorek byl vybrán pomocí metody sněhové koule. Jako první jsem navštívila respondentku Milenu, od té jsem dostala kontakt na Moniku. Následovaly rozhovory se Simonou, Marcelou, Pavlou a Alenou.

U všech respondentek se opakoval stejný scénář. Prvním krokem bylo kontaktování respondentky, vysvětlení problému – účel rozhovoru, téma + cíl práce a prosba o spolupráci.

Na začátku setkání byla respondentka vždy znovu seznámena s tématem práce a cílem výzkumné sondy. Dále jí bylo upřesněno, že v odpovědích by se měla zaměřit na aktivity, kterých se účastní celá nukleární rodina (ona, manžel a děti). Respondentka byla požádána o souhlas k nahrávání rozhovoru. Byla ujištěna, že v textu práce bude vystupovat pod pseudonymem, aby byla zachována její anonymita, a získaný materiál bude použit výhradně pro účely této diplomové práce.

Poté začal samotný rozhovor. Rozhovor trval v průměru přibližně dvacet minut. Respondentkám bylo postupně položeno osmnáct otázek. V případě, že v některé z odpovědí při rozhovoru byla zaznamenána možná podobnost s některým z předchozích respondentů, byla položena ještě doplňující otázka, aby se tato podobnost potvrdila nebo vyvrátila. Takto se zjišťovalo například, jakým způsobem tráví některé rodiny svůj volný čas v širším rodinném kruhu.

Následovalo poděkování za spolupráci, žádost o kontakt na další respondentku a rozloučení.

¹²⁶ Srov. Tamtéž, s. 159 – 160.

5.4 Popis výzkumného nástroje

Výzkumným nástrojem byl polostrukturovaný rozhovor s osmnácti otázkami. Šestnáct otázek bylo otevřených, dvě otázky uzavřené (otázky číslo 15, 16 – viz příloha I)

První otázka zjišťuje, jak vnímají volný čas sami respondenti (matky ve zkoumaných rodinách), co si pod tímto pojmem představují. Také druhá otázka se týká respondentů samotných. Zjišťuje, kolik volného času mají ve všední den a kolik o víkendu. Na to navazuje otázka třetí, která se ptá, jakou část svého volného času tráví respondenti v užším rodinném kruhu.

Následují otázky, které zjišťují, jakým způsobem tráví rodina svůj volný čas pohromadě. Čtvrtá otázka se ptá na charakteristiku volného času v rodinném kruhu. Pátá otázka zjišťuje rozdíl ve volném čase v letních a zimních měsících, z hlediska obsahu a množství. Otázky číslo šest a sedm jsou zaměřeny na popis společných volnočasových aktivit ve všední den a o víkendu. Osmá otázka se ptá, zda se rodiny věnují pravidelně nějakým volnočasovým aktivitám. Devátá otázka se týká nejoblíbenější společné volnočasové aktivity rodin.

Desátá otázka zjišťuje, jakou nabídku pro trávení společného volného času nabízí respondentům okolí jejich bydliště, a které z těchto nabídek využívají. Jedenáctá otázka se ptá, co brání respondentům v tom, aby svůj společný volný čas využívali dle svých představ.

Dvanáctou otázkou zjišťujeme, kdo většinou určuje společné volnočasové aktivity v rodinách respondentů.

Pomocí třinácté otázky se dozvíme, jak respondenty při plánování společných volnočasových aktivit ovlivnilo jejich vlastní dětství.

Ve čtrnácté otázce se ptáme na to, zda si respondenti myslí, že počet jejich dětí nějak ovlivňuje společný volný čas.

Otázky patnáct a šestnáct zjišťují, s kým tráví děti ze zkoumaných rodin svůj volný čas nejčastěji.

Sedmnáctá a osmnáctá otázka je věnována volnému času s vrstevníky dětí. Jakým aktivitám se společně věnují a zda se do těchto aktivit zapojují i jejich rodiče.

5.5 Charakteristika zkoumaných rodin z hlediska volného času

5.5.1 Rodina Moniky

V Moničině rodině tráví většinu volného času pohromadě. Jejich společný volný čas je omezen Moničiným dálkovým studiem vysoké školy.

Ve svém volném čase se společně hodně věnují práci na zahradě, protože mají malé hospodářství. Vedle toho se snaží také sportovat a navštěvovat kulturní akce.

Jejich volný čas v létě a v zimě se liší hlavně obsahem činnosti a prostředím. V zimě tráví více času doma, věnují se vzdělávání za pomoci médií a hrají společenské hry. V létě tráví většinu volného času venku prací a sportem.

Ve všední den se věnují převážně společnému povídání a společenským hrám, v létě ještě vyrazí ven. Společným volnočasovým aktivitám se věnují až po splnění synových školních povinností.

Víkend mají rozdělený na „pracovní sobotu“ a „odpočinkovou neděli“. V sobotu se tedy věnují péči o hospodářství a v neděli jezdí většinou na výlety nebo navštěvují kulturní akce.

Z nabídky volnočasového vyžití využívají tu, kterou jim poskytuje místo bydliště. Společně se nevěnují žádné pravidelné volnočasové činnosti. Aktivitu si plánují společně.

Každý rok se snaží odjet na společnou dovolenou, aby se tak odpoutali od každodenních rituálů a každodenní práce.

Přesto, že Moničin syn tráví volný čas také se svými prarodiči a kamarády, jeho stěžejní část je stále s rodiči. Monika s manželem se do jeho činností s kamarády zapojují. Podporují ho v jeho koníčku (požárním sportu) a doprovázejí ho na soutěže.

Část volného času tráví Moničin syn také pouze s otcem prací v dílně.

5.5.2 Rodina Pavly

Pavla tráví s rodinou 70 % volného času ve všední den a 50 % o víkendu. Většinu volného času tráví společně ona s dcerou, protože její manžel pracuje v zemědělství a na společné volnočasové aktivity má málo času. Dcera pomáhá Pavle s péčí o domácnost, společně se věnují také ručním pracím. Otec se do těchto činností nezapojuje.

Ve všední den se rodina věnuje volnočasovým aktivitám až po splnění dceřiných školních povinností. Pavly dcera jezdí také dvakrát v týdnu na kroužek kreslení, proto jim mnoho společného volného času nezbyvá.

O víkendu se Pavla s dcerou věnují práci na zahradě, navštěvují prarodiče, u kterých se schází také další příbuzenstvo nebo jezdí na výlety.

V létě tráví Pavly rodina volný čas aktivně. Jezdí na výlety, k vodě, věnují se pohybovým aktivitám. Také společně odjíždějí na rekreaci. Většinu volného času tráví venku. V zimě se venku věnují spíše aktivitám na sněhu, ale sněhové podmínky v místě jejich bydliště bývají omezené. Více času tráví také doma. Pavly rodina má v létě více volného času vlivem prázdnin a dovolených.

Doma se společně věnují také sledování televize. Při výběru programu dávají většinou přednost dceři.

Z nabídky volnočasových aktivit v okolí se snaží využít ty, které jim poskytuje místo bydliště.

Společné volnočasové aktivity pro rodinu plánuje většinou Pavla, protože její manžel bývá z práce velmi unaven.

Nejvíce času tráví Pavly dcera s matkou, poté následují vrstevníci a na třetím místě jsou prarodiče, kteří ji hlídají hlavně o prázdninách, kdy Pavla s manželem chodí do práce.

Pokud Pavly dcera projeví zájem, zapojí se její matka i do činností, kterým se věnuje s kamarády.

5.5.3 Rodina Aleny

Alena tráví s rodinou pohromadě 90 % volného času, protože mají společné zájmy. Věnují se sportu – v zimě převážně běžeckému lyžování, v létě hlavně cyklistice, Pavla se synem chodí také běhat. Nevěnují se kultuře.

Syn hraje na kytaru a není moc sportovně založený, přesto se Alena s manželem snaží, aby se hýbal.

Ve všední den jsou oba rodiče poměrně hodně zaneprázdnění. Než přijedou domů z práce, čeká na ně syn u prarodičů, kde hraje na kytaru nebo se věnuje hraní počítačových her. Alena přichází z práce většinou dříve než její manžel. Rodina každý den společně večeří. Po večeři pomáhá Alena synovi s přípravou do školy. Poté se věnují volnočasovým aktivitám, v létě vyrážejí na kola, v zimě na procházky se psy nebo hrají společenské hry.

V létě i v zimě doprovází Alena se synem manžela do lesa, protože se věnuje myslivosti. Společně se věnují také výcviku jeho psů.

Většinu volného času tráví Alenin syn pouze s ní, protože manžel má náročné zaměstnání, navíc ještě někdy vyráží sám do revíru.

Aleny syn tráví většinu volného času doma. Teprve o letošních jarních prázdninách u něho rodiče zaznamenali, že chce jít také za svými vrstevníky a tak ho za nimi vozí.

Do jeho společných činností s vrstevníky se nezapojují. Když má Alenin syn kamarády, ona se věnuje například péči o domácnost.

5.5.4 Rodina Mileny

Milena tráví s rodinou 90 % volného času. Mají společné zájmy, všichni se rádi věnují sportu. Jak společně, tak individuálně. Milenin syn hraje fotbal, otec ho doprovází na zápasy, Milena s dcerou chodí cvičit aerobik. Toto cvičení pořádá místní sportovní klub.

Ve všední den je jejich společný volný čas omezen pracovními a školními povinnostmi. Až po jejich splnění se věnují volnočasovým aktivitám. Jejich nejčastější společnou volnočasovou aktivitou ve všední den je povídání.

O víkendu věnuje Milena sobotní dopoledne péči o domácnost a vaření. Sobotní odpoledne a celou neděli se snaží mít volno.

V létě i v zimě se rodina věnuje sportovním aktivitám. Jelikož se v zimě dříve stmívá, věnují se také více hraní společenských her. V letních měsících jezdí rodina také na rekreaci. Milena s dětmi jezdí na rekreaci také společně s prarodiči (bez manžela).

Rodina využívá hojně možnosti volnočasového vyžití, které jim nabízí okolí – většinou si vybírají možnosti pro sportovní vyžití. Společné volnočasové činnosti rodiny plánuje Milena.

Většinu volného času tráví děti s ní, protože manžel má náročnější zaměstnání. Pokud bychom porovnávali množství volného času, které jejich děti tráví s rodiči, prarodiči a kamarády, byli by na prvním místě rodiče, po nich by následovali prarodiče a na třetím místě vrstevníci.

Do společných aktivit dětí s vrstevníky se Milena s manželem zapojují v případě, že o to jejich děti mají zájem.

5.5.5 Rodina Simony

Simona tráví s rodinou pohromadě 70 % volného času. Ve všední den se jejich společný volný čas odvíjí od pracovní doby. Většinou se snaží společně vyrazit alespoň na procházku. Doma hrají deskové hry. Každý den večer se společně schází, aby si popovídali, případně si společně naplánovali volnočasové aktivity na víkend. O víkendu někdy vyrazí na výlet třeba i na celý den.

Vzhledem k tomu, že děti v Simonině rodině mezi sebou mají téměř čtyřletý věkový rozdíl, navíc se liší také pohlavím, volí rodina takové volnočasové aktivity, do kterých je možné zapojit všechny děti. Většina společných aktivit se přizpůsobuje věku nejmladších dětí.

Volný čas v létě a v zimě se v Simonině rodině liší z hlediska obsahu. V létě se ho snaží trávit aktivněji. Mezi jejich nejoblíbenější činnosti patří cyklistika a turistika, kterou se snaží kvůli dětem ozvláštnit hledáním „kešek“. V zimě se společně věnují zimním sportům. Více hrají společenské hry. Jejich oblíbenou činností v létě i v zimě je hra šipkovaná, protože do ní mohou zapojit všechny tři děti.

Simoniny děti tráví většinu volného času s ní. Společně s otcem jsou převážně o víkendech. Starší dcera už sice vyhledává také své vrstevníky, přesto se stěžejní část jejího volného času stále odehrává v rodině.

Do volnočasových aktivit dětí s vrstevníky se Simona přímo nezapojuje. Spíše je pro ně organizuje.

Simonina rodina tráví část společného volného času také se širší rodinou. Většinou společně slaví různé svátky.

5.5.6 Rodina Marcely

Marcela tráví v rodinném kruhu 60 % volného času ve všední den a 80 % o víkendu.

V létě tráví volný čas převážně venku aktivními činnostmi například sportem, hraním různých pohybových her. Hodně chodí společně do lesa, protože Marcely manžel se věnuje myslivosti. Jezdí také na návštěvu k prarodičům, kde se věnují převážně rodinným posezením u ohýnku. Volný čas tráví také společnými pracovními činnostmi, což se snaží dětem přizpůsobit tím, že práci pojímají hravou formou.

Také v zimě se za hezkého počasí snaží trávit volný čas aktivně venku. Ale protože je v zimě brzy tma, tráví více času doma, kde hrají různé společenské a počítačové hry, sledují televizi. Mezi jejich nejoblíbenější hry patří hry vědomostní a soutěživé. Věnují se také čtení knížek, tvořivým činnostem a poslechu hudby.

Ve všední den se věnují volnočasovým činnostem až po splnění veškerých povinností. Ve zbylém čase se věnují různým činnostem doma.

O víkendu se dopoledne věnují většinou péči o domácnost a vaření a odpolední činnosti plánují s ohledem na názory dětí.

V rodině Marcely se všichni podílejí na vaření a činnostech, které jsou spojeny s péčí o domácnost. I tyto činnosti se snaží ozvláštnit tak, aby byly pro děti zábavné.

Nikdo v rodině se nevěnuje žádným pravidelným volnočasovým aktivitám, které by jejich společný volný čas omezovaly.

Rodina se snaží využívat nabídku volnočasových činností, které jim poskytuje okolí.

Marcely manžel pracuje v zemědělství, takže děti tráví v létě více volného času s matkou a v zimě je množství společného volného času vyrovnané.

Marcela má dvě dcery, ty tráví volný čas často pohromadě. Mají společné zájmy, například ruční práce. Těmito činnostem se Marcela věnuje s nimi, otec se k nim přidá jenom někdy.

Děti tráví přibližně stejnou část svého volného času s vrstevníky, rodiči i prarodiči. Do jejich činností s vrstevníky se Marcela s manželem zapojují, i je pro ně sami organizují (například hrají s dětmi různé hry na místním sportovním hřišti).

5.6 Kódování

V práci je použit přístup ke kódování podle Strausse a Corbinové, který se skládá ze tří fází - otevřeného, axiálního a selektivního kódování.

5.6.1 Otevřené kódování

Fáze otevřeného kódování se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Ty jsou rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány. Základem tohoto procesu jsou dva základní postupy – porovnávání a kladení otázek.¹²⁷

Analýzovaný text nejprve rozdělíme na jednotky (mohou to být slova, věty, odstavce, sekvence slov). Každé jednotce přidělíme nějaký kód (označení). Při volbě kódu si klademe návodné otázky: O čem daná sekvence vypovídá? Co reprezentuje?

¹²⁷ Srov. STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu*, s. 43.

Postupně porovnáváme případy mezi sebou, takže podobným jevům mohou být přiřazeny stejné kódy. Následuje systematická kategorizace kódů, to znamená, že kódy seskupujeme podle podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti. Začínáme budovat hierarchický systém. Pod každou kategorií slučujeme pojmy, které přísluší ke stejnému jevu.¹²⁸

Do kategorií k sobě byly slučovány pojmy, které se týkaly stejného nebo podobného tématu. Během otevřeného kódování bylo vytvořeno 13 kategorií: kdy mám volný čas, kolik mám volného času, kolik volného času trávíme společně, jakým aktivitám se společně věnujeme ve všední den, čemu se společně věnujeme o víkendu, volný čas v zimě, rozdíl ve volném čase léto x zima, nejradši trávíme čas aktivně, pravidelně převážně neorganizovaně, možnosti v okolí, co ovlivňuje náš volný čas, volný čas s vrstevníky, volný čas s prarodiči, kam směřují rodiče ve volném čase.

Ke každé kategorii byly přiřazeny pasáže z textu. Následovalo nové uspořádání kategorií pomocí axiálního kódování.

5.6.2 Axiální kódování

Jedná se o soubor postupů, s jejichž pomocí jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi. V axiálním kódování se soustředíme na bližší určení kategorie pomocí podmínek, které ji zapříčiňují, kontextu, ve kterém je zasazena, strategií jednání a interakce, pomocí kterých je zvládána, ovládána, vykonávána, a následků těchto strategií. Tyto bližší charakteristiky kategorie nazýváme subkategorie.¹²⁹

Pomocí paradigmatického modelu vytváříme spojení mezi kategoriemi a subkategoriemi. Což nám umožňuje o kategoriích systematicky přemýšlet.

¹²⁸ Srov. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 211 – 222.

¹²⁹ Srov. STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu*, s. 71.

Paradigmatický model vypadá takto:

(A) Příčinné podmínky → (B) Jev → (C) Kontext → (D) Intervenující podmínky →
→ (E) Strategie jednání a interakce → (F) Následky¹³⁰

Jednotlivé složky paradigmatického modelu a jejich vysvětlení:

- *Příčinné podmínky:* Označují události, případy a dění, vedoucí k výskytu nebo vzniku daného jevu.
- *Jev:* Jedná se o ústřední myšlenku, událost, dění nebo případ, na který je zaměřen soubor jednání a interakcí nebo k němuž má tento soubor jednání nějaký vztah.
- *Kontext:* Označujeme jím konkrétní soubor vlastností, které danému jevu náleží. Představuje soubor podmínek, za kterých jsou uplatňovány strategie jednání a interakcí.
- *Intervenující podmínky:* Jedná se o strukturní podmínky, které souvisí se strategiemi jednání a interakcí. Tyto podmínky usnadňují nebo znesnadňují strategie, použité v určitém kontextu.
- *Jednání (interakce):* Takto označujeme strategie ke zvládání, ovládání, vykonávání nebo reagování na jev.
- *Následky:* Myslíme jimi následky a výsledky jednání a interakcí.¹³¹

Při axiálním kódování postupujeme tak, že jednotlivé kategorie vzešlé z otevřeného kódování přiřazujeme k jednotlivým položkám paradigmatického modelu. Poté hledáme vztah mezi subkategoriemi a jednotlivými členy paradigmatického modelu.¹³²

Kategorie a subkategorie vytvořené ve fázi axiálního kódování

Kategorie představují jev, subkategorie tvoří jeho příčinné podmínky, kontext, intervenující podmínky, strategie jednání a následky. Některé kategorie stojí samostatně.

¹³⁰ Srov. Tamtéž, s. 72.

¹³¹ Srov. Tamtéž, s. 70.

¹³² Srov. ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 232.

Nyní si uvedeme příklad paradigmatického modelu v rámci první kategorie. Příčinnou podmínku označuje subkategorie: Čas bez práce a povinností mohu věnovat rodině (respondentky vymezují svůj volný čas negativně vůči pracovní době a povinnostem, říkají, že zbylý čas mohou věnovat rodině. Skrývá se tu tedy určitý zájem trávit čas pohromadě). Toto můžeme považovat za příčinu vzniku jevu, který je označen jako: Volný čas trávíme společně. Kontext v tomto případě představuje subkategorie: O víkendu společně trávíme více času než v týdnu (to znamená, že ve všední den a v týdnu jsou strategie jednání uplatňovány za rozdílných podmínek). Intervenující podmínkou, která v tomto případě znesnadňuje uplatňování strategie jednání, je subkategorie: Omezují nás povinnosti a koníčky jednotlivých členů rodiny. Strategií jednání vedoucí ke vzniku jevu je subkategorie: Snažíme se být pohromadě.

Ke každé subkategorii uvádím parafrázované výpovědi respondentek. Jejich přesné znění je zaznamenáno v zápisech rozhovorů (viz přílohy II - VII).

1. kategorie: Volný čas trávíme společně

Vzhledem k věku dětí tráví rodiče s dětmi ještě většinu volného času pohromadě. I když děti v mladším školním věku tráví svůj volný čas také s prarodiči a vrstevníky, stěžejní část je stále ještě s rodiči.

1. subkategorie: Čas bez práce a povinností mohu věnovat rodině

Množství volného času respondentek se vesměs odvíjí od jejich pracovní doby. Respondentky vymezují volný čas negativně vůči pracovní době. U respondentek s více dětmi můžeme pozorovat, že svůj volný čas vymezují negativně také vůči dalším pracovním povinnostem spojeným např. s péčí o domácnost. Většina respondentek uvádí, že volný čas je takový, který může věnovat své rodině.

Monika svůj volný čas vymezuje negativně vůči pracovní době. Další povinnosti, spojené zejména s péčí o domácnost a rodinu do svého volného času počítá (odpověď na otázku č. 1 - viz příloha II). Nezahrnuje do něho spánek (odpověď na otázku č. 2 - viz příloha II).

Podobně vidí volný čas i Pavla. Ta ho považuje také za příležitost k péči o rodinu (odpověď na otázku č. 1 viz příloha III) a nezapočítává do něho spánek (odpověď na otázku č. 2 - viz příloha III).

Alena zdůrazňuje, že volný čas má sama pro sebe a může ho věnovat rodině. Opět říká, že je to časový úsek, kdy nemusí nutně pracovat v práci (odpověď na otázku č. 1 - viz příloha IV).

Pro Milenu je volný čas dobou, kdy se nemusí věnovat žádným povinnostem. I ona ho vidí jako příležitost být s rodinou (odpověď na otázku č. 1 – viz příloha V).

Stejně chápe volný čas Simona. Charakterizuje ho jako dobu, která jí zbude po splnění veškerých povinností, které jsou na ni naloženy, a který může trávit s rodinou (odpověď na otázku č. 1 – viz příloha VI). Zde můžeme také pozorovat pojetí volného času jako zbytkové kategorie.

Marcela říká, že se svým volným časem může volně disponovat. Vymezuje ho negativně vůči pracovní době (odpověď na otázku č. 1 – viz příloha VII). V otázce zda spadá plnění dalších povinností do volného času, si není jistá. Nakonec se přiklání k tomu, že spíše ano (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha VII).

2. subkategorie: O víkendu společně trávíme více času než v týdnu

Protože ve všední den navštěvují rodiče zaměstnání, mají obecně více volného času o víkendech. Ve všední den je množství jejich volného času odvíjí od pracovní doby.

Vzhledem k tomu, že Monika do svého volného času zahrnuje i povinnosti spojené s péčí o domácnost, považuje za volný čas celý víkend. V týdnu je to veškerý čas kromě toho, který tráví zaměstnáním a spánkem (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha II). S rodinou dohromady tráví ve všední den i o víkendu 70 % volného času (odpověď na otázku č. 3 – viz příloha II).

Pavla říká, že ve všední den má přibližně čtyři hodiny volného času. O víkendu je to dvanáct, čtrnáct hodin denně (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha III). Pavla tráví s rodinou ve všední den také 70 % volného času, o víkendu 50 % (odpověď na otázku č. 3 – viz příloha III).

Alena má ve všední den hodinu, maximálně dvě hodiny volného času a o víkendu každý den po šesti hodinách (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha IV). S rodinou tráví ve všední den i o víkendu 90 % volného času (odpověď na otázku č. 3 – viz příloha IV).

Milena má v týdnu 1 – 2 hodiny volného času, o víkendu sobotní odpoledne a celou neděli (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha V). S rodinou tráví 90 % všeho volného času (odpověď na otázku č. 3 – viz příloha V).

Simona také říká, že o víkendu je volného času mnohem více než ve všední den. Ve všední den věnuje rodině 2 – 3 hodiny volného času. O víkendu se snaží udělat si pro rodinu volné minimálně jedno odpoledne (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha VI). S rodinou pohromadě tráví 70 % volného času (odpověď na otázku č. 3 – viz příloha VI).

Marcela považuje za volný čas celý víkend. Ve všední den má 3 – 6 hodin volného času (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha VII). Společně s manželem a dětmi tráví 60 % volného času ve všední den a 80 % o víkendu (odpověď na otázku č. 3 – viz příloha VII).

3. subkategorie: Omezují nás povinnosti a koníčky jednotlivých členů rodiny

Část volného času tráví členové rodiny také odděleně. Oddělené volnočasové aktivity jsou způsobovány povinnostmi spojenými s přípravou do školy a péčí o domácnost, dále také individuálními koníčky a zájmy jednotlivých členů rodiny. Ve všech rodinách můžeme pozorovat, že rodiče kladou důraz na přípravu dětí do školy. Většinou se drží hesla: „Nejdříve povinnosti, potom zábava“.

Monika říká, že ve všední den si syn nejdříve píše domácí úkoly, potom ho s manželem zkontrolují a až poté následují společné volnočasové aktivity (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha II). Monika sama také ještě dálkově studuje. V týdnu věnuje studiu přibližně dvě hodiny denně, o víkendu někdy i více. Jednou za měsíc tráví pátek a sobotu ve škole (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha II).

U Pavly se čas na společné volnočasové aktivity odvíjí od přípravy do školy, vaření a dceřiných zájmových kroužků (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha III). Pavly dcera

navštěvuje dvakrát v týdnu zájmový kroužek kreslení. Pavla říká, že jí na kroužek vozí a poté už nic jiného nestihnou (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha III). Také u nich je společný volný čas omezen prací. Konkrétně zaměstnáním manžela, protože dělá v zemědělství (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha III).

Také v rodině Aleny je ve všední den kladen důraz na přípravu do školy (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha IV). Jejich společný volný čas je omezen zaměstnáním, protože jsou oba hodně pracovně vytížení (odpověď na otázku č. 11 – viz příloha IV). Říká, že ona pracuje na úřadě, kde se jí střídají dlouhé a krátké dny, manžel je živnostník a domů chodí podle toho, jak má práci, někdy jezdí i do Prahy, takže domů přijíždí dlouho (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha IV). Jelikož je její manžel myslivec, chodí někdy lovit sám do revíru – v tom případě ona se synem vyrazí na kolo (odpověď na otázku č. 15 – viz příloha IV). Jejich společný volný čas je tedy částečně omezen také manželovým koníčkem.

Milena říká, že přijdou někdy ve tři, někdy po páté hodině z práce, děti si udělají úkoly, pak se vaří večeře a společného volného času tím pádem moc nezbývá (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha V). Milenin manžel má náročnější zaměstnání, takže je méně doma (odpověď na otázku č. 15 – viz příloha V).

U Simony se společný volný čas odvíjí od toho, v kolik se doma sejdou (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha VI). Také záleží na tom, jestli se jedná o všední den nebo víkend (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha VI).

Také v rodině Marcely věnují ve všední den nějaký čas přípravě do školy (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha VII). Marcela říká, že dva dny v týdnu přichází skoro až večer, ostatní tři dny přichází z práce dříve (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha VII). I ona zmiňuje zaměstnání manžela, který pracuje v zemědělství (odpověď na otázku č. 11 – viz příloha VII). Dále říká, že v rodině nemají žádné pravidelné volnočasové aktivity, kterými by byl jejich volný čas ovlivněn (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha VII).

4. subkategorie: Snažíme se být pohromadě

Rodiny se snaží trávit pohromadě alespoň nějaký čas. Docilují toho tím, že plánují společné dovolené, podporují ostatní členy rodiny v jejich koníčkách – doprovázejí je.

U rodin s více dětmi můžeme pozorovat, že se snaží volnočasové aktivity přizpůsobit věku nejmladšího dítěte, aby se jich mohli účastnit všichni, snaží se své koníčky ozvláštnit tak, aby byly přitažlivé i pro děti. Někteří rodiče se s dětmi pokouší domluvit, jak by si společný volný čas představovaly, aby ho mohli trávit společně. Jejich názory při volbě společných činností zohledňují.

V Moničině rodině se snaží trávit spolu veškerý volný čas (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha II). Navíc se snaží minimálně jednou za rok odjet na společnou dovolenou (odpověď na otázku č. 13 – viz příloha II). Syna podporují v jeho koníčku – účasti na požárním sportu (odpověď na otázku č. 18 – viz příloha II). Doprovází ho o víkendech od června do září na soutěže (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha II).

Pavla se o víkendu snaží splnit všechny povinnosti dopoledne, aby měli všichni odpoledne volno (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha III).

Alena podporuje manžela v jeho koníčku – myslivosti. Chodí s ním do revíru. Syna vodí s sebou, aby mu aktivně vyplnila volný čas (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha IV). Také se společně věnují výcviku psů (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha IV). V létě společně staví posedy (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha IV).

Milena si uvědomuje, že jejich děti budou brzy chtít trávit daleko více času se svými vrstevníky než s nimi, proto se snaží být s rodinou pohromadě co nejvíce (odpověď na otázku č. 15 – viz příloha V). Společně podporují synův koníček a chodí se všichni koukat na jeho fotbalové zápasy (odpověď na otázku č. 18 – viz příloha V).

Simona se snaží volnočasové aktivity přizpůsobit dětem a nějak je ozvláštnit, aby to bylo přitažlivé pro mladší syny i starší dceru (odpovědi na otázky č. 5, 6 – viz příloha VI). Společně chodí fandit synům na fotbal (odpověď na otázku č. 10 – viz příloha VI). Při plánování společných volnočasových aktivit se snaží zohlednit názory dětí (odpověď na otázku č. 12 – viz příloha VI). Simona má dceru,

které je deset let a syny, kterým je šest let, většinu společných volnočasových aktivit se snaží přizpůsobit mladším synům (odpověď na otázku č. 14 – viz příloha VI).

Marcela se snaží víkendová odpoledne přizpůsobit názorům dětí a společně s nimi je naplánovat (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha VII). I ona říká, že se rodině snaží věnovat co nejvíce (odpověď na otázku č. 13 – viz příloha VII). Při plánování společných volnočasových aktivit zohledňuje hlavně věk mladšího dítěte (odpověď na otázku č. 14 – viz příloha VII). Protože její manžel se věnuje myslivosti, chodí společně na procházky do lesa (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha VII).

2. kategorie: Zůstáváme doma

Doma tráví rodiny více času ve všední den – kdy je jejich volný čas omezen školními, pracovními a dalšími povinnostmi a v zimě vzhledem k tomu, že se dříve stmívá. Na způsob trávení volného času má samozřejmě vliv také počasí a další okolnosti.

Doma se rodiny věnují rodinným rituálům (jako je společné jídlo, povídají si, jaký byl uplynulý den), plánují společně víkendové volnočasové aktivity, věnují se klidovým a tvořivým činnostem, společenským i počítačovým hrám a médiím.

1. subkategorie: Provádíme rodinné rituály

Rodinným rituálem zde myslíme činnosti, které se pravidelně opakují a účastní se jich celá rodina.

V Moničině rodině si společně povídají o tom, jaký kdo prožil den, kdo měl jaké úspěchy a neúspěchy (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha II).

U Aleny se věnují společnému jídlu – ve všední den večeři (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha IV), o víkendu i snídani (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha IV). Na společnou večeři klade Alena velký důraz, protože to je jednou za den, kdy se jako rodina sejdou společně u stolu (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha IV).

Také Milena s manželem si s dětmi ve všední den na chvíli popovídají o uplynulém dnu a případných problémech, které děti potřebují řešit (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha V).

Simona se s dětmi schází každý den po večerníčku cca na půl hodiny, aby si mohli popovídat, jaký měli den, co v tom dnu prožili a případně naplánovat společné aktivity na víkend (odpověď na otázku č. 12 – viz příloha VI).

2. subkategorie: Hrajeme hry

Doma hrají rodiče s dětmi převážně počítačové a společenské hry.

V závěru dne se po splnění veškerých povinností věnují společenským hrám u Moniky (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha II). Také v zimě tráví doma více času a hrají stolní hry (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha II).

Alena říká, že ve všední den hrají občas společenské hry (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha IV). Jmenuje hlavně pexeso (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha IV).

Také Pavla říká, že občas večer hrají společenské hry (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha III).

V rodině Mileny hrají společně moderní hry na x-boxu (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha V) a různé společenské hry (odpověď na otázku č. 5 viz příloha V).

Společenské a počítačové hry hrají také u Marcely (odpovědi na otázky č. 5 a 6 – viz příloha VII). Ze společenských her mají nejraději vědomostní hry (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha VII).

Také Simona říká, že ve všední den hrají hodně deskové hry (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha VI). Stejně tak je tomu v zimě (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha VI).

3. subkategorie: Vzděláváme se pomocí médií

Doma tráví rodiče s dětmi určitý čas také pasivním sledováním televize a využíváním internetu. Média se snaží využívat také k dalšímu vzdělávání.

Monika přímo říká, že se snaží vzdělávat za pomoci televize a různých vzdělávacích pořadů (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha II).

V rodině Pavly využívají internet a společně sledují televizi (odpovědi na otázky č. 6 a 7 – viz příloha III). Pavla upřednostňuje spíše vzdělávací pořady, dcera pohádky všeho typu a manžel sport. Při volbě programů dávají většinou přednost dceři (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha III).

Alena využívá internet k hledání informací (odpovědi na otázky č. 6 a 7 – viz příloha IV) a stahování hudby. V televizi mají rádi dokumenty (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha IV).

Také v rodině Marcely využívají počítač nejen na hraní počítačových her, ale i na vyhledávání různých informací na internetu (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha VII).

4. subkategorie: Čteme, tvoříme a pomáháme v domácnosti

Pavla se kromě výše uvedených činností věnuje s dcerou také četbě knih a ručním pracím (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha III).

Marcela říká, že když je potřeba uvařit, tak dost často i všichni společně vaří (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha VII). O víkendu, kdy společně vaří i uklízí, si činnost zpestřují tím, že si pouští hudbu a zpívají si (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha VII). Někdy společně i tancují, věnují se tvořivým činnostem a četbě knih (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha VII).

3. kategorie: Odpočinek na čerstvém vzduchu

O víkendech a v létě tráví rodiny více času mimo domov. Věnují se aktivnímu trávení volného času – zejména sportu, výletům a podobně. Volba volnočasových činností podléhá i v těchto obdobích aktuálnímu počasí a dalším okolnostem.

1. subkategorie: Volný čas trávíme nejraději aktivně

Mezi nejoblíbenější volnočasové aktivity v rodinách patří sportovní činnosti a výlety.

Alena říká, že nejsou kulturně založení, takže ve volném čase se společně nejraději věnují sportu, aby byli zdraví (odpověď na otázku č. 9 – viz příloha IV).

V rodině Moniky je nejoblíbenější volnočasovou aktivitou cyklistika (odpověď na otázku č. 9 – viz příloha II). Což patří také mezi sportovní aktivity.

Pavla upřednostňuje výlety do přírody. Říká, že čas strávený v přírodě mají všichni rádi. Chodí pěšky, na kole nejezdí. Vždy si vyberou nějaké místo, kam vyrazí autem a prohlédnou si ho. Někdy tam stráví i celý den (odpověď na otázku č. 9 – viz příloha III).

Milena s rodinou dávají přednost také sportu – konkrétně sjezdovému lyžování (odpověď na otázku č. 9 – viz příloha V).

Simona jmenuje mezi nejoblíbenějšími společnými aktivitami cyklistiku a turistiku (odpověď na otázku č. 9 – viz příloha VI).

Marcela s rodinou se nejraději věnují rybařině, myslivosti, společenským a pohybovým hrám (odpověď na otázku č. 9 – viz příloha VII).

2. subkategorie: Na víkend si plánujeme časově náročnější činnosti

Protože o víkendu mají rodiče s dětmi více společného volného času než ve všední den, mohou si naplánovat časově náročnější aktivity – většinou se jedná o různé výlety, návštěvy širší rodiny a kulturních akcí.

V Moničině rodině se v neděli nepracuje, takže jezdí buď na výlety, nebo navštěvují kulturní akce (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha II).

Pavla s rodinou odpoledne navštěvuje širší rodinu, usiluje tak o udržování vztahů v rodině. Když nejedou na návštěvu, vyráží společně na výlet (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha III).

Alena chodí o víkendu s manželem a se synem do revíru (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha IV).

Milena s rodinou jezdí v zimě o víkendu lyžovat nebo se věnují jiným zimním sportům. V létě vyráží na výlety na kolech na návštěvy k prarodičům, volný čas tráví ale také posezením na zahradě s přáteli (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha V).

Také Simona říká, že se o víkendu s rodinou pokoušejí o větší aktivitu. V zimě chodí lyžovat, sáňkovat, v létě jezdí společně na kolech, někdy i na celý den (odpovědi na otázky č. 4 a 7 – viz příloha VI).

Marcelina rodina jezdí o víkendech na výlety nebo do bazénu (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha VII).

3. subkategorie: Náš volný čas ovlivňují možnosti v okolí

Rodiny s dětmi se většinou snaží využívat volnočasovou nabídku činností v blízkosti jejich bydliště. Jedinou výjimkou je v tomto případě Alena.

Alena říká, že bydlí na vesnici a proto se může její rodina věnovat běžeckému lyžování, pokud jsou k němu podmínky (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha IV). Dále říká, že v okolí bydliště nevyužívá žádné možnosti pro volnočasové vyžití. Ve vesnici sice mají tenisové kurty, ale oni tenis nehrají. Nikdo jim nic nenabízí a oni žádné další možnosti volnočasového vyžití nevyhledávají (odpověď na otázku č. 10 – viz příloha IV).

Ve vesnici, kde žije Pavla, působí několik spolků. Pořádají dětské maškarní karnevaly, pohádkový les a různé turnaje pro děti, které jejich rodina také navštěvuje. Když do vesnice přijede nějaký divadelní soubor, vyrážejí do divadla a v letních

měsících využívají místní kino. Pavla také říká, že se snaží v místě bydliště využít všechno, protože je to nejbližší a finančně nejméně náročné (odpověď na otázku č. 10 – viz příloha III).

Také Monika bydlí na vesnici. Nejvíce s rodinou využívají nově vybudované hřiště v místě bydliště. Společně docházejí také do klubovny místního sboru dobrovolných hasičů, kde mohou hrát kulečnick, šipky a podobně (odpověď na otázku č. 10 – viz příloha II).

Milena říká, že se v okolí snaží využívat téměř všechno – v zimě upravené běžecké tratě, pokud je prohrnutý nebo nastříkaný led, tak chodí bruslit. Nedaleko bydliště mají hřiště s umělou trávou, takže tam hrají tenis. Chodí hrát ping pong na pigpongové stoly nedaleko domu. V místě bydliště mají také možnosti pro in-line bruslení. S dcerou navštěvuje Milena také cvičení, která nabízí místní sportovní klub (odpověď na otázku č. 10 – viz příloha V).

Simona využívá s rodinou nabídky kulturního vyžití – kino a divadlo (odpověď na otázku č. 10 – viz příloha VI).

Marcela má ve velké blízkosti sportovní hřiště spolu s tenisovými kurty (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha VII). V okolí má možnost chodit do kina, do bazénu, do dětského loutkového divadla, na různá cvičení a tancování. Společně navštěvují také akce pro děti pořádané obcí, místní školou a různými spolky jako pohádkový les, mikulášskou besídku, čertovskou diskotéku, dětský maskarní karneval, noční hry pro děti, rybářské závody a podobně (odpověď na otázku č. 10 – viz příloha VII).

4. kategorie: Naše aktivity se odvíjí od pohlaví dětí

Volba volnočasových aktivit v rodině je ovlivněna také pohlavím dětí. Někdy jsou proto volnočasové aktivity rozdělené na otce se synem a matku s dcerou.

Moničin syn pomáhá ve svém volném čase otcí v dílně. Nebere to jako práci, ale jako volnočasovou aktivitu (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha II).

V době, kdy Alena uklízí nebo dělá něco jiného, u čeho nemůže být, staví si její syn z lega (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha IV).

Když se Pavla stará o domácnost, dcera jí pomáhá. Otec se do této činnosti nezapojuje (odpověď na otázku č. 3 – viz příloha III).

V rodině Mileny syn chodí na fotbal, manžel ho doprovází, kouká se na zápasy (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha V). V týdnu kdy má tréninky chodí Milena s dcerou na aerobik (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha V).

Simona říká, že synové během týdne chodí na fotbal a dcera se věnuje korálkování a jumping (odpověď na otázku č. 10 – viz příloha VI).

Marcela má dvě dcery, ty mají moc rády tvořivé činnosti. Tatínka k těmto aktivitám přesvědčí ale jenom někdy (odpověď na otázku č. 9 – viz příloha VII).

5. kategorie: Pracovně ve volném čase

Děti bývají v rodinách zapojovány také do různých pracovních činností, které jsou přiměřené jejich věku.

Monika s manželem mají malé hospodářství. Proto se ve volném čase věnují také pracovním činnostem na zahradě. Protože syn je pracovitý, účastní se těchto činností s nimi (odpovědi na otázky č. 4 a 7 – viz příloha II).

Také Marcela tráví s manželem a dětmi nějaký čas společnou prací, což se snaží dělat hravou formou, aby to děti bavilo (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha VII).

6. kategorie: S rodiči a kamarády

Rodiny tráví svůj společný volný čas také s vrstevníky svých dětí. To je dáno vývojovým obdobím. Děti v mladším školním věku začínají své vrstevníky více vyhledávat.

1. subkategorie: Děti a kamarádi

V mladším školním věku začínají děti trávit více volného času se svými vrstevníky, mimo dohled rodičů.

Moničin syn tráví volný čas s vrstevníky v době, kdy je Monika v zaměstnání. Společně se věnují hlavně pohybovým činnostem a stavění bunkrů (odpovědi na otázky č. 6 a 17 – viz příloha II).

Také Pavly dcera tráví část svého volného času s vrstevníky (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha III). Věnují se společně pohybovým hrám a sportu (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha III). Realizuje s nimi svůj koníček – lyžování, kterému se její rodiče příliš nevěnují (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha III).

Než Alenin syn přijede domů ze školy, tráví také část volného času se svými vrstevníky (odpověď na otázku č. 16 – viz příloha IV). Společně se věnují hlavně počítačovým hrám ve školním klubu (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha IV). U nich doma si staví z lega a hrají fotbal na zahradě (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha IV). Alena říká, že u syna začali teprve nedávno pozorovat, že chce jít za kamarády, což je dáno vývojem dítěte. Toto jeho přání rodiče respektují a návštěvu kamarádů mu umožňují (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha IV).

Mileniny děti tráví volný čas odděleně. Syn chodí hrát s kamarády fotbal a dcera tancuje latinsko-americké tance a navštěvuje dětské diskotéky (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha V).

V Simonině rodině vyhledává vrstevníky spíše dcera (odpověď na otázku č. 16 – viz příloha VI). Synové se s vrstevníky věnují fotbalu, míčovým hrám a cyklistice. Dcera dává přednost cyklistice a ručním pracím (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha VI).

Když tráví Marceliny děti volný čas se svými kamarády, jsou většinou spolu (odpověď na otázku č. 16 – viz příloha VII). Nejvíce času tráví společně na nedalekém sportovním hřišti. Věnují se převážně soutěžení ve sportovních činnostech a míčovým hrám. Doma s kamarády hrají společenské hry nebo něco vyrábějí (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha VII).

2. subkategorie: Zapojujeme se do činností dětí

Monika s manželem se do synových aktivit zapojují tím, že mu poskytují finanční prostředky a doprovází ho na hasičské soutěže (odpověď na otázku č. 18 – viz příloha II).

Také Pavla se do činností dětí zapojuje. Říká, že dospělý jim dá určitou jiskru. Pozoruje u dětí velkou soutěživost, kterou dospělý může trochu usměrňovat (odpověď na otázku č. 18 – viz příloha III).

Alena se do činností syna s kamarády nezapojuje. Říká, že když má syn kamaráda, tak ona se jde věnovat povinnostem (odpověď na otázku č. 18 – viz příloha IV).

Milena s manželem se jako fanoušci zúčastňují synových fotbalových zápasů. Zapojují se také, když děti hrají ping pong (odpověď na otázku č. 18 – viz příloha V).

Marcela říká, že děti mají rády, když s nimi dospělý něco podniká, proto se do činností dětí zapojuje také. I ona u nich pozoruje velikou soutěživost (odpověď na otázku č. 18 – viz příloha VII).

3. subkategorie: Do činností dětí se nevnučujeme

Pavla a Monika říkají, že do činností dětí se zapojují v případě, že o to děti projeví zájem nebo je neodstrčí (odpovědi na otázku č. 18 – viz přílohy III a II).

4. subkategorie: Organizujeme činnosti pro děti a jejich vrstevníky

Někteří rodiče se nezapojují přímo do činností, které vymyslely děti. Někdy ale činnost pro své děti a jejich vrstevníky organizují a vymýšlí. Tak je to například v případě Simony (odpověď na otázku č. 18 – viz příloha VI).

Také Marcela pro své i další děti vymýšlí různé soutěživé hry a činnosti, za které dostávají odměny (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha VII).

7. kategorie: Udržujeme vztahy se širší rodinou

Rodiny tráví část volného času také s dalšími příbuznými, zejména s prarodiči.

1. subkategorie: Po škole a o prázdninách s prarodiči

Alena zmiňuje, že prarodiče jejího syna hlídají v době, než se ona s manželem vrátí ze zaměstnání (odpověď na otázku č. 16 - viz příloha IV). Syn se u nich zatím věnuje realizaci svých koníčků (odpověď na otázku č. 17 – viz příloha IV).

Pavle hlídají prarodiče dceru o prázdninách, kdy ona i manžel chodí do práce (odpověď na otázku č. 15 – viz příloha III).

Během týdne chodí Mileniny děti po škole k prarodičům, kteří bydlí nedaleko a čekají u nich, než se jim rodiče vrátí z práce (odpověď na otázku č. 16 – viz příloha V).

2. subkategorie: Prarodiče jako nositelé tradic

Pavly dcera se při návštěvě u prarodičů seznamuje s tradičními pracovními činnostmi jako je sušení sena, chov zvířat a podobně (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha III).

3. subkategorie: Společné činnosti v širším rodinném kruhu

Rodina Pavly se u prarodičů setkává s jejími sourozenci a jejich rodinami a udržují tak širší rodinu pohromadě (odpověď na otázku č. 6 – viz příloha III).

Simona se se širší rodinou schází o svátcích, které slaví společně (odpověď na otázku č. 4 – viz příloha VI).

Milenina rodina se s prarodiči věnuje rodinným posezením u ohýnku a jezdí společně na dovolenou (odpověď na otázku č. 1 – viz příloha V), chodí společně po památkách (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha V) a na procházky (odpověď na otázku č. 7 – viz příloha V).

Marcela má starší rodiče. Říká, že proto je také někdy nutné jim volný čas přizpůsobovat a více se jim věnovat (odpověď na otázku č. 11 – viz příloha VII). Společně s prarodiči tráví čas rodinným posezením, většinou u ohýnku a společným povídáním (odpověď na otázku č. 5 – viz příloha VII).

8. kategorie: Dětství nás stále ovlivňuje

Rodiče jsou při plánování společných volnočasových aktivit ovlivněni svými zážitky z dětství. Toto při výzkumu potvrdily všechny respondentky.

Alena říká, že její rodiče byli hodně aktivní. Ona na společný volný čas moc ráda vzpomíná a snaží se to takto zprostředkovat i synovi (odpověď na otázku č. 13 – viz příloha IV).

Pavla naopak měla rodiče, kteří pracovali v zemědělství. Takže ona trávila většinu času se svými vrstevníky. Na svůj volný čas v dětství s rodiči nemá žádné vzpomínky. Pociťuje to jako nedostatek. Proto se své dceři snaží věnovat co nejvíce (odpověď na otázku č. 13 – viz příloha III).

Monice v dětství chyběly společné dovolené. Proto se s rodinou snaží aspoň jednou za rok na nějakou společnou dovolenou odjed (odpověď na otázku č. 13 – viz příloha II).

Milenu vedli rodiče ke sportu. Ona si ve sportech našla zálibu a vede k nim i své děti. Říká, že rodiče ji vedli k tomu neseďt doma, tak to samé teď předává svým dětem (odpověď na otázku č. 13 – viz příloha V).

Simona se s rodiči v dětství věnovala převážně turistice a cyklistice. To samé dělá i se svými dětmi. (odpověď na otázku č. 13 – viz příloha VI).

Marcely tatínek měl takové zaměstnání, že doma trávil málo času. Proto se Marcela snaží svým dětem věnovat co nejvíce. Jí to v dětství chybělo (odpověď na otázku č. 13 – viz příloha VII).

9. kategorie: Co nám přináší volný čas

Volný čas je spojován s pojmy jako relaxace, rekreace, zábava, koníček a podobně. Tato kategorie ukazuje, co přináší volný čas respondentkám a jejich rodinám.

Monika se ve volném čase odpoutává od každodenních rituálů, praktik a každodenní práce (odpověď na otázku č. 13 – viz příloha II).

Pavle umožňuje volný čas věnovat se koníčkům a relaxovat (odpověď na otázku č. 2 – viz příloha III).

Aleně umožňuje volný čas dělat něco, co ji baví a zajímá (odpověď na otázku č. 1 – viz příloha IV).

Pro Simonu je volný čas časem na relaxaci a rekreaci (odpověď na otázku č. 1 – viz příloha VI).

5.6.3 Selektivní kódování

V této fázi kódování znovu uspořádáváme a přeskupujeme kategorie, které jsme vytvořili v předchozí kódovací fázi.¹³³

Selektivní kódování se skládá z několika kroků – nejprve vyložíme kostru příběhu, uvedeme pomocné kategorie do vztahu k centrální kategorii podle paradigmatu, v dalším kroku vzájemně vztahujeme kategorie na dimenzionální úrovni, poté tyto vztahy ověřujeme podle údajů a v posledním korku doplňujeme kategorie, které je potřeba dále upřesnit nebo rozvinout.¹³⁴

Zpravidla vybíráme jednu klíčovou kategorii, kolem které organizujeme základní analytický příběh. Všechny ostatní kategorie potom k této centrální kategorii vztahujeme. Centrální kategorie by měla odpovídat zkoumanému jevu a dobře jej popisovat. Obvykle se jedná o kategorii, kterou v paradigmatickém modelu

¹³³ Srov. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 232.

¹³⁴ Srov. STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu*, s. 87.

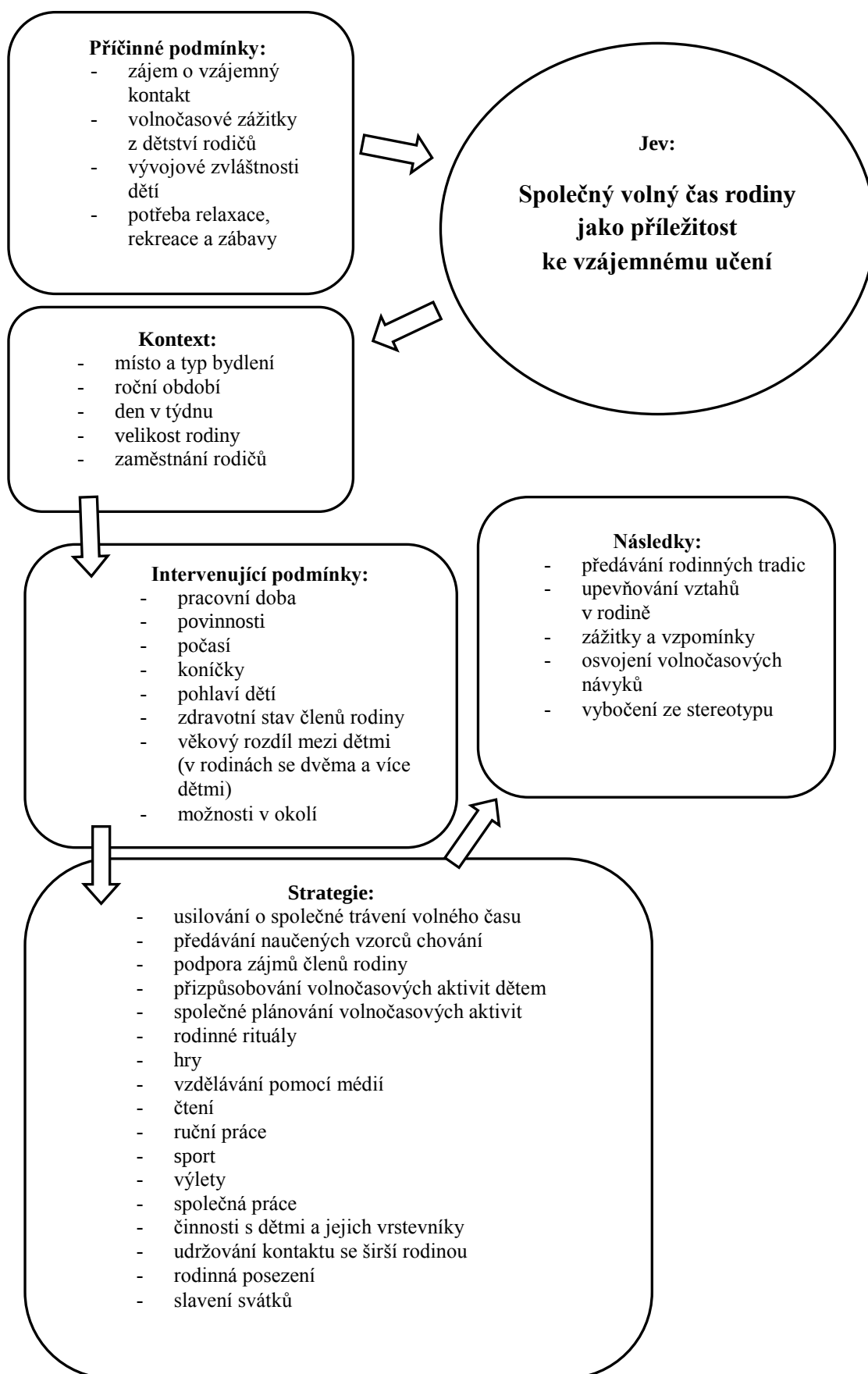
označujeme jako jev. Tento typ kódování zahrnuje popis pravidelností (opakujících se vztahů mezi vlastnostmi a dimenzemi kategorií).¹³⁵

Kostru analytického příběhu tvoří jednoduchý popis kategorií a vztahů mezi nimi. Účelem této kostry je formulování klíčových tvrzení, na která jsme při výzkumu přišli, a to tak, aby tato tvrzení byla soustředěna kolem ústředního jevu, který jsme zkoumali.¹³⁶

¹³⁵ Srov. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 233.

¹³⁶ Srov. Tamtéž, 239.

5.7 Paradigmatický model – rodiny s jedním, dvěma a více dětmi

6 Popis pojetí společného volného času v rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku

Ve fázi selektivního kódování byla napříč všemi výzkumnými vzorky objevena tato centrální kategorie: Společný volný čas rodiny jako příležitost ke vzájemnému učení. V rodinách můžeme pozorovat dva typy vzájemného učení – vrstevnické a mezigenerační. K této vzájemné interakci dochází převážně při společné účasti členů rodiny na volnočasových aktivitách a mívá podobu neformálního a hlavně informálního učení (viz kapitola 1.7).

Za příčinu tohoto jevu můžeme považovat zájem jednotlivých členů rodiny trávit volný čas pohromadě. Toto je dáno také psycho-sociálním vývojem dítěte, protože dítě v mladším školním věku obvykle teprve začíná vyhledávat kontakty s vrstevníky, tráví tedy většinu svého volného času s rodinou.

Rodiče si do své nově založené rodiny přináší také zážitky ze svého vlastního dětství, které je při plánování a realizaci volnočasových aktivit pro celou rodinu ovlivňují. U rodičů, kteří v dětství pociťovali nedostatek společně stráveného volného času, můžeme pozorovat snahu tento nedostatek kompenzovat. Ti, kteří jsou se svým volnočasovým životem v dětství spokojeni, jdou ve stopách svých rodičů a předávají zažité způsoby trávení volného času další generaci. V této souvislosti můžeme mluvit o předávání naučených vzorců chování, což je jedna ze strategií, kterou rodiče při společném trávení volného času uplatňují.

Jedním z důvodů, proč tráví rodiny pohromadě svůj volný čas, je jejich potřeba relaxace, rekreace a zábavy jako protikladu ke každodenním povinnostem.

Volba strategií jednání probíhá v rámci několika podmínek. Odvíjí se od místa bydliště (město/vesnice) a typu bydlení (rodinný dům se zahradou/hospodářstvím, panelový dům a podobně). Rodinám se v okolí bydliště naskýtají různé možnosti pro volnočasové využití.

Lidé volí různé strategie jednání v rámci ročních období i v rámci dní v týdnu. Volba strategií je ovlivněna také aktuálním počasím. Například v letních měsících a za příznivého počasí i v zimě, se rodiny snaží trávit co nejvíce času aktivně venku na čerstvém vzduchu, kde se věnují převážně sportovním volnočasovým aktivitám,

které jsou dětmi v mladším školním věku velmi oblíbené. Na víkendy si většinou plánují časově náročnější volnočasové aktivity (výlety, návštěvy širší rodiny). Doma volí spíše klidnější volnočasové činnosti – hraní společenských a počítačových her, ruční práce, čtení knih, rodinné rituály i sledování televize. Rodiny se ve volném čase snaží také vzdělávat za pomoci vzdělávacích pořadů a internetu.

Určitý vliv na volbu strategií má také zaměstnání rodičů, od kterého se odvíjí jejich pracovní doba a tím pádem také množství volného času, který rodina může trávit pohromadě. Stejně tak je množství společného volného času členů rodiny ovlivněno dalšími mimopracovními a školními povinnostmi.

Trávit čas pohromadě rodinám určitým způsobem znesnadňují také koníčky a pravidelné volnočasové aktivity jednotlivých členů rodiny. Ostatní členové rodiny jednotlivce v jejich volnočasových aktivitách různými způsoby podporují, například tím, že je doprovází a do jejich oblíbených aktivit se zapojují.

Volba činností ve volném čase se odvíjí od pohlaví dětí. Někdy jsou činnosti oddělené, protože přísluší určité roli pohlaví – otec se synem, matka s dcerou.

V rodinách se dvěma a více dětmi může znesnadňovat volbu volnočasových činností pro celou rodinu větší věkový rozdíl mezi dětmi. Tento problém rodiče řeší většinou tak, že společné činnosti přizpůsobují věku nejmladších dětí. V některých rodinách můžeme také pozorovat, že rodiče při volbě volnočasových činností pro celou rodinu zohledňují názory dětí. Někteří rodiče své oblíbené volnočasové činnosti různým způsobem oživují, aby byla daná aktivita přitažlivá i pro děti a mohla se tak na nich podílet celá rodina.

Rodiče se s dětmi ve volném čase věnují také pracovním činnostem. I tyto činnosti se snaží pojmout zábavnou formou.

Nukleární rodiny společně také navštěvují ostatní příbuzné, většinou prarodiče. Frekvence kontaktu širší a nukleární rodiny je do jisté míry závislá na vzdálenosti rodiny od ostatních příbuzných. Společné činnosti s nejstarší generací se přizpůsobují zdravotnímu stavu prarodičů. Mezi časté volnočasové aktivity nukleárních rodin s prarodiči patří rodinné posezení. V širším rodinném kruhu se slaví také různé svátky,

které jsou spojené s řadou rituálů. U prarodičů se ostatní generace setkávají mimo jiné s tradičními pracovními činnostmi.

Protože děti začínají trávit volný čas také mimo rodinu, se svými vrstevníky. Zapojují se rodiče i do jejich činností, získávají tak inspiraci pro plánování volnočasových aktivit. Někdy dokonce aktivity pro své i ostatní děti organizují.

Podmínkou k tomu, aby docházelo ke vzájemnému učení členů rodiny je to, aby rodina trávila volný čas pohromadě, proto se rodiče tuto podmínku snaží dodržovat.

Při společných aktivitách se upevňují rodinné vztahy. Ze společně stráveného volného času si rodiče i děti odnášejí řadu vzpomínek a zážitků. Starší generace zprostředkovává mladší rodinné tradice. V rodině se utvářejí volnočasové návyky dětí. Společně strávený volný čas může být pro všechny členy vybočením ze všednosti.

Diskuse

Diplomová práce se zabývá tématem volného času v rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku. Jednou z otázek, které jsme si před začátkem výzkumu položili, bylo, zda se nějak liší pojetí v rodinách s jedním a s více dětmi. Proto tvořily výzkumný vzorek tři matky z rodin s jedním dítětem a tři z rodin s více dětmi.

Během vyhodnocování výsledků jsme mohli pozorovat několik drobných odlišností v rámci odpovědí matek s jedním dítětem a matek s více dětmi. Liší se například pojetí volného času jich samotných. Na základě vzniklých rozhovorů se můžeme domnívat, že volný čas je v rodinách vymezován převážně negativně vůči pracovní době. Některé matky z rodin s více dětmi do volného času nezahrnují ani další povinnosti spojené například s péčí o domácnost. Jelikož si dítě v rodině osvojuje základní volnočasové návyky, je pravděpodobné, že si osvojí i toto pojetí.

V rodinách s více dětmi je pravděpodobně obtížnější přizpůsobit volnočasové činnosti všem členům rodiny. U dětí s větším věkovým rozdílem se činnosti přizpůsobují nejmladšímu dítěti. V rodinách, ve kterých vládne demokratické klima, se rodiče snaží na činnostech s dětmi domluvit. Při konečném plánování volnočasových aktivit zohledňují jejich názory a přání (viz kapitola 1.3).

Výzkum hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let ukázal, že v mladším školním věku převládají u dětí činnosti s rodiči, sourozencem, prarodiči a až na čtvrtém místě jsou činnosti s vrstevníky. Proto mají také rodiče mladších dětí z 50 % vliv na způsob trávení jejich volného času. Mezi 10 – 12 rokem začínají být činnosti s vrstevníky častější. (viz kapitola 3.1). Toto se nám během výzkumu potvrdilo. Zlom, kdy dítě začíná vyhledávat vrstevníky, můžeme nejvýrazněji pozorovat v rozhovoru s Alenou, která v otázce č. 18 říká, že její syn ve věku devíti let až o letošních jarních prázdninách začal vyhledávat své vrstevníky. Doteď u něho rodiče nic podobného nepozorovali. Někteří rodiče se do činností dětí mladšího školního věku se svými vrstevníky také zapojují nebo jim tyto činnosti organizují.

Také podle Opashowského se volnočasové aktivity rodin na rozdíl od zbytku populace soustředí především na jednu věc: zabývání se rodinou. To dokazuje,

že rodinný život je zásadní pro život celé populace. Ve srovnání s celkovou populací převažuje mezi volnočasovými aktivitami rodin hraní si s dětmi (viz kapitola 2.2.2).

Podle výzkumu hodnotové orientace patří v prostředí domova mezi nejčastější společné aktivity rodičů s dětmi společné jídlo, sledování televize, povídání, příprava do školy a hraní společenských her (viz kapitola 3.1). Toto pozorujeme také v rodinách respondentek.

Povídání a společné jídlo jsme ve výzkumu zahrnuli pod kategorii rodinné rituály, protože respondenty uváděly, že tyto činnosti se pravidelně opakují.

Za pomoci televize se rodiny snaží také vzdělávat – respondenty jmenovaly mezi nejoblíbenějšími pořady dokumentární filmy.

Rodiče dětí kladou ve všední den také důraz na přípravu do školy. Atmosféra rodin je ovlivněna přístupem rodičů ke školním výsledkům dítětem (viz kapitola 1.5). Po nástupu do školy začíná tato instituce disponovat také volným časem dětí skrz domácí úkoly.

Mezi nejoblíbenější společenské hry ve zkoumaných rodinách patří hry soutěživé a vědomostní. Oblíbenost tohoto typu her je charakteristická právě pro děti mladšího školního věku (viz kapitola 3.2.1).

Výzkum hodnotové orientace dětí a mládeže také ukázal, že mezi společnými aktivitami rodin mimo domov převládá sport a ježdění na výlety (viz kapitola 3.1). Tak tomu je i v naší zkoumaných rodinách. Náročnější volnočasové aktivity jako je sport a ježdění na výlety si rodiny plánují převážně na víkendy, kdy mají více volného času.

Některé volnočasové činnosti ve zkoumaných rodinách bývají oddělené. Je to dáno tím, že v mladším školním věku dítě volí hry, které přísluší jeho pohlaví. Chlapci mají rádi dobrodružné a pohybové hry, dívky dávají přednost ručním pracím a pohybově rytmickým hrám (viz kapitola 3.2.1).

Během výzkumu se ukázalo, že žádná z rodin nenavštěvuje společně organizované volnočasové činnosti. Zde je důležité zmínit fakt, že žádná z organizací na Pelhřimovsku rodinám s dětmi takovéto činnosti nenabízí.

Rodiny společně navštěvují ve volném čase také prarodiče. Tráví s nimi volný čas, slaví společně svátky, věnují se rodinným posezením, procházkám a setkávají se také s tradičními pracovními činnostmi (jako například sušení sena v případě Pavly). U prarodičů potkávají i další příbuzné. Prarodiče předávají ostatním členům rodiny rodinné tradice a rituály a učí je ručním manuálním dovednostem (viz kapitola 1.7.2).

Napříč všemi rozhovory byla objevena centrální kategorie: Volný čas v rodině jako příležitost ke vzájemnému učení. Vzájemné učení v rodině probíhá převážně ve volném čase a má většinou podobu informální, tak tomu je i v případě našich respondentů. V rodině nacházíme dva typy učení – vrstevnické a mezigenerační (viz kapitola 1.7).

Společné trávení volného času rodin je také velmi důležité pro zachování funkčnosti rodiny (viz kapitola 2.2.2).

Je pravděpodobné, že výsledky výzkumné sondy nejsou zobecnitelné. Mohou být zkresleny několika faktory. V první řadě je většina matek ze zkoumaných rodin zaměstnána ve státní správě, můžeme tedy předpokládat, že mají podobnou pracovní dobu. Několik jejich manželů je zaměstnáno v zemědělství, tudíž se opakuje problém sezónních prací. U nikoho z respondentů se neobjevila aktuální nezaměstnanost, práce na směny nebo mateřská dovolená, tyto faktory by mohly pojetí volného času také ovlivňovat. Vliv na způsob trávení volného času rodin má nabídka volnočasových činností. Jak už bylo zmíněno, žádné z volnočasových zařízení na okrese neposkytuje rodičům s dětmi nabídku společných pravidelných volnočasových aktivit. Rodiny se tedy účastní spíše aktivit příležitostných. Volný čas rodin je omezen podmínkami pro realizaci volnočasových aktivit. Na okrese jsou nejprůzračnější podmínky pro cyklistiku a turistiku. Pojetí společného volného času v rodinách se může odlišovat také vlivem rodinných tradic a zvyků.

Závěr

Diplomová práce je postavena na dvou cílech: Zpracovat problematiku volného času rodin s dětmi mladšího školního věku na základě dostupné literatury a popsat pojetí společného volného času v rodinách s 1, 2 a více dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku. Oba cíle byly splněny.

V teoretické práci je zpracována problematika volného času v rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku na základě dostupné literatury. Protože je práce zaměřena na volný čas rodin, pojednává první kapitola o rodině a jejím smyslu v životě člověka. Druhá kapitola je věnována volnému času a jeho úloze v rodinném životě. Třetí kapitola pojednává o sociálně psychologických charakteristikách dětí mladšího školního věku včetně vývoje volnočasových činností této věkové kategorie. Poslední kapitola je věnována zkoumanému okresu, tedy Pelhřimovsku, a jeho charakteristikám z hlediska volného času.

Výzkumná část zachycuje výsledky kvalitativní výzkumné sondy. Sběr dat probíhal metodou polostrukturovaného rozhovoru v šesti vybraných rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku. Výzkumný vzorek byl vybírán metodou sněhové koule, která spočívá v tom, že navštívíme jednoho respondenta a požádáme ho o kontakty na jeho známé, kteří splňují kritéria stanovená pro náš výzkum. Získané materiály byly dále zpracovávány pomocí trojího kódování v zakotvené teorii podle Strausse a Corbinové (otevřené, axiální a selektivní kódování).

Při zpracovávání výzkumného materiálu byla objevena centrální kategorie: Společný volný čas rodiny jako příležitost ke vzájemnému učení. Během výzkumu se také potvrdilo, že děti mladšího školního věku tráví stěžejní část volného času se svými rodiči, což vychází z jejich psycho-sociálního vývoje. V rodině dochází ke dvěma druhům učení – vrstevnickému a mezigeneračnímu. Toto učení probíhá při společném trávení volného času a ve zkoumaných rodinách má podobu informálního učení. Tato kategorie byla následně uváděna do vztahů s ostatními vzniklými kategoriemi podle paradigmatického modelu.

Za příčinu vzniku této kategorie můžeme považovat právě vývojové období dítěte, zájem členů rodiny o vzájemný kontakt. Přístup k volnému času v rodinách je ovlivněn také volnočasovými zážitky, které si rodiče přinášejí z dětství.

Kontext, v němž vzájemné učení probíhá, je tvořen místem bydliště a typem bydlení rodiny, aktuálním ročním obdobím, dnem v týdnu, velikostí rodiny a zaměstnáním rodičů. V rámci tohoto kontextu jsou uplatňovány různé strategie jednání, které jsou usnadňovány nebo znesnadňovány intervenujícími podmínkami.

Jako faktory znesnadňující nebo usnadňující strategie, se ukázaly: pracovní doba, povinnosti, počasí, koníčky, pohlaví dětí, zdravotní stav prarodičů, možnosti v okolí a v rodinách s více dětmi také věkový rozdíl mezi dětmi.

V rámci kontextu a působení intervenujících podmínek jsou ve volném čase rodin uplatňovány tyto strategie: usilování o společné trávení volného času, předávání naučených vzorců chování, podpora zájmů členů rodiny, přizpůsobování volnočasových aktivit dětem, společné plánování volnočasových aktivit, rodinné rituály, hry, vzdělávání pomocí médií, čtení, ruční práce, sport, výlety, společná práce, činnosti s dětmi a jejich vrstevníky, udržování kontaktu se širší rodinou, rodinná posezení, společné slavení svátků.

Během volného času, který rodina tráví pohromadě, dochází k osvojování volnočasových návyků, předávání rodinných tradic, upevňování vztahů v rodině. Kromě toho si z něho rodiče i děti odnáší řadu vzpomínek a zážitků.

Použité zdroje

Tištěné publikace

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha 3: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

GOODY, Jack. *Proměny rodiny v Evropské historii*. Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-396-7.

HÁJEK, Bedřich. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473.1.

HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Praha 8: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-327-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HINTNAUS, Ladislav. *Člověk a rodina, Smysl a funkce rodiny: Anatomie fyziologie a patologie lidské rodiny*. České Budějovice: JU ZF České Budějovice, 1998. ISBN 80-7040-315-2.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KAPLÁNEK, Michal (ed.). *Čas volnosti - čas výchovy: Pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.

KAPLÁNEK, Michal. *Výchova a volný čas: Sborník příspěvků 1. Mezinárodní konference o výchově a volném čase*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006. ISBN 80-7040-849-9.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované. Praha 7: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha 1: AVICENUM, zdravotnické nakladatelství, 1986.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozšířené a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

OPASCHOWSKI, Horst. *Einführung in die Freizeitwissenschaft*. 5. vyd. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2008. ISBN 978-3-531-16169-3.

OPASCHOWSKI, Horst. *Pädagogik der freien Lebenszeit: Freizeit- und Tourismusstudien*. 3. vyd. Opladen: Leske + Budrich, 1996. ISBN 3-8100-1563-6.

PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1265-2.

RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5750-0.

SPOUSTA, Vladimír, Jiří FUKAČ, Vladimír JŮVA, Jiří PELIKÁN a Marie ŘEHOŘKOVÁ. *Metody a formy výchovy ve volném čase: Kultura a umění ve výchově*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1275-7.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: Vývojová psychologie*. 2. přepracované. Praha 8: Portál, 2006. ISBN 80-7367124-7.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Velký sociologický slovník 1: a/o. Praha 1: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

Velký sociologický slovník 2: p/ž. Praha 1: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

VESELÁ, Jana. *Jak ve volném čase*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. ISBN 80-7041-146-5.

Elektronické zdroje

Adresář SVČ/DDM – kraj Vysočina. In: *SVČ Humpolec: Středisko volného času při ZŠ Hradská v Humpolci* [online]. [cit. 2013-03-08].

Dostupné z: http://www.svchumpolec.cz/files/seznam_DDM_SVC.pdf

Církevní mateřská škola a Středisko volného času Pacov [online]. [cit. 2013-03-09].

Dostupné z: http://www.cms-svc-pacov.cz/index_soubory/onas.html

ČADILOVÁ, Olga. Rodina. [online]. [cit. 2013-01-20].

Dostupné z: http://www.szymb.cz/admin/upload/sekce_materialy/Rodina.pdf

Další akce SVČ. *SVČ Humpolec: Středisko volného času při ZŠ Hradská v Humpolci* [online]. [cit. 2013-03-08].

Dostupné z: http://www.svchumpolec.cz/index.php?include=akce_svc&offset=0

Pár slov o festivalu. *Agentura Dobrý den* [online]. [cit. 2013-02-26].

Dostupné z: <http://www.dobryden.cz/festival-pelhrimov-mesto-rekordu/par-slov-o-festivalu/>

HATTON-YEO, Alan. The EAGLE Toolkit For Intergenerational Activities. In: *European Approaches to inter-generational lifelong learning* [online]. Erlangen:

Institut for Innovation in Learning, 2008 [cit. 2013-02-25].

Dostupné z: <http://www.eagle-project.eu/welcome-to-eagle/the-eagle-toolkit-for-intergenerational-activities>

Hodnotová orientace dětí ve věku 6 - 15 let. In: *NIDM* [online]. [cit. 2013-03-21].

Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf>

Charakteristika okresu Pelhřimov. *Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ v Jihlavě* [online]. aktualizováno 5. 6. 2012 [cit. 2013-02-26].

Dostupné z: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_pelhrimov

Info o akcích: pro dospělé. *Dům dětí a mládeže Pelhřimov* [online]. [cit. 2013-03-08].

Dostupné z: <http://www.ddm.pel.cz/index.php?menu=infoakce&soubor=dospele>

Informace o ŠVČ. *SVČ Humpolec: Středisko volného času při ZŠ Hradská v Humpolci* [online]. [cit. 2013-03-08].

Dostupné z: http://www.svchumpolec.cz/index.php?include=informace_o_svc

Informační server města Pelhřimova [online]. 2009 [cit. 2013-02-26].

Dostupné z: <http://www.pelhrimovsko.cz/>

KAPLÁNEK, Michal. *Nauka o volném čase: Studijní texty pro pedagogy volného času* [online]. České Budějovice, 2011 [cit. 2013-01-30].

Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/getfile/5e7b64ea47c571e2>

Křemešník. *Informační server města Pelhřimov* [online]. [cit. 2013-02-26].

Dostupné z: <http://www.pelhrimovsko.cz/cz/82-73-okolni-mesta/kremesnik.htm>

O festivalu Slámování. *Slámování* [online]. [cit. 2013-02-26].

Dostupné z: <http://www.slamovani.cz/cz-3-festival-slamovani.html>

Okres Pelhřimov - Volný čas. *Turistik* [online]. [cit. 2013-02-26].

Dostupné z: <http://www.turistik.cz/cz/kraje/vysocina/okres-pelhrimov/kategorie/volny-cas/>

Rodiny s dětmi. *Informační server města Pelhřimova* [online]. [cit. 2013-03-21].

Dostupné z: <http://www.pelhrimovsko.cz/cz/104-75-turisticke-programy/rodiny-s-detmi.htm>

Sjezdovka. *Ski Křemešník: Jak se lyžuje na Křemešníku...* [online]. [cit. 2013-02-26].

Dostupné z: <http://www.skikremesnik.cz/sjezdovka/>

Úmluva o právech dítěte. In: *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

Úvodní informace. *Dům dětí a mládeže Pelhřimov* [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://www.ddm.pel.cz/index.php?menu=o-nas&soubor=uvod>

Všeobecná deklarace lidských práv. In: *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Základní školy Pelhřimov. *Seznam škol* [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://www.seznamskol.eu/typ/zakladni-skola/?kraj=vysocina&okres=pelhrimov>

Seznam příloh

Příloha I.	Otázky do rozhovorů
Příloha II.	Přepis rozhovoru Monika
Příloha III.	Přepis rozhovoru Pavla
Příloha IV.	Přepis rozhovoru Alena
Příloha V.	Přepis rozhovoru Milena
Příloha VI.	Přepis rozhovoru Simona
Příloha VII.	Přepis rozhovoru Marcela

Příloha I

Otázky do rozhovoru

- 1) Jak chápete pojem volný čas?
- 2) Vyjádřete v hodinách, kolik volného času míváte ve všední den a kolik o víkendu.
- 3) Vyjádřete v procentech, jakou část z Vašeho volného času trávíte v užším rodinném kruhu (tedy vy, partner a děti) ve všední den a o víkendu.
- 4) Charakterizujte, jak trávíte volný čas v rodinném kruhu.
- 5) Popište, jak se liší Váš volný čas v rodinném kruhu v létě a v zimě, vzhledem k tomu kolik ho máte a jak jej trávíte.
- 6) Popište všední den strávený ve Vašem rodinném kruhu. (Jakým volnočasovým aktivitám se v tento den společně věnujete?)
- 7) Popište, jak vypadá den strávený ve Vašem rodinném kruhu o víkendu. (Jaké společné volnočasové aktivity využíváte?)
- 8) Věnujete se jako rodina pravidelně nějakým volnočasovým aktivitám?
- 9) Jaké společné volnočasové činnosti se jako rodina věnujete nejraději?
- 10) Jaké možnosti pro využití rodinného volného času Vám nabízí Vaše okolí? Které z nich a jak využíváte?
- 11) Co Vám brání v tom, využívat volný čas tak, jak byste si přáli?
- 12) Kdo většinou vybírá společné volnočasové aktivity ve Vaší rodině?
- 13) Jak Vás při výběru volnočasových aktivit pro celou rodinu inspiruje Vaše vlastní dětství?

- 14) Myslíte si, že počet Vašich dětí nějak ovlivňuje Váš volný čas trávený v rodinném kruhu? Pokud ano, jak?
- 15) S kým Vaše děti tráví čas častěji? (matka, otec, oba)
- 16) Tráví Vaše děti volný čas častěji s Vámi (rodiči), se sourozencem, s prarodiči nebo se svými kamarády (vrstevníky)?
- 17) Jakým činnostem se Vaše děti věnují se svými kamarády?
- 18) Zapojujete se do některých aktivit, kterým se Vaše děti věnují se svými kamarády? Do jakých?

Příloha II

Přepis rozhovoru Monika

Otázka č. 1 (viz příloha I)

„Já pojem volný čas chápu tak, že je to veškerý čas, který trávím mimo zaměstnání. Takže do svého volného času já zahrnuju vlastně i domácí práce, čas strávený úklidem a vařením, protože tato činnost mě nijak nezatěžuje.“

Otázka č. 2 (viz příloha I)

„Tak ve všední den jsem v průměru 8 – 10 hodin v práci. Já jsem teda spací typ, takže osm hodin počítám na spaní, minimálně. A zbytek já zahrnuju do volného času. O víkendu je to v podstatě celý den.“

Otázka č. 3 (viz příloha I)

„V užším rodinném kruhu trávím většinu volného času. Vlastně volný čas, který bych trávila já svými volnočasovými aktivitami, je velmi málo nebo spíš mizivé množství. V současné době studuju, takže do toho musím započítávat studium. Takže počítám s tím, že tak dvě hodiny denně věnuju studiu. O víkendu to bývá někdy víc, podle toho, jestli je to před zkouškama nebo ne. Jednou za měsíc, pátek a sobotu, trávím ve škole.“

Veškerý volný čas procentuálně bych řekla, i když zahrnu to studium, takže bych řekla, že 70% volného času trávím s rodinou, ve všední den i o víkendu.“

Otázka č. 4 (viz příloha I)

„Protože máme malé hospodářství a syn je pracovitý, tak hodně volného času trávíme prací na zahradě. Syn pomáhá otci v dílně. Pro ně je to jakoby volný čas, není to pro ně čas jakoby strávený prací, ale berou to jako volnočasové aktivity. Snažíme se věnovat sportu. Navštěvujeme nějaké kulturní akce. Syn se věnuje hasičskému sportu, takže je doprovázíme na soutěže a podobně.“

Otázka č. 5 (viz příloha I)

„Takže my se snažíme ten čas spolu trávit v podstatě veškerý. Samozřejmě, že v zimě trávíme víc času doma. Takže společně hrajeme různé stolní hry. Snažíme se taky se vzdělávat a to i za pomoci třeba televize, různých vzdělávacích pořadů a podobně. V létě většinu volného času trávíme venku na vzduchu jak nějakýma sportovníma aktivitama, tak jak už jsem říkala, nějakýma téma pracovníma činnostma. Vzhledem k tomu, že já do toho volného času počítám i ten pracovní čas v domácnosti, tak ten volnej čas je stejnej v zimě jako v létě.“

Otázka č. 6 (viz příloha I)

„Ve všední den vzhledem k tomu, že syn navštěvuje základní školu. Tak než já přijdu ze zaměstnání, tak má nějaké svoje aktivity s kamarádama a podobně. Potom já přijdu s manželem ze zaměstnání, tak snažíme se s ním probrat uplynulý den, jak bylo ve škole, co bylo v družině. Popovídáme si, co jsme kdo dělali, jestli jsme měli nějaké úspěchy, neúspěchy. Potom on většinou jde psát domácí úkoly a chvíli se učit. Potom se snažíme trochu ho zkontrolovat a potom teda v závěru dne už se věnujeme třeba nějakým těm aktivitám jako společenským hrám a podobně. Samozřejmě v letním období se snažíme ještě část toho volného času nebo zbylého času užít si venku.“

Otázka č. 7 (viz příloha I)

„Jak již jsem řekla někdy v první nebo ve druhé otázce, tak máme to malé hospodářství, takže o víkendu se snažíme dohnat vlastně týdenní resty. Takže v sobotu u nás je tak zvaná pracovní sobota. Takže v sobotu v podstatě jakoby se věnujeme těm činnostem, které bych mohla nazvat jakoby pracovní. A podle manžela se v neděli nedělá, od toho je název neděle. Takže opravdu neděli si užíváme úplně, asi jak si všichni představují jak vypadá volný čas. Samozřejmě se to odvíjí podle počasí, buď jezdíme na výlety, nebo navštěvujeme nějaký kulturní akce. Snažíme se s chlapcem sportovat. Máme teď u nás vybudované nové tenisové hřiště, takže chodíme hrát tenis, nohejbal. V letním období teda on se věnuje tomu požárnímu sportu, takže v podstatě každý víkend od června do září jsou nějaké soutěže, takže se snažíme jezdit s ním. Snažíme se s ním trávit co nejvíce času.“

Otázka č. 8 (viz příloha I)

„Pravidelně ne.“

Otázka č. 9 (viz příloha I)

„Když vezmu klasickou volnočasovou aktivitu, tak to bude zřejmě jízda na kole.“

Otázka č. 10 (viz příloha I)

„My právě nejvíce využíváme teď vybudované nové hřiště v místě našeho bydliště. Bydlíme na malé vesničce a v podstatě nám poskytuje dost prostoru na to, abysme nemuseli hledat nějaké jiné místo, takže využíváme opravdu to hřiště. Potom v klubovně sboru dobrovolných hasičů mají kulečnick, šipky a podobně, takže i tam si chodíme někdy zahrát.“

Otázka č. 11 (viz příloha I)

„Já si myslím, že využíváme volný čas tak, jak bychom si přáli.“

Otázka č. 12 (viz příloha I)

„U nás je to na dohodu, takže podle toho, co zrovna koho napadne a kdo má jakou náladu, jaký nápad, kdo co slyšel. Takže bych řekla, že u nás je to tak, že se to dělí rovným dílem.“

Otázka č. 13 (viz příloha I)

„Já se snažím teda nebo my se snažíme, naše rodina se snaží minimálně jednou za rok odjet na společnou dovolenou. Mám takový dojem, že tak by to mělo být úplně se odpoutat trochu od těch úplně každodenních rituálů a praktik a každodenní práce. Je to tím, že já jsem teda to v dětství nezažila, my jsme nikam nejezdili a myslím si, že nám to takhle vyhovuje. To mě možná ovlivnilo, že v dětství jsem si to přála a nikdy to tak nebylo, takže teď se to snažím takhle napravit.“

Otázka č. 14 (viz příloha I)

„Já si nemyslím, že by počet dětí nějak ovlivňoval ten volný čas. Kdybysme těch dětí měli víc, tak si myslím, že stejně bysme ten čas trávili všichni pohromadě a akorát by nás bylo trošku víc.“

Otázka č. 15 (viz příloha I)

„S oběma dohromady.“

Otázka č. 16 (viz příloha I)

„Syn tráví dost času i se svými prarodiči i kamarády, ale přesto si myslím, že nejvíc volného času tráví s náma.“

Otázka č. 17 (viz příloha I)

„Jsou to zase ty sportovní činnosti. Se svými kamarády dělají samozřejmě i nějaké lumpačiny, staví si bunkry, ale nejspíš to budou ty sportovní aktivity, hrajou tenis, fotbal, věnují se tomu požárního sportu.“

Otázka č. 18 (viz příloha I)

„No, tak k tomu už jsem se vyjádřila výše, takže ano. Především se ho snažíme podporovat v jeho účasti v tom požárním sportu. Někdy je nutné dovézt ho na nějaké ty závody nebo soutěže. Samozřejmě se zapojujeme i tím, že mu poskytujeme finanční prostředky.“

Příloha III

Přepis rozhovoru Pavla

Otázka č. 1 (viz příloha I)

„Volný čas je takovej, kterej trávím doma, je to vlastně čas, kterej netrávím v práci. Takže asi si to takhle představuju, ten volnej čas.“

Otázka č. 2 (viz příloha I)

„Vzhledem k tomu, že mám pravidelnou pracovní dobu, dělám do čtyř hodin, tak přijdu domu kolem půl pátý, pátý hodiny, do devíti, takže tak přibližně čtyři hodiny denně. To je ve všední den. A vlastně o víkendu to je celej den. Mám volno, do práce nechodím, vlastně starám se o rodinu. To je koníček pro mě, vaření, šití, uklízení, to je takovej relax pro mne, takže vlastně v sobotu a v neděli je to celej den. Řeknu, dvanáct, čtrnáct hodin denně. Spánek nepočítám, to spím a nemůžu nic dělat.“

Otázka č. 3 (viz příloha I)

„To bude asi tak, 70 % trávím s rodinou a ten zbytek je čistě jenom můj čas na šití, na čtení, koukání na televizi, takovej jako čistě pro mě relax. Ve všední den je to tak, jak jsem to teď popsala a o víkendu, protože se vaří, uklízí, pere, takže pro tu rodinu vlastně těch 50 % je o víkendu, protože se věnuji jiným činnostem. I když dítě mi vlastně pomáhá, tak já nevím, jak to rozlišit teda, jestli to je ještě s rodinou nebo není. Manžel nepomáhá, manžel - noviny, pivičko, televize a taky relax a nohy na kanape. To jako holčina, ta jako se snaží a vlastně my jsme spolu od rána do večera, když je víkend, protože se snaží a pomáhá a všechno chce umět. Je taková docela hodně snaživá

a vlastně jí to nedělá ani problém, ono jí to baví, ona se tím jakoby relaxuje, na všechno se ptá. To je taková, já bych řekla malá hospodyňka. “

Otázka č. 4 (viz příloha I)

„Ve všední den je to takový, je to jiný než o víkendu, takže vlastně my přídeme domů a holčina musí napsat úkoly, takže s ní napíšu úkoly, něco se přečte, potom se něco robí, ona má nějaký zájmy. Chodí na kroužky, baví ji kreslení, takže vlastně dvakrát tejdne jezdí na kreslení. Tak to vlastně ji tam dovezu a zase ji přivezu. Potom vlastně v tejdnu už nic jinýho nestihneme tak nějak nebo taky si dojdeme zaplavat do bazénu, to tak jednou tejdne, maximálně. Manžel, ten s náma nechodí, protože ten dělá v zemědělství. Z toho taky vyplývá, že toho času moc mu nezbejvá na nás, tam se dělá v létě, začne to jarem, je léto, podzim, tak vlastně tři čtvrtě roku s náma pomalu není. Takže vlastně veškerej čas, kterej já trávím, tak je to jenom s dcerou. Takže takhle. A o víkendu, tak to po obědě buď jedem vlastně, nebo trávíme venku. Zase, podle ročního období. Protože na jaře, to nás baví zahrádka, takže tam se všechno začíná tvořit, holčinu to taky baví, takže spolu vytváříme na zahrádce kyticíky a zeleninu. Takže na tom jaře takhlen. Potom chodíme na procházky, na kolo. Ona potom teda jako taky tráví čas s těma dětma venku. Takže ona jako celou dobu taky se mnou není, má tady spoustu kamarádů, na hřišti je denně, takže taky není stále se mnou. Potom v létě, venku je hezky, tak jezdí se k vodě, na přehradu. Holka ráda plave, takže ona je tam jako ryba ve vodě, já to mám taky ráda. Potom máme babičku, takže v létě sušíme seno, to se jí moc nelíbí, to jí moc nebaví, ale to dělám většinou jenom já s mamkou. Ona se radši o ty králíčky, pase je a takovýhle. To jí baví, ale tohle ne. A na podzim, to už zase chodí do školy a už se to zase všechno od toho odvíjí. “

Otázka č. 5 (viz příloha I)

„V létě je to takový lepší. To jsou prázdniny, to je spousta volnýho času, dovolený. Takže se jezdí na dovolený, je furt se venku, protože je sluníčko, člověk ho potřebuje. Na zahrádce tolik práce zase není nebo se sbíraj jahody a takový. Jinak se tráví fakt jako u tý vody, na výletech. To jezdíme hrady, zámky, sjíždíme celý Čechy, nejkrásnější je Šumava, tam to máme všechno prochozený, tam je to fakt pěkný. V zimě, to už je takový smutnější, ale tak jako holku bavěj lyže, tak je to dobrý, bruslení jí teda vůbec nebaví, takže jsme většinou na sněhu, ale zase toho sněhu tady tolik není, takže na

hory nejezdíme. Manžel nejezdí na lyžích vůbec, já se toho tak trochu bojím. Ale jako ona ráda, takže byla se školou na horách, tak je nadšená a furt nás tahá na hory a my jsme takový neoblomní. Takže v zimě spíš jezdíme do toho bazénu, brusle jí nebavěj. Spíš jsme doma nebo se jde na tu procházku, na koulovačku a takhle. A zase tráví ten čas s těma kamarádama, takže na ty lyže a takhlen na těchle kopečkách, co tady máme, tak jako jezdějí. Moc času, takhle spolu sportem fakt neužijem, spolu. V létě je víc času, protože tam je ta dovolená, nechodím do práce, takže těch čtrnáct dní. V zimě se víc chodí do práce, takže asi toho času je v zimě míň a je to zase ovlivněno, že v létě je dýl vidět do těch desíti a v zimě v pět hodin je tma a už jako ven se nechce. A jak je venku tma, tak se chce spát, takže se člověk zakuklí dřív než v létě, protože to je vidět do desíti, sluníčko svítí a nikomu se nechce do postele. Je to odvinutý asi tady od toho. Prostě léto je nádherný.“

Otázka č. 6 (viz příloha I)

„Ve všední den, tam je to, jak jsem říkala, holčina chodí na ten kroužek toho kreslení, takže tak jako společně, toho moc času nezbejvá jakoby, že bysme něco tvořili nebo to. Ale když jsme doma, tak já se zabývám ručníma pracema a ta holčina taky se mnou dělá. Čteme si, máme miliony knížek a ona to má ráda taky, a televize a internet a takovýhle. Přijde se domu, udělá se něco k jídlu, holka píše úkoly, potom, když zbyde, nemají toho tolik do školy, nejsou kroužky, tak se jede do toho bazénu nebo se jde ven. Je to podle počasí.“

Otázka č. 7 (viz příloha I)

„O víkendu většinou dopoledne vařím, uklízím, peru, žehlím a všechno to stíhám takhle dopoledne, abysme odpoledne měli volno jenom pro sebe. Takže po obědě vyrážíme buď na ty výlety, nebo jedeme za babičkama, za tetama. Prostě strávíme ho náštěvama, abysme tak nějak tu rodinu udržovali pohromadě. Já mám hodně sourozenců, takže máme tak nějak stejně starý děti, takže jsou hodně pohromadě, že se u té babičky scházíme. To je velká tlupa dětí, oni se na to hrozně těšejí. A když vlastně nejedeme k babičce, tak se jde na ten výlet a nebo jsme někdy tak strašně líný, že prostě sedíme doma a koukáme na televizi. Člověk nemůže furt bejt aktivní, že si potřebuje jako oddychnout. Takže prostě někdy je takovej den, že jenom sedíme a jenom koukáme, jenom jsme. Já mám ráda cestopisy, o přírodě, jsou to spíš takový pořady, který jsou

na čt2, vzdělávací a takhle. Holka ta se dívá ráda na pohádky všeho typu a manžel, to je fotbal, sport, takže někdy je to řežba o programy. Takže si bereme z ruky do ruky ovladač a dohadujeme se, na co se budeme dívat. Nakonec vyhraje dítě.“

Otázka č. 8 (viz příloha I)

„Pravidelně jezdíme jenom za tou babičkou, bych řekla. Jo a jezdíme na společný dovolený.“

Otázka č. 9 (viz příloha I)

„Všichni tři máme rádi čas trávený v přírodě. To úplně nás nabíjí. Holka i my rádi chodíme pěšky, takže ani kolo a nebo takhlen. Ale že prostě vyrazíme autem, zabodneme tužku do mapy a tím pádem a razíme. Že bysme něco jakoby programovali, to ne. Všechno děláme spontánně. Tak a teď jsme nebyli tady, tak jedem a prohlídnem si to tam a jsme tam třeba celý den. Takže nejvíc asi strávenej ten čas v přírodě, to se nám fakt líbí.“

Otázka č. 10 (viz příloha I)

„V naší vesnici jsou docela aktivní lidi, takže pro děti dělají taky dost věcí. Takže v zimě je to karneval nebo mají pohádkovej les. Dělají se tady různé turnaje, takže se toho zúčastňujeme a vlastně i využíváme. Co se tady nabízí, tak to většinou v tý vesnici nebo v okolí. Nebo je to návštěva divadla, když sem přijede. Chodíme do kina, který je tu sice jenom v létě, ale chodíme. Snažíme se tady využít, co jde, protože je to nejbliž, je to nejmní náročný na peníze a vlastně zůstáváme tady. Je dobře, když v tý vesnici ten kolektiv těch dětí se prostě nějak udržuje.“

Otázka č. 11 (viz příloha I)

„Je to hlavně zaměstnání mého manžela, protože doopravdy od jara do podzima je v práci. A toho času mu na nás nezbejvá, takže většinou ho trávím já a dcera a manžel někdy soboty, neděle, zase podle práce. Protože to je sezónní práce a když je potřeba podle počasí sít, sbírat, tak on musí bejt v práci. Takže to je asi to manželovo zaměstnání, který tomu brání. Jinak jako s holkou se snažím taky bejt venku a bejt s ní.“

Otázka č. 12 (viz příloha I)

„To jsem zase já, zase to vyplývá z manželovýho zaměstnání a on je tou prací tak pohlcenej, že mu tyhle věci úplně unikají, vůbec mu nepřijde, je prostě někdy tak až unavenej z té práce, že na tyhle věci nemá ani pomyslení, takže já nařídím a jde se. Když je volno. Takže ty dovolený nebo kam se pojede a kdy a tak nějak, tak většinou jsem to já.“

Otázka č. 13 (viz příloha I)

„To mě moc neinspire, protože já jsem měla rodiče, který dělali taky v zemědělství. Mamka dělala v kravíně na směny, takže to prostě nešlo nějak skloubit. Tenkrát to bylo trochu jinak taky pojmutý. Takže my jsme hodně času trávili spíš mezi svejma vrstevníkama. Měli jsme velkou partu dětí, u nás byla. Takže moje dětství mě moc neinspire, protože s rodičema jsem toho času moc nestrávila. Zase vyplývá to z toho, že já zase se snažím, protože mi to tak nějak asi chybělo, tak se snažím tomu dítěti zase tohle dát. Aby mělo na co vzpomínat. Protože já si jako nepamatuju a nemám žádný vzpomínky s tou mámou. Bylo to většinou jenom práce, práce a práce. A nebylo to nic jako, dovolený jsme nejezdili, že by s náma šli do kina, do divadla, to už taky vůbec. Spíš mě to vlastně inspirovalo. Že prostě jsem nechtěla tomu svému dítěti, aby takhle žilo. Takže mě to inspirovalo k tomu, že mu věnuji ten čas daleko víc, než moji rodiče mně.“

Otázka č. 14 (viz příloha I)

„Vzhledem k tomu, že mám jenom jedno dítě, takže mám jenom jedno, takže počet dětí, no tak uvidím, třeba někdy budu mít víc. Takže to třeba bude trochu jiný, ale vzhledem k tomu, že tam bude velkej věkový rozdíl, tak to budou jako dva jedináčci. Teď to nedokážu posoudit, protože mám jenom jedno, plně se mu věnuju...“

Otázka č. 15 (viz příloha I)

„Je to zase jenom se mnou. Ale hodně času taky tráví dcera u babičky, to jako o prázdninách, když mají prázdniny a já chodím do práce tak vlastně u jedny nebo u druhé babičky. Takže je to tak jako se mnou a s babičkami. Ten otec je tam zase zastoupen jenom minimálně, protože k jeho práci to tak je. On na holčinu má čas prostě jenom v zimě.“

Otázka č. 16 (viz příloha I)

„Nejvíce času tráví se mnou, potom jsou asi ty kamarádi a potom jsou ty babičky. Protože ty babičky jsou jenom vlastně o těch prázdninách, někdy o víkendech. Ale s těma vrstevníky je skoro každý den, takže je to asi v tomhle pořadí.“

Otázka č. 17 (viz příloha I)

„Je to zase podle období. Každý období si hrajou na něco jiného. V létě většinou jsou na hřišti, u vody, na kolech. V zimě to je na lyžích, boby, sánky. A potom jsou hodně na hřišti, tam mají vyžití, že můžou hrát volejbal, nohejbal, tenis. Je toho hodně, co tady s těma dětma vytvářejí. A různé hry, to jsou hra na Bábu a takový normální dětské hry.“

Otázka č. 18 (viz příloha I)

„Jo, to jako když chce. Ono většinou ten dospělý tomu tam dává takovou jakoby jiskru. Oni ty děti najednou se předháněj. Prostě: „Ha, dospělý.“ Tak jeden před druhým, kdo toho umí víc a že já jsem ten lepší. A je tam dobrý soupeření vidět. To je jako hezký, jak ten dospělý k tomu. Asi je to správně, že je tam soutěživost a ten dospělý to trochu jakoby usměrňuje. Je to zajímavý pozorovat z pohledu toho dospělého. Zapojují se, když se hraje volejbal, na tenisu mě dostávají. To mají hroznou radost, protože mě rychle utahají, tak to se jim líbí. Tak vymějšlej takový aktivity, kde já rodič už nemůžu a oni furt vítězej. To jako, to jim jde. Běhání a takový. Já jsem takovej línější člověk, né moc sportovní, oni jsou takový všetečky. Oni z toho mají i radost, takže někdy si toho lenocha spíš ze sebe dělám, takže potom oni mají ten pocit toho vítězství. To je na tom hřišti. Potom v zimě, to mají hrozně rádi, koulovačky. To se stavějí takový ty barikády vlastně sněhové a to se jim líbí. Vyvážet se ve sněhu. Největší je, když jako můžou mě vyvážet ve sněhu. To je zážitek pro ně.“

Příloha IV

Přepis rozhovoru Alena

Otázka č. 1 (viz příloha I)

„Volný čas, to je pro mě něco, co mám sama pro sebe a můžu to věnovat svojí rodině. Je to vlastně časovej úsek, kdy nemusím nutně pracovat v práci a můžu dělat něco, co mě baví, zajímá, sama a se svojí rodinou.“

Otázka č. 2 (viz příloha I)

„To je trošku takový složitý, protože jsem poměrně hodně zaneprázdněná. Ve všední den tak hodinu a půl, dvě hodiny, maximálně teda maximálně, podle toho, jaký je to den. A o víkendu tak dejme tomu šest hodin v sobotu, šest hodin v neděli, tak dvanáct hodin o víkendu.“

Otázka č. 3 (viz příloha I)

„Je fakt, že já můžu teda říct, že 90 % prostě trávím s rodinou, opravdu 90 %. Spolu dohromady trávíme volný čas, protože máme společné aktivity. Ve všední den i o víkendu. Charakterizovala bych to 90 %.“

Otázka č. 4 (viz příloha I)

„Máme několik společných aktivit. Věnujeme se sportu. V zimě jezdíme na lyžích, máme rádi běžky. Takže u nás, bydlím na vesnici, takže se můžu věnovat, když je k tomu, podmínky jsou, tak se věnujeme často. Často, no, abych to charakterizovala, takže tak třeba dvakrát do týdne jedeme. Nevím, jestli to je často, to moc často není. A v létě jezdíme hodně na kole. To se teda snažíme opravdu obden nebo každý den, když je možnost, tak jedeme prostě na kole. Potom máme psy, chováme. Muž je vášnivý myslivec, takže se věnujeme výcviku těch psů, takže ve všední den, vždycky když přijdeme domů z práce, tak ty psi pustíme, trošku je cvičíme. Další aktivita... ráda čtu, takže to je v řadě 10 %, co jsem zmiňovala, že 90 % trávím s rodinou, tak těch 10 % čtu, ale většinou večer, takže občas u toho usnu. Na televizi, to se skoro vůbec nedíváme, tak tu bych tam vůbec neuváděla, to jsem špatně zvolila. Takže sport a výcvik psů.“

Otázka č. 5 (viz příloha I)

„Tak to už jsem teďka trošku nastínila. Prostě v zimě jezdíme na těch lyžích, v létě na kolo. Taky jsem ještě nezmínila, snažím se trošku běhat, takže to i se synem. Ale on moc není sportovně nadaný, takže to je takový spíš přemlouvání. Abych to charakterizovala, tak spíš se jako aktivně, nevěnujem se kultuře, ale ten náš volný čas opravdu aktivně. Chodíme na procházky, chodíme, to jsem ještě nezmínila, můj muž je myslivec, takže do revíru, v zimě chodíme ještě krmit zvěř. V létě třeba stavíme spolu posedy. To mu taky pomáhám, protože to ráda se na tom podílím. Aktivně trávíme volný čas. Nabízí se, že v létě by mělo být víc volnýho času venku, trávit bysme měli. Protože je dýl vidět. Ale já bych řekla, že my se zabavíme jak v zimě, tak v létě. Prostě já bych to nerozlišovala.“

Otázka č. 6 (viz příloha I)

„Já to teda úplně popíšu, jak to je. Takže vlastně, když přijdeme domu, záleží na tom, jaký to je den, protože pracuju na úřadě, takže vlastně pondělí, středa je dlouhý den. Úterý, čtvrtek a pátek, to jsou krátké dny. Takže přijdu domu, ale vesměs se to neliší. Prostě přijdu domu, v zimě jdu zatopit, nakrmit psy. Většinou tohleto dělám, já, protože muž jezdí většinou dýl ještě než já, protože pracuje jako živnostník a domu chodí prostě podle toho, jak má práci, někdy jezdí do Prahy, takže prostě jezdí domu dlouho. Takže já přijdu domu, jdu zatopit, nakrmit zvířata, psy, pustím je. Mezi tím vlastně třeba ještě prohazuji sníh. Když to všechno udělám, tak jdu vařit. Většinou děláme teplou večeři, prostě každý den něco vařím, výjimečně teda namažeme chleba, ale to fakt výjimečně. Většinou vždycky něco vařím, prostě. Pak všichni společně večeříme, protože na to teda kladu důraz, abysme se všichni společně sešli u toho stolu, protože to je vlastně jako jedinkrát za den ve všední den, kdy se sejdeme jako rodina společně u stolu, takže se navečeříme. A potom většinou jdeme se synem se podívat, většinou se dívám, co prostě měl ve škole. Protože syn chodí do čtvrtý třídy, tak se ho různě ptám. Někdy probíráme anglický slovíčka, protože já angličtinu teda neumím, ale z těch slovíček ho zkouším, na to jako kladu důraz, protože slovní zásoba je důležitá. A pak většinou, muž je živnostník, takže třeba probíráme nějakou zakázku a nebo se bavíme o myslivosti a třeba něco hledáme na internetu. Pak se díváme někdy na zprávy, výjimečně teda se díváme od osmi na televizi, ale to fakt výjimečně, protože televizi moc nemáme rádi. A když mám čas, tak si jdu večer číst. V létě se snažím teda vyjet na tom kole, takže

to všechno uzpůsobím, urychlím to. Takže to jídlo dělám jednodušší, všechno to dělám rychlejc. A v zimě někdy jdeme ještě večer se projít se psama. Po pravdě, na to teda odpovím taky, nevěnujeme se vůbec kultuře, to vůbec. Občas teda hrajeme společenské hry. Někdy hrajeme pexeso večer, ještě se synem. To máme jako rádi, to jako rádi. Ale jinak teda ne moc, no.“

Otázka č. 7 (viz příloha I)

„Takže o víkendu to je skoro stejný jako v ten všední den. Ráno většinou teda snídáme. To je trošku jinak než v ten všední den, to většinou snídáme. Potom většinou já v sobotu uklízím dům. Takže všechny místnosti uklízím, mezi tím vlastně připravuji na oběd. Takže někdy ten úklid nestihnu úplně udělat celý, takže to ještě dokončuji odpoledne. Pak se jdeme projít většinou. Bud' jdeme teda se projít do lesa nebo s těma psama. Někdy vypustím úplně úklid a jdeme třeba do revíru, jdeme, jsme s těma našema psama, protože jsme norníci, tak jdeme třeba vyhánět lišky, v zimě jdeme norovat. A pak se ten úklid přesouvá na neděli. Mezi tím teda vařím. Syna právě vodíme s sebou, protože chceme, aby se pohyboval. Aby se doma neflinkal. No a zase večer si sedneme, někdy hrajeme pexeso, někdy se teda díváme na televizi, o víkendu, ale to teda moc ne, ale někdy jo. Abych neříkala, že televizi vůbec nesledujeme. Někdy hledáme na internetu nějaký věci, někdy stahujeme hudbu, protože rádi posloucháme hudbu. A to je tak asi všechno. V televizi máme rádi dokumenty a nebo teda já mám ráda kriminálky nebo napínavý nějaký trajlery. Nemáme rádi moc takový nějaký ty zábavný, to vůbec nesledujeme, prostě to vůbec. Seriály taky nesledujeme.“

Otázka č. 8 (viz příloha I)

„Můžu říct, že teda pravidelně s tím synem jezdíme na kole, muž teda nejezdí. A muž rád jezdí na běžkách, takže když v zimě, tak jezdíme na těch běžkách. A jinak třeba ještě, to jsem nezmínila, v létě třeba někdy na zahradě hrajeme fotbal. Ale to je takový, jen tak jako. Prostě hrajeme fotbal, jako proti sobě různě běháme. Jinak syn nedělá žádný vlastně sport. Protože on je spíš založen tak jako. On hraje na kytaru, takže chodí do hudebky a je takovej jako spíš, no není moc sportovně založený.“

Otázka č. 9 (viz příloha I)

„Tomu sportu teda, sportu, pohybu, kdybych měla vzít oblast. Protože jak už jsem řekla, ne kulturu. To prostě nejsme kulturně založení. Takže ten sport, no, pohyb prostě. Abysme prostě byli zdraví. „

Otázka č. 10 (viz příloha I)

„Tak v okolí nevyužíváme teda nic. Já bydlím na vesnici, my tam teda máme kurty, ale tenis teda nehrajeme, i když by to bylo zajímavý, nehrajeme. Prostě na naší vesnici prostě není, nikdo nám nic nenabízí, sami prostě nejezdíme nikam, nejezdíme na stadion. Máme brusle, v zimě ještě chodíme bruslit, to jsem nezmínila. Letos teda moc ne, protože letos nebyl led. Ale sami jako nejezdíme třeba na stadion, to ne. Takže u nás na vesnici není žádný prostě prostor a my nikam nejezdíme.“

Otázka č. 11 (viz příloha I)

„Podle mě je to hodně práce, prostě velký pracovní zatížení. Jsme oba dva hodně zatížení, takže máme málo času.“

Otázka č. 12 (viz příloha I)

„Jsem to já.“

Otázka č. 13 (viz příloha I)

„V dětství se inspiroji hodně. Protože naši, jako moji rodiče, byli hodně aktivní. Takže já na to hrozně ráda vzpomínám a snažím se to synovi takhle umožnit. Takže já jsem doma, my jsme hodně jezdili na kole. S našima jsme hodně jezdili na běžkách, takže opravdu, tohleto se snažím tomu synovi jako dát a ukázat mu, že to je skvělý. Hodně jsme se pohybovali. Dneska to tak není, bohužel, dneska se děti tak nepohybují. A já ho nemůžu pořád nutit, aby někam chodil, protože to tak dneska úplně není. Ale dětství mě hodně inspiruje a snažím se, to co dali rodiče mně, tak prostě zase dát dál.“

Otázka č. 14 (viz příloha I)

„To ne. To určitě ne. Jako možná bych měla mít víc času, když mám jedno dítě, protože nemám, nemusím se starat o dvě děti nebo tři děti. Ale přijde mi, že ta doba je dneska strašně hektická a že prostě toho času je málo a je úplně jedno, jestli máte jedno dítě nebo dvě. Ne, nemám pocit, že by mě to ovlivňovalo, počet.“

Otázka č. 15 (viz příloha I)

„Tak asi se mnou teda, protože muž jezdí domu dýl a někdy ještě sám i třeba chodí do revíru, protože je myslivec. To je jako obrovskej jeho koníček. Takže my jedem raději na kole a nedoprovázíme ho teda, když on jde někam lovit nebo i někam odjede třeba lovit. Takže se mnou, prostě se mnou tráví víc času, určitě.“

Otázka č. 16 (viz příloha I)

„Tak bych řekla teďka určitě, no. Jelikož po skončení vyučování čeká tady v Pacově vlastně, na autobus, tak vlastně část toho dne tráví s těma svýma spolužákama. Pak vlastně, než my přijdeme domu, tak tráví právě volný čas s prarodičema. A pak teda až večer se scházíme doma. Takže to je, tak bych řekla vždycky tak třetina, třetina, třetina. Nebo možná špatně vyrovnáno. Je to tak vyrovnaný, no, je to vyrovnaný. Protože když my přijdeme domu, tak on okamžitě od těch prarodičů jde domu. Ale jelikož dvakrát tejdne jezdíme tak dlouho, tak se vlastně scházíme doma až ve tři čtvrtě na šest. Takže potom do té doby, než jdeme spát, se snažíme nějak spolu trávit ten čas. A zase ta doba kdy on přijde od toho autobusu, je teda s těma prarodičema. Takže někdy je to od půl jedný třeba do tří, někdy od půl jedný až třeba do těch pěti. To záleží prostě jak... na to není úplně jasná odpověď.“

Otázka č. 17 (viz příloha I)

„S kamarády v té škole asi mám pocit, že tady funguje klub a oni hodně prostě na počítači, různě hrajou hry. Ale jinak on moc ven nechodí. To je takovej teďka fenomen, že ty děti jsou většinou doma. Ale když je doma, tak většinou staví s legem, to má hodně rád. Takže já když třeba, tu dobu, kdy třeba uklízím nebo dělám něco, u čeho nemůže být, tak si prostě staví z lega. To má hrozně rád a to úplně miluje. A nebo teda hraje na kytaru. A u prarodičů, tam když má kytaru, tak hraje na tu kytaru a nebo na počítači hraje hry. Tam jako to teda, doma teda moc nehraje. I když teďka

jsme mu koupili nový mobilní telefon a tam teda hraje hry, no. A to většinou dělá, když jede do školy nebo v tom školním klubu, takže doma moc nehraje. S kamarádama, to jsou, to záleží, někdy staví s tím legen, když jsou u nás třeba doma. Někdy jdou ven, máme docela velkou zahradu, takže tam hrajou fotbal. Takže je to asi takový napolovic. Oni se chvíli věnujou tomu legu, pak třeba chvíli hrajou, ale doma moc nehrajou, to teda, to moc ne. Ale je fakt, že moc se nenavštěvují. On vlastně teďka je teprve ve čtvrtý třídě, tak teprve teďka jsme začali u něj pozorovat, že chce jít za kamarádem a tak jsme ho tam třeba dovezli i. On ve vesnici vlastně syn má spolužáka, takže se navštěvují, ale až teprve letos o jarních prázdninách, jinak se předtím vůbec nenavštěvovali. A vedle sousedka, ta je o dva roky starší než on, takže většinou trávili ten čas tak, že třeba byli na zahradě, hráli si. Prostě mně přijde, že syn je ještě takovej hodně dětskej. Takže je to spíš takovej hračička.“

Otázka č. 18 (viz příloha I)

„No, to ne, to vůbec ne. To ne. To právě když má kamaráda, tak já právě jdu třeba prát nebo jdu třeba žehlit nebo spravuju třeba a nebo jdu účtovat. Takže já ne.“

Příloha V

Přepis rozhovoru Milena

Otázka č. 1 (viz příloha I)

„Tak pojem volný čas chápu jakoby čas, kdy se nemusí vařit, uklízet, takže ho trávím s rodinou. Nejen s rodinou – manželem a dětma, ale i s prarodičema. Takže v létě s prarodičema vyrážíme na dovolený, poznáváme krásy Čech a Moravy a samozřejmě i volný čas trávíme na zahradě s prarodičema u ohýnku, kdy prostě je pohoda no a pak vlastně sportovní využití toho volného času.“

Otázka č. 2 (viz příloha I)

„No, tak určitě je více času o víkendu, protože jsme pracující lidi všichni. Děti jsou studentama zatím, takže i ty se musejí učit. Ale tak nějak určitě o víkendu trávíme daleko více toho volného času. I když přes týden třeba jdeme do nějakého na aerobik zacvičit s holkou. V hodinách bych řekla tak hodku až dvě hodiny v týdnu a o víkendu to je podstatně více, neděle je takřka celá volná, což by mělo bejt, protože se v neděli nemá pracovat, takže v neděli, pokud to jde, tak nepracujem, takže máme ten volnej čas. A v sobotu bych řekla tak nějak to odpoledne se snažíme udělat volnej čas.“

Otázka č. 3 (viz příloha I)

„Řekla bych, že tak 90 % všeho volného času trávíme všichni jakoby celá rodina. Takže samozřejmě o víkendu těch hodin je víc a přes týden míň, ale všeho volného času, když je 100% volného času, tak 90 ho trávíme jako rodina.“

Otázka č. 4 (viz příloha I)

„Snažíme se trávit ho aktivně, protože máme rádi všichni sport. Takže jak jsem už říkala přes ten týden, kluk chodí hrát fotbal, takže manžel ho doprovází, kouká se na zápasy. My s holkou chodíme přes týden v zimě na aerobik v létě kdyžtak vyrazíme na kolečkový brusle, na kola no a o víkendu prostě třeba odpoledne si uděláme volno a v létě si vyrazíme na kola na celý den někam na vyjížďku a v zimě na nějaký kopec s lyžema.“

Otázka č. 5 (viz příloha I)

„To je určitě téma podmínkama v létě, v zimě. Určitě se snažíme jakoby využívat hodně volného času ke sportovním činnostem v létě i v zimě a liší se to tak, že v zimě jsou podmínky pro lyžování sjezdový, běžkování, takže odjíždíme na hory, když nejsme na horách, tak tady na nějaký kopec vyjedeme. Nebo máme rádi procházky zimní krajinou. Samozřejmě toho času jakoby je víc, protože je dřív tma, větší zima, takže toho času se tráví míň venku. Ale prostě i hrajeme v zimě víc různý společenský hry s dětma, karty a tak. A v létě teda jsme převážnou část venku, takže zase máme rádi kola, takže vyrazíme na kolech někam do přírody na další časovej úsek, pak rádi jezdíme na kolečkovejch bruslích, takže tak. No a samozřejmě vycházky zase přírodou, je to tu krásný. A nebo vlastně v létě jsou ty dovolený, takže aktivní nějaký dovolený, tak prostě se chodí někde po horách, jak s rodinou tak prostě neříkám po horách

s prarodičema, ale třeba po památkách - hradech, zámcích. Řekla bych, že procentuálně je to tak nějak nastejno, možná v létě je ho o trochu míň, protože je práce na zahrádce, takže sekání trávy a zalejvání a tak, ale zase je dýl vidět, člověk se dýl zdržuje venku a je víc aktivní, sluníčko ho nabíjí, takže bych řekla, že bych neviděla nějaký rozdíl mezi tím, že bysme měli míň toho volného času.“

Otázka č. 6 (viz příloha I)

„Přijdeme někdy ve tři někdy po páteji z práce, takže děti si udělají úkoly, pak se udělá nějaká večeře. A toho času moc není, protože děti se musejí učit. Ale říkám, v tom tejdnu, kluk hraje fotbal, ten má tréninky, my si dojdeme s holku zacvičit na ten aerobik no a když tak s nima popovídáme co nového ve škole nebo si zahrajeme nějaký hry na x-boxu. Když prostě to je takový, že tomu volnému času více věnujeme o víkendu. Ale v tom volném čase prostě si s nima sedneme a povídáme, co mají za problémy, co by chtěli řešit.“

Otázka č. 7 (viz příloha I)

„Dopoledne v sobotu se uklidí, vaří. To je asi jako všude a odpoledne podle počasí. Takže když je hezky, v zimě hezky, tak jdeme na lyže nebo někam spíš jedem. Takže jedeme si třeba na nějaké odpoledne zalyžovat. Nebo pokud to nabízí i rybník zamrzlý, tak chodíme bruslit a když ani to není, tak celá rodina vyrazíme někam na procházku. V neděli, to se snažíme toho času víc s rodinou. Takže taky buď v létě těch možností je víc trávit venku. Takže zase někam na kolo nebo navštívit prarodiče dojet a s nima třeba se projít, udělat vycházku a nebo jen tak s přítelem posedět a s dětmi. Prostě na zahradě trávíme příjemný odpoledne s přítelem.“

Otázka č. 8 (viz příloha I)

„Pravidelně v zimě se věnujeme těm lyžím a v létě to asi nejsou dovolené, že jo? Na dovolené jezdíme taky společně jako rodina. Jezdíme na dovolené i s prarodičema, ale to jezdíme jenom já a děti. A máme prostě rádi lyže, kola, procházky. Takže řekla bych, že se jako rodina věnujeme celkem dost těm volnočasovým aktivitám.“

Otázka č. 9 (viz příloha I)

„Těm lyžím určitě v zimě.“

Otázka č. 10 (viz příloha I)

„Tak co nám nabízí okolí, se snažíme využívat téměř všechno. Takže říkám, v zimě to jsou upravené běžecké tratě. Pokud je prohrnuto nebo nastříkán někde led, takže chodíme bruslit. U nás je umělka, tráva, takže tam si chodíme zahrát tenis. Pokud jsou u bytovek pingpongové stoly, tak i tam vyrážíme a vlastně i tady jsou možnosti pro in-line brusle, takže využíváme i toho. Prostě co nám naskytá okolí, tak tak nějak využijeme. Co chodíme na cvičení aerobik, to je pod sportovním klubem, takže toho využíváme. A kulturní vyžití – jestli je tím míněno i plesy i zábavy, tak i v zimě chodíme na nějakou ples a i v létě využíváme parketu. Ale to už ne jako rodina, ale spíš my s manželem.“

Otázka č. 11 (viz příloha I)

„Tak zatím asi bych řekla, že nám až tolik toho nebrání. Práce asi není bránění, protože musíme pracovat. Ale jinak bych neřekla, že by nám něco bránilo. Když prostě chcem, tak ten čas se vždycky najde.“

Otázka č. 12 (viz příloha I)

„Já, manželka.“

Otázka č. 13 (viz příloha I)

„Tak to mě inspiruje hodně, protože mě rodiče taky hodně vedli ke sportu. Protože tatínek byl tělocvikář, takže nás naučil od každého něco a to, co se nám zalíbilo, tak tím se zabýváme víc, třeba ty lyže. Ale říkám tenis, ping pong ráda hraju a určitě to je díky tomu co mi dali má rodiče, v tom pokračuju dál a vedu k tomu i má děti. Takže i ty procházky do přírody. Prostě nesedět doma, k tomu mě vedli rodiče, takže určitě to hodně ovlivnilo i to teďka dělám se svými dětmi.“

Otázka č. 14 (viz příloha I)

„Ne, určitě ne, i kdyby bylo víc dětí, tak si myslím, že by to bylo prostě tak nějak furt stejný, akorát by bylo o jeden krk víc.“

Otázka č. 15 (viz příloha I)

„Tak asi bych řekla, že nejvíc se mnou, ale s otcem taky. Ale tak ten má náročnější zaměstnání, takže je miň doma. Takže bych řekla, že jako rodina tak nějak působíme nebo se snažíme jim věnovat oba maximum, co to jde, protože za pár let už oni nebudou potřebovat nás vůbec. Takže to bych řekla, že to si oba uvědomujeme a snažíme se s nimi trávit nejvíc času, pokud oni ho ještě chtějí trávit s náma.“

Otázka č. 16 (viz příloha I)

„Určitě nejvíc s náma, s rodičema a se sestrou. A neméně času trávěj i s prarodičema, protože k nim chodějí po škole, občas si u nich dělají úkoly. Takže ty prarodiče, protože bydlej blízko, takže s nimi trávějí taky určité nějaký významný čas.“

Otázka č. 17 (viz příloha I)

„S kamarádama kluk chodí na fotbal, s kamarádama hrát. V létě chodějí hrát ping pong no a věnují se takovým hrám, prostě míčovým hrám. A holka, ta s kamarádama, ta chodila tancovat latinsko-americký tance a na nějakou dětskou diskotéku.“

Otázka č. 18 (viz příloha I)

„Chodíme se koukat, když kluk má zápas fotbal, nebo i jezdíme, takže tam jo. Pokud hrajou ping pong děti, tak se taky zapojíme, hrajeme s nima obíhačku, což je zajímavý. Takže i se snažíme, když přijdou kamarádi a neodstrčej nás: „rodiče, běžte pryč“, tak se snažíme taky se zapojit.“

Příloha VI

Přepis rozhovoru Simona

Otázka č. 1 (viz příloha I)

„Volný čas, to je vlastně čas, který mi zbude po splnění veškerých povinností, který jsou na mě naloženy. Čas na rekreaci, relaxaci, na strávení právě s dětmi.“

Otázka č. 2 (viz příloha I)

„To je docela těžká otázka. Ve všední den podle toho v kolik se dá se říct doma sejdeme.... Ve všedním dnu se snažím mít s dětmi tak dvě tři hodiny nějaké aktivity, pokud to teda vyloženě není nějaká situace mezní. O víkendu je toho času daleko asi víc. Snažíme se minimálně jedno odpoledne celá rodina sejít při nějaké aktivitě.“

Otázka č. 3 (viz příloha I)

„Z mého volného času s dětmi a s partnerem... no tak 70 % s dětmi a partnerem, jak ve všední den, tak o víkendu. O víkendu možná i víc ještě. Vyloženě se snažíme ho trávit jako celá rodina dohromady.“

Otázka č. 4 (viz příloha I)

„Je to odvislé teda jak... buď teda je-li to všední den a nebo víkend. Když je to všední den, tak se snažíme jít teda alespoň na procházku třeba v tom všedním dnu. Nebo hodně hrajeme deskové hry, ty se nám osvědčili, nějak... různý dostihy, různé podle věku dětí. Snažíme se zapojit všechny, přestože teda mají asi čtyři roky rozdíl mezi sebou. A o víkendu tam se snažíme o nějakou větší aktivitu, dá se říct. V zimě lyžování, sáňkování, v létě naší asi největší láskou společnou je cyklistika, takže hodně se snažíme na kola. Dneska už i ta šestiletá dvojčata jsou schopna určitéj výlet absolvovat, takže se snažíme takhle. V širším rodinném kruhu jsou to spíš slavení určitých svátků nebo takové rodinné rituály, řekla bych. Snažíme se tak asi sejít při nějakých teda..... spíš těch svátcích.“

Otázka č. 5 (viz příloha I)

„V létě určitě toho volného času bych řekla víc než v té zimě nebo se ho snažíme aktivněji využít v tom létě. Tam jak jsem mluvila o té cyklistice, turistice, tam se nám hodně s dětmi osvědčilo hledání kešek a výlety tohoto typu, protože turistiku, kterou třeba mám ráda já, tak zase těm dětem to nebylo tak blízké, takže se jí snažíme ozvláštnit právě hledáním těchto pokladů, což se nám teda vyplatilo, řekla bych. Pak samozřejmě plavání, co k létu asi patří, ohýnky. Hodně se snažíme jak v létě, tak v zimě i třeba hrát šipkovanou, což se nám taky osvědčilo právě s malými dětmi, vzhledem k tomu že teda jdou zapojit vlastně všechny v podstatě. No a v zimě kromě teda zase zimních radovánek – brusle, lyže, tak se snažíme právě ty hry hrát společně,

deskové teda doma. Tam asi jako nic jiného bych nevymyslela. Já bych řekla, že volného času jako takového je stejně. V létě se ho snažíme trávit aktivněji než v té zimě. Vzhledem k věku dětí je to i jednodušší.“

Otázka č. 6 (viz příloha I)

„Všední den.... Tak to je právě podle toho počasí. Pokud teda dovolí počasí, tak jednoznačně ta cyklistika jak v ten všední den snažíme se ne denně, ale tak minimálně dvakrát, třikrát v tom všedním dnu vyjet na kratší projížďku nebo teda procházky. To je asi tak všechno v ten všední den, abysme byli všichni společně.“

Otázka č. 7 (viz příloha I)

„O víkendu tam se snažíme o větší buď výlet nebo... jak pěší, tak ten cyklistický v zimě teda na lyže. Jezdíváme třeba i na celý den, se snažíme se už i s těma malýma dětma vyjet. Ale nějak výrazněji se to neliší. Je tam toho času teda samozřejmě víc, tudíž se může naplánovat daleko větší nějaký výlet a vždycky to ráda teda si naplánuju ať máme nějakou aktivitu pro ty děti, aby to bylo pro ně prostě přitažlivé v nějakém smyslu. Aby to nebyl jenom výlet. Jak už jsem zmínila ty kešky nebo něco prostě pro ně vymyslet, třeba i jednoduchou věc, aby je to prostě bavilo i ty malý i tu teda starší dcerku.“

Otázka č. 8 (viz příloha I)

„Jednoznačně to kolo u nás vítězí.“

Otázka č. 9 (viz příloha I)

„Pořád vede to samé - cyklistika, turistika.“

Otázka č. 10 (viz příloha I)

„Jako celá rodina abychom navštěvovali nějaké centrum, tak to ne. Tam spíš teda děti během týdne, synové teda, chodí na fotbal dvakrát v týdnu, dcera se věnuje korálkování, jumpingu. Ale celá rodina... to spíš se sejdeme teda na tom fotbale, dá se říct, kdy fandíme teda synům. Ale jako abysme vyloženě využívali nějakého spolku celá rodina, tak to ne. To kulturní vyžití, takže tak kino, divadlo, to občas teda zajdeme,

ale není to vyloženě pravidelně. Se snažíme jednou za dva měsíce se někam podívat s těma dětma, ale není to nějak vyloženě pravidelně.“

Otázka č. 11 (viz příloha I)

„Ve všední den nedostatek toho volného času. Jinak si myslím, že se ho snažíme v rámci možností a věku dětí využívat tak nějak aktivně, tak jak nám čas dovolí.“

Otázka č. 12 (viz příloha I)

„Většinou já teda, ale snažím se teda naslouchat i těm dětem. Nebo se snažíme v tom všedním dnu se teda sejít vždycky po večerňičku půl hodiny, kdy máme tak jako možnosti si každý říct, co v tom dnu prožil, jak ho prožil. A tak se snažíme i třeba ten víkend si naplánovat. Snažím se teda z těch dětí nějakým způsobem dostat, jak by si to představovaly, co by se jim líbilo a podle toho teda se snažím to teda přizpůsobit. Ale většinou teda na otázku, kdo to vybírá, tak asi já.“

Otázka č. 13 (viz příloha I)

„Hodně, myslím si, že hodně. Věnovali jsme se sportu i v mém dětství hodně nebo turistice, právě ty cyklistice. Takže si myslím, že se mi to tak nějak osvědčilo a hodně se to snažím těm dětem předat. Takže si myslím, že mě to ovlivnilo hodně.“

Otázka č. 14 (viz příloha I)

„Tak myslím si, že pokud... protože mám vlastně dceru, který je deset let a syny, kterým je vlastně šest. Takže si myslím, že pokud bych třeba měla jen tu dceru, tak bych to dokázala daleko víc přizpůsobit jí. Myslím si, že ona v podstatě se musí hodně přizpůsobovat těm malým synům. Takže si myslím, že pokud teda by byla jenom ona, tak by se víc ty aktivity zařídily podle ní. Kdežto teď je to teda hodně podle těch nejmladších synů. Jinak si myslím, že... Stejně tak teda i oni se musejí občas přizpůsobit jí, ale víc si myslím, že teda se přizpůsobuje ona.“

Otázka č. 15 (viz příloha I)

„Častěji... no asi se mnou. Asi se mnou. Abysme byli všichni společně tak je to teda většinou nebo převážně ten víkend. Ale většinou asi se mnou.“

Otázka č. 16 (viz příloha I)

„Já si myslím, že nejvíc asi toho volnýho času zatím teda tráví s námi. Dcera teda samozřejmě už občas teda ráda využívá ty vrstevníky, ale myslím si, že pořád ta stěžejní část je s rodiči.“

Otázka č. 17 (viz příloha I)

„Tak jak už jsem zmínila synové teda ten fotbal dvakrát v týdnu. A i když teda nejsou vyloženě na tréninku, tak se svými kamarády většinou míčové hry, dětská hřiště, ale i to kolo se snaží teda, pokud můžou sami. A dcera v podstatě taky, hodně teda kolo a ruční práce – korálkování a takovýhle – ale vyloženě.. asi...“

Otázka č. 18 (viz příloha I)

„Tak jako vyloženě aby oni se něčemu věnovali a já se přidala, tak ne. Ale spíš je to obráceně, že většinou bych řekla, posbíráme děti ze sídliště a třeba tu šipkovanou hrajem. Spíš se přidaj oni k nám, než abych já se přidala do něčeho, co vymyslejí oni.“

Příloha VII

Přepis rozhovoru Marcela

Otázka č. 1 (viz příloha I)

„Je to zajímavá otázka, která by se dala vyjádřit různým způsobem. A když se nad tím zamyslím, tak bych asi odpověděla způsobem - že pro mě je volný čas vlastně veškerý čas, který netrávím v zaměstnání, s kterým můžu nějakým způsobem naložit a nějakým způsobem ho využít.“

Otázka č. 2 (viz příloha I)

„To záleží na tom, co dělám nebo co dělám v zaměstnání. A mám takovou práci, že vlastně se na to nedá odpovědět úplně nějak jednoznačně, protože dva dny v týdnu přijedu v podstatě až skoro večer a ostatní tři dny ty pracovní přijedu dřív. Takže bych to vyjádřila tak, že prostě o víkendu je toho volného času vlastně celý dva dny pokud..... nevím, jestli do toho zahrnovat nebo nezahrnovat i vaření a úklid a nějaký jiný povinnosti nebo domácí práce, ale i to se dá brát jako volný čas. A v ten všední den, tam je to přibližně... v ty dny, kdy přijedu večer, tak toho volného času tak ty tři hodinky. A v ty dny, kdy přijedu dřív, tak tam bych řekla, že toho volného času je tak těch pět, šest hodin, zhruba.“

Otázka č. 3 (viz příloha I)

„Vzhledem k věku mých dětí ten volný čas v rodinném kruhu trávíme v podstatě, by se dalo říct... nebo ho trávíme hodně. Je to zhruba tak všeobecně 80%. Ale kdybych to měla rozdělit vlastně na všední den, tak tam je toho času o trochu méně, protože nevím, jestli do volného času zahrnovat přípravu do školy... takže samozřejmě ve všední den je vzhledem k tomu, co jsem říkala předtím, je toho času prostě méně v procentech to neumím tolik vyjádřit. Těch 60% a o tom víkendu bych řekla těch 80%. Samozřejmě taky hodně záleží na tom, co se momentálně v ten volnej čas nějakým způsobem děje. Čím je ten volnej čas ovlivněnej i co se týká zásahem dalších jiných věcí nebo nepředvídatelných věcí. Je to téma takový na hodně dlouhý povídání nebo... já osobně si myslím, že se to nedá takhle jednoznačně vyjádřit.“

Otázka č. 4 (viz příloha I)

„To samozřejmě hodně moc záleží na tom, jaká je momentální situace. Kdybych to měla zveřejnit, tak je to klasickým způsobem, že vlastně se něčím zabýváme jako celá rodina a to jsou věci klasický - když teda vezmu, tak příprava do školy, různý domácí práce, vaření a když je to konkrétně s těma dětma, tak samozřejmě hraní her, sportování, procházky v přírodě, různý vyrábění, vyrábění věcí nebo tvoření všech možných věcí, který teda děti zrovna napadnou. Samozřejmě i docela společně trávíme čas nějakým způsobem sledováním televize, nějakým způsobem i u počítače, kde teda jsou děti nejenom sami, ale i něco hledáme, něco tam prostě nějakým způsobem... teď mi honem vypadlo to správný slovíčko, u toho počítače. Ale když to zkonkretizuju

tak i potom samozřejmě záleží na dalších věcech – jaký je roční období a pokud bych se k tomu měla vyjadřovat nějakým způsobem úplně konkrétně. Tak by se tam dala vyjmenovat spousta, spousta věcí a činností, který se samozřejmě dělají a dělat můžou a... Na počítači hrajeme i hry, protože na počítači se dají hrát hry pro vícero lidí, takže to mají děti docela rádi, nebo rádi je hrajou. Ale kdybych měla vyjmenovat nějaký... Takhle, nevím, jestli se mám rozpovídat úplně konkrétně... “

Otázka č. 5 (viz příloha I)

„No, tak to jsem právě nevěděla, jestli se mám předtím v té otázce rozpovídat konkrétně. Takže tady už z téhle otázky je to jasné, že tam se dají vlastně vyjadřovat ty konkrétní už věci a konkrétní jednotlivé věci. Když vezmu ten čas strávený v létě, tak samozřejmě ten skýtá mnohem víc možností, nebo mně aspoň přijde, že je víc možností těch činností, protože v zimě, tam je to hodně omezený tím, že se brzo stmívá a je to omezený i samozřejmě horším počasím, kdy... i tohle má samozřejmě vliv na to. Takže v létě, tam vlastně trávíme poměrně nebo snažíme se trávit poměrně hodně času venku. To mají děti moc rádi, kdy jezdíme na kole, jezdíme na kolečkovejch bruslích, hrajeme míčový hry. Máme tady hned ve velké blízkosti velké hřiště, kde jsou tenisový kurty, kde je možnost hrát prostě jakýkoliv hry. Kde ty děti vlastně mají velký sportovní vybytí. Takže my s nima chodíme hrát tenis, hrajeme s nima fotbal, vybíjenou. Máme možnost s nima nebo hrajeme s nima volejbal, když je nás... buď jsme teda celá rodina pohromadě nebo se přidá víc dětí, nohejbal. Rádi skáčem přes švihadlo. Bavi je prostě hrát na schovávanou, šipkovanou. Bavi je dělat i třeba skákání panáka. Potom vlastně když to, tak se chodíme koupat, chodíme na procházky, chodíme hodně do lesa. Tam bych mohla zmínit to, že manžel se věnuje myslivosti, takže vlastně s dětma hodně chodíme do té přírody, hodně na ty procházky. To bych řekla, že trávíme poměrně hodně času, protože děti to zajímá, baví, naučí se tím spoustu věcí z přírody, z myslivosti. A dál jako rodinu nás hodně baví jezdit všechny rybařit, takže i to nám vyplní spoustu času, protože v létě tohle je prostě vlastně tohle je nebo téměř činnostma strávíme toho času opravdu většinu nebo hodně. Jezdíme se koupat k přehradě, jezdíme k rodičům, kde se naskýtají další možnosti nějakýho strávení volnýho času, tam rádi děláme ohýnky, večer, to docela taky často, protože to mají děti moc rádi, kdy sedíme společně, povídáme si, kdy zapojíme teda i ty prarodiče, což je pro ty děti taky úžasný nebo je na nich vidět, že to mají moc rádi. A když vezmu

teda ten čas strávenej dál. Tak krom téhletěch aktivit, co jsou venku tak samozřejmě s nima i hrajeme různý hry společenský, karty. Kdy ten čas vlastně i trávějí s dalšíma kamarádama, kteří tam jsou. A různě pro ně děláme takový jako soutěživý věci nebo soutěživý hry, kdy vymýšlíme různý disciplíny, za který dostávají odměny, to je baví hodně nebo to je pro ně jako jedna z těch by se dalo říct nejoblíbenějších činností a pak samozřejmě i tvoření jak jsem se zmínila různých věcí, vyrábění různých věcí. A o čem jsem se zapomněla zmínit, tak krom hraní a takovejch těch věcí nějakěj čas strávíme samozřejmě taky tím, že s nima pracujeme společně, což se snažíme pro ně dělat i takovou hravou formou a to je taky docela baví. Takže když děláme nějaký práce na zahrádce nebo nějaký činnosti, který jsou, já nevím, vaření nebo různě příprava třeba na zimu a tak dále, tak se jim to snažíme tak jako zpestřit tak, aby je to bavilo a to se jim prostě taky líbí. V zimě, tam jak jsem se už zmínila, je to omezený tím, že se brzo stmívá, je to omezený tím, jaký je momentálně počasí. Takže pokud je hezký počasí, pokud ten čas je, tak s nima chodíme sáňkovat, bruslit, učíme je lyžovat. I když teda ty podmínky pro to lyžování jsou tady menší, ale i přesto je to baví, chtějí, tak i to se tady snažíme jim nějakým způsobem prostě poskytnout nebo i to s nima dělat. Co mají rádi, tak když je spousta sněhu, tak vyrábět různý věci ze sněhu, velký modely zvířat, stavět prostě nějaký iglú a tak dále, takže tohle a samozřejmě i v zimě chodíme moc rádi na procházky i vzhledem k myslivosti a tam teda nás mrzí, že nemůžeme rybařit. To je zrovna jeden z příkladů, kdy je ta činnost v zimě zrovna třeba omezená nebo když se těch věcí dá dělat prostě podle mě mnohem míň. Já bych řekla, že ten čas se určitě nějakým způsobem liší. I když teď když nad tím přemýšlím, tak to vychází v podstatě nastejno nebo stejně jenom s tím rozdílem, že ten volnej čas víc strávíme doma a víc ho strávíme právě tím hraním různých her, co se daj dělat doma, společenskejch. Mnohem víc vyrábíme věci, mám teda dvě dcery, takže tam se dá, nebo ty vymejšlej spoustu takovejch těch různých holčičích činností, který buď najdou na internetu nebo se jima inspiroju někde jinde, takže každou chvíli vlastně přijdou s něčím novým. Ted' třeba vyrábějí různý šperky. Je spousta nových technik, kde se dá vyrábět s různějma druhami barev něco, malujeme, mnohem víc čteme knížky, protože na to v létě není tolik času. Potom, což jsem se zapomněla zmínit, co děláme v létě i v zimě, moc rádi posloucháme muziku, společně tancujeme, zpíváme si, takže to se taky v zimě dá využít tím, že je člověk doma. Hodně opravdu vyrábíme, nevím, jestli se zmiňovat o úplně konkrétních věcech, protože jak říkám, dcery

ty vždycky někde něco objevějí a každou chvíli je to něco jinýho, takže i je to víc inspiruje právě to, že jsou doma, takže mají větší potřebu něco vymyšlet takovýhleho. Nacož v létě není tolik času, protože tam opravdu hodně toho času trávíme venku a činnostma venku.“

Otázka č. 6 (viz příloha I)

„Vzhledem k tomu, co už jsem předtím říkala, že ve všední den toho času máme málo nebo přijdem poměrně dlouho, tak ještě v podstatě věnujeme ve všední den vlastně nějaký ten čas přípravě do školy. No a potom ten, co zbývá, děláme to všechno, co jsem říkala předtím. Takže když je potřeba uvařit, tak dost často i společně všichni vaříme, baví nás to, užijem si u toho legraci. Snažíme se to, když to jde, tak pojmout právě takovou formou hravou a potom hrajeme společenské hry, děti je mají rádi, takže máme těch her strašnou spoustu. Nejvíce je baví hrát takový ty vědomostní hry nebo samozřejmě mají rádi všechny, protože rádi vítěje, takže hodně těch soutěživejch her. Karetní hry, od Žolíků přes Uno, Ligreto, nevím, jestli vyjmenovávat všechny takhle úplně konkrétně, u těch společenskejch her tam je to vlastně hra Česko, Svět v kosce, všechny ty hry jako Dáma, Člověče nezlob se, Šachy. Potom jak jsem říkala, ty hry na počítači společný. Hodně rádi teda opravdu malujeme a tvoříme. To jsou všechno věci, který se vlastně opakují.“

Otázka č. 7 (viz příloha I)

„Tak v podstatě o tom víkendů jsou to taky ty činnosti vlastně, co se dělají ve všední den, akorát se to nějakým způsobem střídá. Jak jsem říkala, záleží to hodně na rozpoložení těch dětí, hlavně dětí a potom vlastně i s ohledem na tu rodinu. O tom víkendů se dá přece jenom opravdu dělat víc věcí nebo zbývá toho času víc, takže děláme to, že jezdíme na výlety, což jsem se vlastně zapomněla i zmínit v tom letním a zimním období, že se jezdí i na ty výlety, že to nejsou jenom ty konkrétní činnosti klasický, běžný, co se dělají pořád, ale i tydlety. Vlastně, že jezdíme do bazénu, což v podstatě jsou takový ty činnosti nepravidelný, ne který jsou pořád nebo ne ty, co se opakují. Jak jsem říkala, běžně klasicky se dopoledne uvaří, potom se nějakým způsobem uklidí. Přitom, jak jsem se už zmiňovala, si to rádi užíváme, i tydlety činnosti. Takže využijem i toho, že si k těmhle činnostem pustíme muziku, zazpíváme si. No a odpoledne většinou necháváme na dětech, co by rádi dělaly, nebo jim dáme různý

návrhy jako třeba ten bazén, nějaký výlet nebo procházku v té přírodě, to, že můžeme jít na ty ryby. A nedá se to vyjádřit úplně takhle konkrétně nebo nějakým způsobem vyjádřit časově nebo přesně, není to každý víkend nebo každý den, nejsou to pravidelné činnosti. Ani se nedají dělat. My ani v naší rodině nemáme vyloženě nějaký pravidelný činnosti, kterými bysme měli ovlivněný ten další čas, takže si ten den můžeme naplánovat nebo ne naplánovat ale dělat si podle toho opravdu momentální rozpoložení v podstatě co chceme z těch všech činností, co jsem vlastně říkala předtím. Takže se to těžko vyjadřuje nějak přesně časově nebo přesně konkrétně.“

Otázka č. 8 (viz příloha I)

„Ted' momentálně mě nic vlastně nenapadá, co bysme dělali vyloženě pravidelně. Je to hodně rozmanitý a opravdu tam není kromě teda toho asi vaření a úklidu nic vyloženě pravidelného. Jestli se ten úklid a vaření dá takhle vyjádřit v souvislosti s tím volným časem a brát to jako pravidelnou aktivitu. Což vlastně v podstatě asi je, protože to jsou věci, který svým způsobem musejí být pravidelný.“

Otázka č. 9 (viz příloha I)

„Tak nejraději se asi opravdu věnujeme té rybařině a myslivosti a potom těm společenským hrám a i těm sportovním hrám. Protože to jsou věci, který máme všichni moc rádi. Asi bych to takhle mohla říct. A ještě potom, co teda hodně, hodně máme rádi, ale vzhledem k tomu, že mám dcery, tak k tomu přesvědčíme tatínka jenom někdy

a co teda moje děti mají moc rádi je to vyrábění nebo ty moje holky mají moc rádi, tak je vyrábění nějakých těch věcí, od šperků počínaje přes nějakým způsobem tvoření něco na panenky, malování, vyrábění opravdu věcí z papíru, z různých hmot, jako je fimo teďkom vlastně, to je taková modelovací hmota, barevná, vyrábění na panenky, různé doplňky, oblečení, to malování a tak dále. To jsou pořád takový ty hodně holčičí věci.“

Otázka č. 10 (viz příloha I)

„V podstatě tady v okolí se nám nabízí možnost chodit do kina, do bazénu, do loutkového divadla dětského, na různé cvičení, tancování. Různý tady organizace od školy počínaje přes obec a tak dále. Ty tady pořádají pro děti akce jako pohádkové les, mikulášskou besídku, čertovskou diskotéku, dětský maškarní a spoustu dalších jinejch aktivit na který nějakým způsobem přijdou, který se zrovna naskytnou nebo nějakým způsobem je pro ně vymyslejí. Ještě jsem si vzpomněla, že dělají třeba i noční hry pro děti, různé i rybářský závody, takže je to podle toho, co se zrovna naskytne. Je možnost nebo naše děti využívají možnost jezdit na letní tábory a na nějaký víkendový tábory spojený s různěma tématikama. Různě je pořádají pro ně třeba společně s nějakou třeba jízdou na kole, potom utkání třeba ve fotbale, nějaký další jiný soutěže nebo soutěživý věci, kdy pro ně vymyslejí právě takový ty aktivity, který by pro ty děti byly nebo i pro rodiče. Nebo je to s tím vlastně spojený, samozřejmě.“

Otázka č. 11 (viz příloha I)

„Vzhledem k tomu, že můj manžel má takový zaměstnání, kde vlastně třeba v létě je hodně vytíženější nebo zaměstnanější, protože dělá v zemědělství, takže tam vlastně v létě toho času stráví hodně v práci a pro nás by bylo lepší, kdybysme ten volnější čas mohli víc trávit právě společně nebo..... třeba tohle zrovna. A pak bych možná se zmínila i o tom, že máme starší už rodiče, takže i to je někdy ovlivněný tím, že se to někdy tomu musí přizpůsobit. Že je potřeba víc vlastně věnovat i času jim a právě i toho volnějšího, takže možná to. A je to hlavně asi to zaměstnání u obou, kdy opravdu hlavně v ty všední dny přijdeme z té práce pozdě a toho času nezbyývá tolik, kolik bysme si přáli a kolik by nám vyhovovalo.“

Otázka č. 12 (viz příloha I)

„No, tak to určitě já a potom děti.“

Otázka č. 13 (viz příloha I)

„Tam hraje velkou roli právě taky to, že můj tatínek měl takový zaměstnání, že byl doma nebo trávil doma taky hodně málo času nebo velice málo času, takže vzhledem k tomu prostě se snažím využít hodně, hodně moc toho času pro tu rodinu a pro ty děti. Abysme

se jim nějakým způsobem věnovali, protože mně osobně to v tom dětství hodně chybělo a nedalo se tam dělat tolik věcí společně s tou rodinou.“

Otázka č. 14 (viz příloha I)

„Já bych možná neřekla, že počet, ale řekla bych, že zrovna u nás, v naší rodině, hraje hodně nebo ovlivňuje ten volnej čas větší věkovej rozdíl mezi těma dětma. Myslím tím, že nejsou věkově nastejno, kdy by se dalo dělat víc těch aktivit přiměřeně. Kdyby měli ten věk nastejno. Ted' se v podstatě pořád zohledňuje ten věk toho mladšího dítěte, kdy se spoustou těch aktivit se mu snažíme přizpůsobit, protože je rozdíl v tom věku, zkrátka. Některý aktivity se daj samozřejmě nebo jsou takový, který to neovlivňujou, ale jsou i aktivity, kdy se to opravdu musí přizpůsobit tomu nejmladšímu.“

Otázka č. 15 (viz příloha I)

„Když to zase... mohla bych to v podstatě rozdělit na ty období, protože vlastně v létě vzhledem k zaměstnání mého manžela toho času je teda, co se týká společného jako mň, takže tam toho času strávějí víc se mnou. A v zimě vlastně ho trávíme, kdy ten manžel je doma víc, tak v podstatě všichni společně nebo hodně často všichni společně, tak.“

Otázka č. 16 (viz příloha I)

„Tak já bych řekla, že jak kdy. Záleží samozřejmě na situaci nebo na nějaký momentální činnosti. Já bych řekla, že je to tak nějak asi, kdybych to časově měla vyjádřit, tak poměrně asi vyrovnaný. Trávějí ho jak s kamarádama, tak s náma, tak vlastně s těma prarodičema a asi víc teda ho trávějí možná s těma kamarádama, ale jinak bych řekla, že je to opravdu na nějaký momentální situaci nebo na tom, co se zrovna vlastně dělá a... ale asi nejvíc možná opravdu s těma kamarádama a samozřejmě logicky i s tím sourozencem, protože jsou většinou společně někde nebo společně něco dělaj, ty děti.“

Otázka č. 17 (viz příloha I)

„Tak jak už jsem se zmínila, tak máme poblíž bydliště hřiště, takže tam trávějí asi toho času nejvíc jak v létě, tak v zimě. Co prostě ty děti mají vždycky rádi je opravdu to sportování, nějakým způsobem to, v čem můžou soutěžit. Takže v podstatě jsou to ty činnosti, co jsem říkala od jízdy na kole, přes jízdu na kolečkových bruslích, hraní

všech možnejch míčovejch her, toho tenisu no a samozřejmě i lumpárnám, který zrovna momentálně vymysleji, což mi někdy připadá, že je jejich taky hodně oblíbená činnost, kterou vyplňují volnej čas. No a v zimě vlastně ty zimní sporty, který jsem předtím jmenovala, potom i hodně času trávěj samozřejmě doma protože, jak jsem se zmiňovala ohledně počasí a tak dále, to by se dalo pořád opakovat dokola. A doma nejradši, když jsou s těma kamarádama, tak vyrábějí různý věci, hrajou karetní, společenský hry. V létě už jsem vlastně spoustu těch činností jmenovala a pak je to i jak jsem už říkala hodně na jejich nápaditosti.“

Otázka č. 18 (viz příloha I)

„Určitě, protože mají rádi, když s nima dospělý jako dělají nějaký činnosti, věci, hry. Takže je to to, co jsem jmenovala, ty míčový hry, i to ježdění na těch kolečkových bruslích, i to ježdění na tom kole, šipkovaná, tenis. Prostě všechno možný, co jsem vlastně předtím říkala, plus to když někdo přijde s nějakým novým nápadem, s nějakou novou hrou. Hodně je inspiruje, když jedou na ty letní tábory, tam získají spoustu inspirace na různý nový hry, takže ty s nima potom hrajeme taky. A jak říkám, mají rádi, když s nima ty dospělý taky něco podnikají, hlavně pro tu soutěživot, to je hodně vidět a hodně znát tam.“

Abstrakt

PETRŮ, Jana. *Využití volného času v rodině s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku*. České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Otakar Jíra.

Klíčová slova: rodina s dětmi mladšího školního věku, volný čas v rodině, životní styl rodiny, výchova ve volném čase, mezigenerační učení

Diplomová práce se zabývá volným časem v rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku. Popisuje pojetí společného volného času v rodinách s jedním a více dětmi.

Teoretická část práce pojednává o rodině, zabývá se jejím smyslem a funkcemi v životě člověka. Je zde krátce popsán vývoj rodiny v moderní době a některá specifika rodin s dětmi mladšího školního věku. Dále jsou zde popsány vztahy v rodině v závislosti na počtu dětí a proces mezigeneračního učení v rodině. Další část je věnována volnému času a jeho úloze v životě člověka. Najdeme zde definování volného času, krátký pohled na vývoj tohoto fenoménu v moderní době a některá jeho specifika v životě současné rodiny. Práce se dále zabývá některými sociálně-psychologickými charakteristikami dětí mladšího školního věku s ohledem na volný čas. Jsou zde také uvedeny některé charakteristiky okresu Pelhřimov z hlediska volného času.

Výzkumná část práce popisuje, jak vypadá pojetí společného volného času v rodinách s dětmi mladšího školního věku na Pelhřimovsku a upozorňuje na některé rozdíly v tomto pojetí mezi rodinami s jedním a více dětmi. Ve vybraném vzorku populace proběhlo šetření pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Ty byly následně zpracovány pomocí trojího kódování zakotvené teorie.

Summary

Using of leisure time in families with pre-school children in the region of the city Pelhřimov

Key words: family with pre-school children, leisure time, family life-style, upbringing in leisure time, intergenerational learning

The thesis deals with leisure time in families with pre-school children in the region of the city Pelhřimov. It describes conception of the leisure time in families with one or more children.

The theoretic part talks about family, follows up its meanings and functions in human life. There is a short description of development of the family in modern time and some specifics of the families with younger preschool children too. Then there are described relationships in family (depending on the number of children in the family) and an intergenerational learning process. The next section is devoted to leisure time and its role in human life. We will find there a definition of a leisure time, a brief look at the historical evolution of this phenomenon in modern time and some of its specifics in contemporary family life. The work next deals with some socio-psychological characteristics of younger pre-school children with regard for leisure time. There are written some characteristics of the Pelhřimov's region related to leisure time.

The researching part of the work describes how the conception of the leisure time looks in the family of younger pre-school children in the Pelhřimov's region. It highlights some of the differences in the conception among families with one or more children too. In a selected population sample survey was carried out using semi-structured interviews. They were then processed using a triple-coding grounded theory.